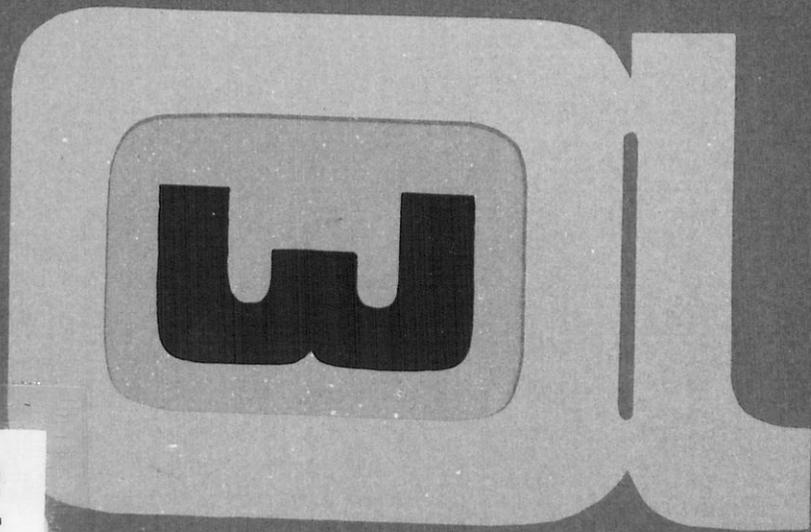

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

002
ΚΛΣ
ΕΤ2Α
217

ΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1975

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΓΔ/Δ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΔΩΡΕΑΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΠΙΤΑΓΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΔΕΛΦΩΝ

2. 7. 84 2 XB
Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων
ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1975

ω2
ηλε
ετσα
217

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΤΗΣ Α' ΤΗΣ ΑΓΓΛΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
Οργ. Γνω. Αποδ. Βιβ. Διαιτ
2031 1976

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΕΞΕΙΣ - ΦΘΟΓΓΟΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Προτάσεις

Βρισκόμαστε μέσα στην τάξη του σχολείου μας. Βλέπουμε τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, πού υπάρχουν ἐκεῖ. Ἄς μιλήσουμε γιὰ μερικά ἀπ' αὐτά.

Πρῶτα πρῶτα μπορούμε νὰ ποῦμε :

Ἡ αἴθουσα εἶναι μεγάλη.

Αὐτὸ πού εἶπαμε εἶναι μιὰ φράση, πού μᾶς δίνει ἕνα νόημα. Αὐτὴ ἡ φράση λέγεται πρόταση.

Ἐπίσης μπορούμε νὰ ποῦμε καὶ ἄλλες προτάσεις :

Τὰ θρανία εἶναι μικρά.

Τὰ παράθυρα εἶναι μεγάλα.

Ὁ δάσκαλος διδάσκει.

Τὰ παιδιά προσέχουν.

Κάθε φράση πού μᾶς δίνει ἕνα τέλειο νόημα εἶναι **πρόταση**.

ΑΣΚΗΣΗ 1. — Ἀπάντησε στὶς ἀκόλουθες ἐρωτήσεις μὲ δλόκληρες προτάσεις : Ὁ πίνακας εἶναι ἄσπρος ἢ μαῦρος; Τὰ παιδιά μέσα στὴν τάξη εἶναι πολλὰ ἢ λίγα; Ποῦ βρίσκεται ἡ ἔδρα; Ποῦ κάθεται ὁ δάσκαλος; Ποῦ κάθονται τὰ παιδιά; Πόσα παράθυρα ἔχει ἡ τάξη; (Γράψε τίς προτάσεις πού σχημάτισες).

Λέξεις

‘Ο
δάσκαλος
διδάσκει

 } Αυτή η πρόταση έχει τρεις λέξεις.

‘Η
αΐθουσα
είναι
μεγάλη

 } Αυτή η πρόταση έχει τέσσερις λέξεις.

Κάθε πρόταση γίνεται με λέξεις. Με λέξεις μπορούμε να σχηματίσουμε όποια πρόταση θέλουμε και να φανερώσουμε καθετί που έχουμε στο νοῦ μας.

ΑΣΚΗΣΗ 2. — Γράψε 5 λέξεις που να φανερώνουν πρόσωπα ή πράγματα από όσα βλέπεις μέσα στην τάξη του σχολείου ή μέσα στο σπίτι σου.

Φθόγγοι. Γράμματα

$\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma = \varphi\tilde{\omega}\varsigma$

$\theta-\varepsilon-\delta-\varsigma = \theta\varepsilon\delta\varsigma$

Οι λέξεις αυτές γίνονται από διάφορες φωνές, που τις ονομάζουμε **φθόγγους**: π.χ. η λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$ έγινε από 3 φθόγγους: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. ‘Η λέξη $\acute{\alpha}\kappa\acute{\omicron}\upsilon-\omega$ έγινε από 4 φθόγγους: $\acute{\alpha}-\kappa-\acute{\omicron}-\omega$.

Όταν γράφουμε τη λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τρία γραπτά σημάδια: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. δηλαδή γράφουμε τρία **γράμματα**.

Όταν γράφουμε τη λέξη $\theta\varepsilon\delta\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τέσσερα **γράμματα**.

Για να γράψουμε κάθε λέξη μεταχειριζόμαστε **γράμματα**.

ΑΣΚΗΣΗ 3. — Πόσα γράμματα μεταχειρίζεσαι, όταν γράφης το βαφτιστικό σου όνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται τὸ οίκογενειακό σου όνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται καθεμιά ἀπὸ τὶς λέξεις : βιβλίο, τετραόδιο, μολύβι, καλός, ἀγαπῶ, γελῶ ;

Τὸ ἀλφάβητο

1. Γράμματα μικρὰ (τυπογραφικὰ)

α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ
ἄλφα	βῆτα	γάμα	δέλτα	ἔψιλο	ζῆτα	ῆτα	θῆτα

ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π
γιῶτα	κάπα	λάμδα	μί	νι	ξι	ὀμικρο	πι

ρ	σ(ς)	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
ρό	σίγμα	τάφ	ύψιλο	φι	χι	ψι	ώμέγα

2. Γράμματα κεφαλαῖα (τυπογραφικὰ)

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ
Ν	Ξ	Ο	Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ	Ω

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει 24 **γράμματα**. Ὅλα μαζί λέγονται **ἑλληνικὸ ἀλφάβητο**. Τὰ γράμματα ἔχουν ὀρισμένη σειρά, ὀρισμένο σχῆμα καὶ ὀρισμένη ὀνομασία.

Ὅπως βλέπομε στοὺς παραπάνω πίνακες τὰ γράμματα εἶναι δυὸ εἰδῶν : **μικρὰ** καὶ **κεφαλαῖα**.

ΑΣΚΗΣΗ 4.—Νά βρῆς 5 λέξεις πού νά φανερώνουν πράγματα πού βλέπεις στό σπίτι. Γράψε τίς λέξεις αὐτές πρῶτα μέ μικρά γράμματα τυπογραφικά, ἔπειτα μέ κεφαλαῖα τυπογραφικά.

Ἑρωτήσεις

1) Τί λέγεται πρόταση; — 2) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ πρόταση; — 3) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ λέξη; — 4) Πόσα γράμματα ἔχει τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο; — 5) Πῶς ὀνομάζονται τὰ γράμματα μέ κανονικὴ σειρὰ (δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς τὸ τέλος: ἄλφα, βῆτα, γάμα κτλ.);

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Τὰ φωνήεντα εἶναι ἑπτὰ :

α, ε, η, ι, υ, ο, ω.

ὁ ἄ-έ-ρας, ἡ Ἕ-ρα, ἡ ὦ-ρα.

Τὰ σύμφωνα εἶναι δεκαεφτά :

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, ψ.

βα-ρέ-λι, γά-τα, δέ-μα, ζα-ρώ-νω.

ΑΣΚΗΣΗ 5. — Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία :
βαρέλι, γάτα, δέμα, ζαλάδα, θρόνος, καλά, λάδι, μάθημα, ναός, ξύλο, παπί, ράβω, σανίδα, τρέχω, φανάρι, χαρά, ψάρι.

ΑΣΚΗΣΗ 6. — Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε φωνήεν, πού ἔχουν οἱ παραπάνω λέξεις.

Φωνήεντα βραχύχρονα, μακρόχρονα και δίχρονα.

Τὰ φωνήεντα εἶναι :

1) βραχύχρονα :

ε, ο,

2) μακρόχρονα :

η, ω,

3) δίχρονα :

α, ι, υ.

ΑΣΚΗΣΗ 7. — Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία :

τὸ νερό, ὁ ναός, ἡ χώρα, τὸ ξύλο, τὸ ξυλάκι, τὸ ποτάμι, τρέχω, θέλω, δένω, τὸ πόδι, ἡ θήκη, τὸ μάθημα.

ΑΣΚΗΣΗ 8. — Στὶς παραπάνω λέξεις βάλτε κάτω ἀπὸ τὰ βραχύχρονα φωνήεντα ἓνα σημάδι τέτοιο \smile , κάτω ἀπὸ τὰ μακρόχρονα βάλτε μιὰ γραμμοῦλα — καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δίχρονα σημείωσε ἓνα μικρὸ σταυρό.

Πῶς διαιροῦνται τὰ ἀπλὰ σύμφωνα καὶ τὰ δίψηφα σύμφωνα.

1) παπί, βέβαια, Φωφώ. Τὰ σύμφωνα π, β, φ, μπ λέγονται **χειλικά**, γιὰτὶ προφέρονται μὲ τὰ χεῖλη.

2) κακός, γῆ, χάνω. Τὰ σύμφωνα κ, γ, χ, γκ λέγονται **λαρυγγικά**, γιὰτὶ προφέρονται μὲ τὸ λάρυγγα.

3) τόπι, δαδί, θέλω. Τὰ σύμφωνα τ, δ, θ, ντ λέγονται **ὀδοντικά**, γιὰτὶ προφέρονται μὲ τὰ δόντια.

4) λαλῶ, ράβω. Τὰ σύμφωνα λ, ρ λέγονται **ὕγρα** ἢ **γλωσσικά**, γιὰτὶ προφέρονται μὲ τὴ γλῶσσα, ποὺ εἶναι πάντα ὕγρῃ.

5) μάνα, νομός. Τὰ σύμφωνα μ, ν λέγονται **ρινικά**,

γιατί προφέρονται με τή μύτη, πού οί ἀρχαίοι τήν ἔλεγαν
ρίνα (λ.χ. *γιατρός ριολόγος*).

6) σωρός, ζιζάνιο. Τά σύμφωνα σ, ζ, τσ, τζ λέγονται
συριστικά ἢ διπλοδοντικά, γιατί, ὅταν προφέρωνται,
ἀκούγεται ἕνας ἤχος σά σφύριγμα.

7) ξέρω, ψάρι. Τά σύμφωνα ξ, ψ λέγονται **διπλά**,
γιατί τὸ καθένα γίνεται ἀπὸ δύο γράμματα μαζί:
κσ = ξ, πσ = ψ.

Λοιπὸν ἀπὸ τὰ σύμφωνα ἔχομε :

1. χειλικὰ

2. λαρυγγικά

3. ὀδοντικά

π, β, φ, μπ,

κ, γ, χ, γκ,

τ, δ, θ, ντ,

4. ὑγρά
ἢ γλωσσικά

5. ρινικά

6. συριστικά
ἢ διπλοδοντικά

7. διπλά

λ, ρ,

μ, ν,

σ, ζ,

ξ, ψ.

ΑΣΚΗΣΗ 9. — Βάλε ἕνα κατάλληλο σύμφωνο μπροστὰ ἀπὸ
τὰ παρακάτω γράμματα, γιά νά σχηματίσης λέξεις :

-ωμι

-οφός

-έφτω

-αρτί

-έλω

-υρί

-ικρός

-ρέχω

-ορός

-ρύβω

-ερό

-αμηλός

-ωνάζω

-άτι

-ράφω

-ἦλο

-υχερός

-ορεύω

-ουμί

-ελῶ

ΑΣΚΗΣΗ 10. — Τί εἶδους σύμφωνο εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ
πού ἔβαλες, γιά νά σχηματίσης τίς παραπάνω λέξεις; (δηλαδή:
εἶναι χειλικό, λαρυγγικό; κτλ.)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καί ποιά εἶναι τὰ φωνήεντα ; — 2) Πόσα καί ποιά εἶναι τὰ σύμ-
φωνα ; — 3) Ποιά εἶναι τὰ βραχύχρονα φωνήεντα, ποιά εἶναι τὰ μακρόχρονα
καί ποιά εἶναι τὰ δίχρονα ; — 4) Ποιά σύμφωνα λέγονται χειλικὰ, λαρυγγικά,
ὀδοντικά, ὑγρά, ρινικά, συριστικά, διπλά ; — 5) Γιατί τὸ κάθε εἶδος ἀπ' αὐτὰ
ὀνομάζεται ἔτσι ;

ΔΙΨΗΦΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ - ΔΙΨΗΦΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Δίψηφα φωνήεντα

αἶμα (αι = ε)	νί - ὄς τοῦ Θεοῦ (νι = ι)
εἰκόνα (ει = ι)	οὐρανός (ο + υ = ου)
οἱ τοῖχοι (οι = ι)	

1. Τὰ δύο φωνήεντα α καὶ ι μαζί προφέρονται σὰν ε : σημαία.

2. Τὰ δύο φωνήεντα ε καὶ ι μαζί προφέρονται σὰν ἕνα ι : κλείνω, εἴκοσι.

3. Τὰ δύο φωνήεντα ο καὶ ι μαζί προφέρονται σὰν ἕνα ι : οἱ κάτοικοι.

4. Τὰ δύο φωνήεντα υ καὶ ι μαζί προφέρονται σὰν ἕνα ι : ὁ νῆος τοῦ Θεοῦ.

Τὰ δύο φωνήεντα ο καὶ υ μαζί προφέρονται σὰν ἕνα φωνῆεν : οὐρά, τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔτσι ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ φωνήεντα :

αι, ει, οι, νι, ου.

Αὐτὰ τὰ ζευγάρια λέγονται **δίψηφα φωνήεντα**, γιατί τὸ καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέρεται σὰν ἕνα φωνῆεν.

Τὸ αὐ καὶ τὸ εὐ

αυ = αβ	αυ = αφ		ευ = εβ	ευ = εφ
αὐγὸ	αὐτὶ		εὐγενικὸς	εὐτυχία
αὔριο	ναύτης		Εὐρώπη	εὐχάριστος

Τὰ δύο φωνήεντα *α* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *αυ* ποῦ ἔχει διπλὴ προφορά: *αβ* καὶ *αφ* (αὔριο, αὔξηση).

Τὰ δύο φωνήεντα *ε* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *ευ* ποῦ ἔχει κι αὐτὸ διπλὴ προφορά: *εβ* καὶ *εφ* (εὐλογῶ, εὐκολος).

Τὰ ζευγάρια *αυ* καὶ *ευ* τὰ λογαριάζομε κι αὐτὰ σὰ *δίψηφα φωνήεντα*.

Ἔτσι τὰ δίψηφα φωνήεντα γίνονται ἑπτὰ:

<i>αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ.</i>

Αὐτὰ τὰ δίψηφα φωνήεντα εἶναι *μακρόχρονα*. Τὸ *οι* καὶ τὸ *αι* ὅμως ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξης εἶναι *βραχύχρονα*.

ΑΣΚΗΣΗ 11.—Παροιμίες: Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ λίγα.—Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.—Ἐχει καὶ ὁ τοῖχος αὐτιά.—Ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἀλεπού τὰ κάνει κρεμαστάρια.—Ὅυτε ὁ Αὔγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.—Τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται.—Τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα, μὰ δύσκολη εἶναι ἡ πράξη. (Τί νόημα ἔχει καθεμιὰ ἀπὸ τίς παροιμίες αὐτές;)

ΑΣΚΗΣΗ 12.—Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε *δίψηφο φωνήεν* στὶς λέξεις ποῦ ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δίψηφα σύμφωνα

<i>μπ</i>	<i>ντ</i>	<i>γκ (γγ)</i>	<i>τσ</i>	<i>τζ</i>
μπαίνω	ντροπῆ	γκρεμὸς	τσατσάρα	τζάμι
μπαοῦλο	ντύνομαι	γκρεμίζω	κορίτσι	Τζαβέλας
μπαρμποῦνι	Ντίνος	ἐγγόνι	ἔτσι	τζίτζικας

1. Τὰ δύο σύμφωνα *μ* καὶ *π* μαζί προφέρονται σὰν ἕνα σύμφωνο: *μπ-ά-ρ-μπ-ας*.

2. Τὰ δύο σύμφωνα ν και τ μαζί προφέρονται σὰν ἓνα σύμφωνο : ντ-ε-ν-ε-κ-ές.

3. Τὰ δύο σύμφωνα γ και κ μαζί προφέρονται σὰν ἓνα σύμφωνο : γκ-ρ-ε-μ-ός. Τὸ ἴδιο προφέρεται τὸ γγ στὶς λέξεις : ἔγγονι, ἐγγίζω, φεγγάρι.

4. Τὰ δύο σύμφωνα τ και σ μαζί προφέρονται σὰν ἓνα σύμφωνο : τσ-α-τσ-ά-ρ-α.

5. Τὰ δύο σύμφωνα τ και ζ μαζί προφέρονται σὰν ἓνα σύμφωνο : τζ-ά-μ-ι.

Δηλαδή ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ τέτοια σύμφωνα :

μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ.

Αὐτὰ λέγονται **δίψηφα σύμφωνα**, γιατί τὸ καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέρεται σὰν ἓνα σύμφωνο.

ΑΣΚΗΣΗ 13.— **Τί ἔπαθε ὁ Μπάμπης.** Ὁ Μπάμπης ντύθηκε φουστανελάς και φόρεσε τσαρούχια. Ἔτσι ντυμένος τρέχει καβάλα ἐπάνω σ' ἓνα ξύλο μεγάλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄλογό του. Καμαρώνει ὁ Μπάμπης και λέει στὸ φίλο του τὸν Ντίνο : «Μὴ μ' ἐγγίζης γιατί εἶμαι ὁ Λάμπρος Τζαβέλας!». Ἀλλά, καθὼς τρέχει σὰν τσακάλι, πέφτει. Τὸ ξύλινο ἄλογο γκρεμίζεται και σπάζει στὴ μέση. Ὁ Μπάμπης κλαίει. «Ντροπή, Μπάμπη, ντροπή! Ἐσὺ ἓνας ἥρωας σὰν τὸ Σουλιώτη Λάμπρο Τζαβέλα, νὰ κλαῖς σὰ μωρό!», τοῦ λέει ὁ Ντίνος και τρέχει νὰ τὸν σηκώσει.

(Διάβασε καλά τὴν παραπάνω διήγηση. Βάλε μιὰ γραμοῦλα κάτω ἀπὸ τὰ δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ).

Δίψθογγοι

νεράιδα

χάιδι

κελαηδῶ

κορόιδο

βόηθα

Στις λέξεις αυτές δύο φωνήεντα *α-ι*, *ο-ι*, *α-η*, *ο-η* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή. Αυτά τὰ δύο φωνήεντα πού προφέρονται γρήγορα λέγονται **δίφθογγοι**.

Οί δίφθογγοι αὐτοί λέγονται **κύριοι δίφθογγοι**, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπό τοὺς ἄλλους, πού θὰ ἰδοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Καταχρηστικοί δίφθογγοι

πιάνω τοῦ παιδιοῦ ὅποιος ὁ ἄδειος τὸ γυαλί
 ἢ γιαγιά τῶν παιδιῶν ὅποιοι τοῦ ἄδειου δυὸ δυὸ
 ὁ ἴδιος τοὺς ἴδιους ὅποιους τοὺς ἄδειους ἢ δουλειὰ

Στὴ λέξη πιάνω τὰ δύο φωνήεντα *ι-α* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή: *π-ιά-νω*. Τὸ ἴδιο καὶ στὶς ἄλλες λέξεις τὰ φωνήεντα *ιω*, *ιου*, *ιω*, *οιο*, *οιοι*, *οιου*, *ειο*, *ειου*, *να*, *νο* (ὁ ἴ-δ-ι-ο-ς, τοῦ π-αι-δ-ιοῦ κλπ.).

Αὐτὰ λέγονται **καταχρηστικοί δίφθογγοι**.

Ὅπως βλέπομε, οἱ καταχρηστικοί δίφθογγοι ἀρχίζουν ἀπὸ *ι* (ἢ ἀπὸ φωνήεντα πού προφέρονται ὅπως τὸ *ι*).

ΑΣΚΗΣΗ 14.— Παροιμίες. Δυὸ γάιδαροι μαλώνανε σὲ ξένον ἀχυρώνα.— Χωρὶς κατάρτια καὶ πανιά, Ἄι - Νικόλα, βόηθα μας.— Ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του, ἔχει τὰ μισά.— Ἀλλάξε ὁ Μανολιὸς κι ἔβαλε τὰ ροῦχα του ἄλλιῶς.— Κολιὸς καὶ κολιὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο βαρέλι.
 (Νὰ βρῆς ποιὸ νόημα ἔχει καθεμιὰ ἀπὸ τὶς παροιμίες αὐτές).

ΑΣΚΗΣΗ 15.— Βάλε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τοὺς κύριους δίφθογγους καὶ δύο γραμμοῦλες κάτω ἀπὸ τοὺς καταχρηστικούς στὶς λέξεις, πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δύο ὅμοια σύμφωνα

Σάββατο	γράμμα	θάσρος
ἐκκλησιά	γεννῶ	θάλασσα
Ἑλλάδα	ἵππικὸ	Ἄττικὴ
	φύλλο	γλώσσα

Σε μερικές λέξεις γράφομε δύο ὅμοια σύμφωνα, πού προφέρονται σάν ἓνα μόνο.

ΑΣΚΗΣΗ 16.— Φράσεις γιά ὀρθογραφία: Πολλοί ἄνθρωποι· πολλή βροχή· πολλά παιδιά· πολὺς κόσμος· πολὺ κακό. Ἑλλάδα, Ἑλληνας, Ἑλληνες, Ἑλληνισμός. Γαλλία, γαλλικός. Τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο. Τὸ μάθημα εἶναι γραμμένο. Τρία ἐπὶ τρία κάνουν ἐννιά. Ὁ Λυκαβηττός, ὁ Ὑμηττός. Ὁλος ὁ κόσμος· ἄλλος ἄνθρωπος.

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιὰ εἶναι τὰ *δίφωνα φωνήεντα*;— 2) Πῶς προφέρεται τὸ καθένα;— 3) Πόσα καὶ ποιὰ εἶναι τὰ *δίφωνα σύμφωνα*;— 4) Πότε δύο φωνήεντα λέγονται *δίφθογγοι*;— 5) Ποιοὶ λέγονται *καταχρηστικοὶ δίφθογγοι*;— 6) Πῶς προφέρονται *δύο ὅμοια σύμφωνα* σὲ μιὰ λέξη;

ΣΥΛΛΑΒΕΣ - ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ἡ συλλαβή

φῶς	ὄ - χι	ἄ - κού - ω	πο - δή - λα - το
νοῦς	ναύ - τής	εὔ - χο - μαι	μα - θή - μα - τα
ὄ, ἦ, τὸ	εἶ - μαι	ναν - τι - κὸς	ἦ - λιο - κα - μέ - νος

Ἡ λέξη *φῶς* ἀκούγεται μ' ἓνα μόνο ἄνοιγμα τοῦ στόματος· δηλαδή ἔχει μιὰ **συλλαβή**.

Ἡ λέξη *ὄχι* ἔχει δύο κομμάτια: *ὄ-χι*· δηλαδή ἔχει δύο **συλλαβές**.

Ἡ λέξη *ἀκούω* ἔχει τρία κομμάτια: *ἄ-κού-ω*· δηλαδή ἔχει τρεῖς **συλλαβές**.

Ἡ λέξη *ποδήλατο* ἔχει τέσσερα κομμάτια: *πο-δή-λα-το*· δηλαδή ἔχει τέσσερις **συλλαβές**.

1) Ἡ λέξη πού ἔχει μιὰ συλλαβή λέγεται **μονοσύλλαβη**: *νοῦς*.

2) Ἡ λέξις ποὺ ἔχει δύο συλλαβὲς λέγεται **δισύλλαβη** :
ναύ-της.

3) Ἡ λέξις ποὺ ἔχει τρεῖς συλλαβὲς λέγεται **τρισύλλαβη** :
εὖ-χο-μαι.

4) Ἡ λέξις ποὺ ἔχει περισσότερες ἀπὸ τρεῖς συλλαβὲς λέγεται **πολυσύλλαβη** :
μα-θή-μα-τα.

ΑΣΚΗΣΗ 17.— Γράψε 5 λέξεις μονοσύλλαβες, 5 δισύλλαβες, 5 τρισύλλαβες καὶ 5 πολυσύλλαβες.

Λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα

μα-θη-τής		μα = προπαραλήγουσα
		θη = παραλήγουσα
		τής = λήγουσα

1) Ἡ τελευταία συλλαβὴ σὲ μιὰ λέξις λέγεται **λήγουσα**.

2) Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν λήγουσα λέγεται **παραλήγουσα**.

3) Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν παραλήγουσα λέγεται **προπαραλήγουσα**.

ΑΣΚΗΣΗ 18.— Γράψε 10 λέξεις τρισύλλαβες ἢ πολυσύλλαβες. Νὰ βρῆς στὶς λέξεις αὐτὲς ποιά εἶναι ἡ λήγουσα, ποιά εἶναι ἡ παραλήγουσα καὶ ποιά εἶναι ἡ προπαραλήγουσα.

Συλλαβισμός

ὄ-χι δί-και-ος πε-ρι-μέ-νω

Ἡ λέξις ὄχι χωρίζεται σὲ δύο συλλαβὲς : ὄ-χι. Ἡ λέξις δίκαιος χωρίζεται σὲ τρεῖς συλλαβὲς : δί-και-ος. Ἡ λέξις περιμένω χωρίζεται σὲ τέσσερις : πε-ρι-μέ-νω.

Τὸ χῶρισμα μιᾶς λέξης σὲ συλλαβὲς λέγεται **συλλαβισμός**.

Κανόνες του συλλαβισμού

ει - μαι, ναύ - της, πιά - νω, άη - δό - νι
 1 2 1 2 1 2 1 2 3

δου - λειά, χάι - δε - μα, γαι - τα - ρά - κι.
 1 2 1 2 3 1 2 3 4

1. Δύο φωνήεντα που προφέρονται μαζί, συλλαβίζονται μαζί.

Τὰ δύο φωνήεντα αυτά είναι ή δίψηφα φωνήεντα ή δίφθογοι κύριοι ή δίφθογοι καταχρηστικοί.

Λοιπόν: τὰ δίψηφα φωνήεντα αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ και οί δίφθογοι γενικά αη, αι, ει, ση, οϊ - ιά, ειά, ιωῦ, κτλ. δὲ χωρίζονται στο συλλαβισμό.

2. Έ - χω, ει - μαι, θέ - λω, μα - θη - τής.
 "Ένα σύμφωνο ανάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζεται με τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν.

λά - σπη (σπαθί, σπέρνω, σπίθα)
 ἄ - κρη (κρύβω, κράτος, κρίνω)
 στά - χτη (χτύπος, χτένι, χταπόδι)
 3. ὄρ - μή, ἔρ - χομαι, τὸλ - μη, ἄν - θρωπος

Δύο σύμφωνα ανάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μαζί με τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν, ἂν ἀρχίζη λέξη ἑλληνική ἀπ' αὐτά. Ἄλλιῶς χωρίζονται.

ἄ - στρο (στρώνω, στρατιώτης, στρογγυλός)
σφυ - ρί - χτρα (χτένι)
ἄν - θρωπος

4. Τρία σύμφωνα ανάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνήεν, ὅταν ἀρχίζη ἑλληνικὴ λέξη ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα. Ἀλλιῶς χωρίζονται, καὶ τὸ πρῶτο σύμφωνο πάει μὲ τὸ προηγούμενο φωνήεν, τὰ ἄλλα μὲ τὸ ἀκόλουθο.

ἄλ - λος, θάρ - ρος, θά - λασ - σα.

5. Δύο ὅμοια σύμφωνα μέσα στῆ λέξη πάντα συλλαβίζονται χωριστά.

ΑΣΚΗΣΗ 19.— Χώρισε σὲ συλλαβὲς τὶς ἀκόλουθες λέξεις: τρέχω, ὦρα, φέρνω, ναυτικός, εἴμαστε, ἐλπίδα, αὔριο, ἔμοιασε, φεύγω, λίμνη, συννεφιάζω, σφυρίχτρα, ξύστρα, ἑλληνικός, γραμμένος, ἄγραφος, Γιώργος, γαϊδουράκι, ἀκρογιαλιά, πατριώτης, ἄσπρος, κόκκινος.

Συλλαβὲς βραχύχρονες καὶ μακρόχρονες

φέ - ρε, νε - ρὸ
ὁ λό - γος, οἱ λό - γοί
λέ - γο - μαι, λέ - γε - ται

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν βραχύχρονο φωνήεν· δηλαδὴ εἶναι **συλλαβὲς βραχύχρονες**.

Τοὺς κή - πους, τῶν κή - πων
ναύ - τής, ση - μεί - ω - ση
τοὺς τοί - χους, παί - ζω

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν μακρόχρονο φωνήεν· δηλαδὴ εἶναι **συλλαβὲς μακρόχρονες**.

1. Οί συλλαβές που έχουν βραχύχρονο φωνήεν λέγονται **βραχύχρονες**.

2. Οί συλλαβές που έχουν μακρόχρονο φωνήεν λέγονται **μακρόχρονες**.

ΑΣΚΗΣΗ 20.—'Αντίγραψε τούς ακόλουθους στίχους με χωρισμένες τις συλλαβές τών λέξεων :

"Ο,τι δουλειά κι ἄν κάνετε,
μὲ προσοχήν ἐργάζεστε.
Τὴν ὥρα σας μὴ χάνετε,
μὰ καὶ ποτὲ μὴ βιάζεστε.

Νὰ σκέφτεστε, νὰ κρίνετε
καὶ τότε μὴ σᾶς μέλη :
ἀγάλια ἀγάλια γίνεται
ἡ ἀγουρίδα μέλι.

ΑΣΚΗΣΗ 21.—Στις λέξεις τών στίχων αὐτῶν βάλε κάτω ἀπὸ τις μακρόχρονες συλλαβές μιὰ γραμμὴ τέτοια — καὶ κάτω ἀπὸ τις βραχύχρονες ἕνα σημάδι τέτοιο ∪. Κάτω ἀπὸ τις συλλαβές που ἔχουν δίχρονο μὴ βάλῃς κανένα σημάδι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες, πολυσύλλαβες;—2) Ποιά συλλαβὴ σὲ μιὰ λέξη λέγεται λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα;—3) Ποιὲς συλλαβές λέγονται βραχύχρονες καὶ ποιὲς μακρόχρονες;

ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ὁ τόνος

γέρος
γερός

θόλος
θολός

μάθημα
μαθήματα

Σὲ κάθε λέξη που ἔχει δύο ἢ περισσότερες συλλαβές, μιὰ συλλαβὴ προφέρεται πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τις ἄλλες.

Ἐπάνω στὸ φωνήεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, που προφέρεται πιὸ δυνατὰ, βάζομε ἕνα σημάδακι που λέγεται **τόνος**.

Τόνο παίρνουν καὶ οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις : θὰ τοῦ τὸ πῶ.

Ὁ τόνος δὲν πάει πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα.

Όξεία, βαρεία, και περισπωμένη

θέλω να γελῶ

τρέχω να ζεσταθῶ

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς : ἡ ὀξεῖα (/), ἡ βαρεία (\)
καὶ ἡ περισπωμένη (~).

Ποῦ βάζομε τὸν τόνο

θέλω, στόλος, κῆπος, θήκη
σημαία, σημαῖες, ναύτης, ναῦτες.

1. Ὄταν ἡ συλλαβὴ ποῦ τονίζεται ἔχει δίψηφο φωνῆεν (αι, ει, οι, ου, υι, αυ, ευ) ὁ τόνος σημειώνεται στὸ δεύτερο φωνῆεν.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

2. Σὲ λέξη ποῦ γράφεται ὅλη μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε τόνο.

Κανόνες τοῦ τονισμοῦ

1. δώδεκα θάλασσα ποδήλατο
Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντα ὀξεῖα.

2. τρέχω λόγος βουνό
Ἡ βραχύχρονη συλλαβὴ παίρνει πάντα ὀξεῖα.

3. κρυώνω θήκη θέλω θερμαίνω
Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

μηλο δῶρο ναῦτες σημαῖες

4. Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὸ ὥστε, οὔτε, μήτε, εἶτε, εἴθε.

τοιχοι ὄμοι θυμοῦμαι θυμοῦνται

5. τὸ *αι* καὶ τὸ *οι* στὸ τέλος τῶν λέξεων εἶναι βραχύχρονα.

χτυπῶ, ἀγαπῶ, προχωρῶ

6. Τὰ ρήματα ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη.

Ἄτονες λέξεις

ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, οἱ ἄνθρωποι
οἱ γυναῖκες, μέτρησα ὡς τὸ εἴκοσι

Οἱ λέξεις *ὁ, ἡ, οἱ, ὡς* δὲν παίρνουν τόνο. Εἶναι λέξεις ἄτονες.

ΑΣΚΗΣΗ 22.— Βάλε τὸν τόνο ποὺ πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις :

Ὁ κηπος εἶναι ὠραιος. Τὰ ἀνθη τοῦ κηπου εὐωδιάζουν. Ἐπάνω στὰ δεντρα βλέπω πολλές φωλιες. Αὐτες τίς ἔχουν χτισει τὰ πουλιά. Μέσα ἐκεῖ τώρα κοιμονται τὰ πουλάκια. Το βουνο ἀπεναντι ἔχει ἀκομη λίγα χιονια. Ἡ θαλασσα εἶναι ἡσυχη. Δεν ἔχει κυματα. Καὶ αὐτοὶ οἱ κηποι εἶναι ὠραιοι. Τὰ παιδια παιζουν.

Τὸ πνεῦμα

ἀνθίζω, ὁδηγός
Ἄθηνᾶ, Ἐρμῆς

Κάθε λέξη ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν παίρνει ἐπάνω σ' αὐτὸ ἓνα σημαδάκι, ποὺ λέγεται **πνεῦμα**.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο : ἡ ψιλὴ (´) καὶ ἡ δασεῖα (ˆ).

Ποῦ βάζομε πνεῦμα

1. *ἐγώ, ἐκεῖνος, ἀμάξι, ἐνόνω,*
αὐτός, οὐρανός, εὐκαιρία
Ὅταν ἡ λέξη ἀρχίζη ἀπὸ δίψηφο φωνῆεν, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω στὸ δεύτερο φωνῆεν.

2. *ἔφερα, ἄμαξα, ἥλιος*
ᾧμος, εἶδα, αἶμα
Ὅταν τὸ πνεῦμα καὶ ὁ τόνος βρίσκωνται στὴν ἴδια συλλαβή, τότε ἡ ὀξεῖα καὶ ἡ βαρεῖα σημειώνονται ἔπειτα ἀπὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ περισπωμένη ἐπάνω ἀπὸ τὸ πνεῦμα.

3. **ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ**
ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
Σὲ λέξη ποὺ γράφεται μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε πνεῦμα (ὅπως δὲ βάζομε καὶ τόνο).

Ποιὲς λέξεις παίρνουν δασεῖα

1. *ὕγρασία, ὕπνος, ὕστερα*
Τὸ *υ* στὴν ἀρχὴ τῶν λέξεων παίρνει δασεῖα.
2. *ὁ ἄνθρωπος, ἡ γυναίκα, οἱ ἄνθρωποι, ὡς τὸ τέλος*
Οἱ ἄτρες λέξεις ὁ, ἡ, οἱ, ὡς παίρνουν δασεῖα.

3. Ένας άνθρωπος, έξι παιδιά, έφτά κιλά
Οί αριθμοί ένας, έξι, έφτά, έντεκα, έκατό παίρνουν
δασεία.

4. Δασεία παίρνουν και μερικές άλλες λέξεις. Πιο συχνές
είναι : άγιος, αίμα, άλάτι, άλώνι, άλωση, άμα, άμάξι,
άμαρτία, άπαλός, άπλός, άρπάζω — έβδομος, Έβραϊός,
έδρα, Έλένη, έλικας, Έλλη, Έλληνας, ένώνω, έτοι-
μος — ήλικία, ήλιος, ήμέρα, ήμερος, Ηρα, Ηρακλής,
ήρωας, ήσυχος, Ηφαιστος — ίδρώτας, ιερός, ίκανός,
ίππικό, ιστορία — όδηγός, όδός, όλόκληρος, όλος,
όμάδα, όμαλός, Όμηρος, όμοιος, όμως, όπλο, όποιος,
όποτε, όπου, όπως, όρίζω, όρμή, όσος, όταν, ότι —
ώρα, ώραϊός, ώριμος.

ΑΣΚΗΣΗ 23.— Βάλε τον τόνο και το πνεύμα που πρέπει στις ακόλουθες λέξεις : Οποιος γυρευει τα πολλα χανει και τα λιγα. Ο ηλιος ειναι πολυ ευεργετικος στους ανθρωπους. Η Ελλαδα εχει ενδοξη ιστορια. Ολοι οι ανθρωποι θαυμαζουν την Ελλαδα. Ο Ηρακλης ηταν αρχαιος ηρωας. Ενα και εξι κανουν εφτα. Το αμαξι ειναι ετοιμο. Ομοιος τον ομοιον αγαπα. Οποτε θελεις, ελα. Οπως στρωσης, θα κοιμηθης. Το αιμα νερο δε γινεται. Ο ορκος ειναι ιερος. Μη χανης τις ωρες σου αδικα.

Έρωτήσεις

1) Ποιά συλλαβή παίρνει τόνο;—2) Πόσοι και ποιοί είναι οι τόνοι;—3) Όταν ή συλλαβή έχη δίψηφο φωνήεν, πού σημειώνεται ό τόνος;—4) Τί τόνο παίρνει ή προπαραλήγουσα;—5) Τί τόνο παίρνει ή βραχύχρονη συλλαβή;—6) Πότε παίρνει όξεία ή παραλήγουσα και πότε παίρνει περισπωμένη;—7) Τό αι και τό οι στο τέλος τών λέξεων ειναι μακρόχρονα ή βραχύχρονα;—8) Ποιές ειναι οι άτονες λέξεις;—9) Τί λέγεται πνεύμα;—10) Όταν ή λέξη άρχίζη από δίψηφο φωνήεν, πού βάζομε τό πνεύμα;—11) Πώς σημειώνεται ό τόνος και τό πνεύμα, όταν βρισκωνται στην ίδια συλλαβή;—12) Ποιές λέξεις παίρνουν δασεία;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΑΔΙΑ

(ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΣΗΣ)

Τελεία και κόμμα

Ἡ σημαία

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω,
μέ λαχτάρω σταματῶ
καί περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σέ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καί μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχή.

Ὅταν τελειώνη μιὰ φράση μ' ἓνα ὀλόκληρο νόημα, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τελεία (.)** Ἐκεῖ σταματᾷ λίγο ἡ φωνή μας. Στὴν παρακάτω φράση ἔπειτα ἀπὸ τὴν τελεία ἡ πρώτη λέξη γράφεται μέ τὸ ἀρχικό γράμμα κεφαλαῖο. Ἐπίσης μέ κεφαλαῖο τὸ ἀρχικό γράμμα γράφεται καί ἡ πρώτη λέξη, ὅταν ἀρχίζομε νὰ γράφωμε.

Ὅπου τελειώνει μιὰ μικρότερη φράση, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **κόμμα (,)**.

Προσέξτε στό παραπάνω ποίημα γιὰ τὴ σημαία, πού σημειώνεται τελεία καί κόμμα.

ΑΣΚΗΣΗ 24.— Νὰ βρῆς στό σημερινὸ μάθημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ σου πού σημειώνονται τελείες καί κόμματα.

Ἐρωτηματικό

Γιατί βιάστηκες ν' ἀνθίσης,
μυδαλιὰ λευκοντυμένη;

Ὅταν ρωτοῦμε κάτι, βάζομε στό τέλος ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **ἐρωτηματικό (;)**

Θαυμαστικό

Τί ζωή εὐτυχισμένη! Τί ώραία μέρα!

Όταν μιὰ φράση φανερώνη θαυμασμό, βάζομε στοὺς τέ-
λος της ἓνα σημαδάκι ποὺ λέγεται **θαυμαστικό (!)**.

ΑΣΚΗΣΗ 25.— Γράψε τρεῖς φράσεις δικές σου, ποὺ νὰ θέλουν
ἔρωτηματικό καὶ τρεῖς ποὺ νὰ θέλουν θαυμαστικό.

Παρένθεση

Μεθαύριο (δηλαδή τὴν Κυριακὴ) θὰ ἔρθω

Μέσα σὲ παρένθεση () κλείνομε τὴν ἐπεξήγηση.

Διαλυτικά

παιδάκια - παϊδάκια

χαιδεύω, θεϊκός, ἐμποροὑπάλληλος, ξεῦφαινω

Όταν ὕστερα ἀπὸ τὸ *α, ε, ο, υ* ὑπάρχη *ι ἢ υ* καὶ θέ-
λωμε νὰ τὰ προφέρωμε χωριστά, σημειώνομε ἐπάνω ἀπὸ
τὸ *ι* καὶ τὸ *υ* δύο τελείες (**), ποὺ λέγονται **διαλυτικά**.

ΑΣΚΗΣΗ 26.— Βάλε διαλυτικά, ὅπου πρέπει : Δὲν ξέρει νὰ μοι-
ράση δυὸ γαιδουριῶν ἄχυρα.— Μεγάλωσε τὸ γαιδουράκι καὶ μά-
κρυνε τὸ σαμαράκι.— Όταν διψᾷ ἡ αὐλή σου γιὰ νερό, παρέξω μὴν
τὸ χύσης.— Μὴν κοροιδεύης, γιὰ νὰ μὴ σὲ κοροιδεύουν Όταν
ἀνάφη ἡ πυρκαϊά, δύσκολα τὴ σβήνης.— Υφαίνεις, ξευφαίνεις καὶ
τελειωμὸ δὲν ἔχεις.

Ἐκθλιψη. Ἀπόστροφος

1) ἀπὸ ἐδῶ = ἀπ' ἐδῶ	τὸ ὄρφανὸ = τ' ὄρφανὸ
νὰ ἀκοῦς = ν' ἀκοῦς	θὰ ἀργήσης = θ' ἀργήσης
μὲ ἐκεῖνον = μ' ἐκεῖνον	μὲ αὐτὸν = μ' αὐτὸν

Πολλὲς φορές ἓνα τελικὸ φωνῆεν σὲ μιὰ λέξη φεύγει

μπροστά από τὸ φωνῆεν τῆς ἀκόλουθης. Τότε λέμε ὅτι γίνεται **ἐκθλιψη**.

Στὴ θέση τοῦ φωνήεντος ποὺ φεύγει, βάζομε ἓνα ση-
μαδάκι ποὺ λέγεται **ἀπόστροφος**.

2) καὶ ἐγὼ = *κι ἐγώ*, καὶ αὐτός = *κι αὐτός*

Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά ἀπὸ φωνῆεν μερικές φορές γίνεται *κι* ποὺ γράφεται χωρὶς ἀπόστροφο.

ΑΣΚΗΣΗ 27.— Κάμε τὴν ἐκθλιψη καὶ βάλε τὸν ἀπόστροφο, ὅπου πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις: Φύγε ἀπὸ ἐδῶ. Τί σέ ἔπιασε; Ἐκκεῖ. Ὑστερα ἀπὸ ἐκεῖνον. Σὲ ἓνα δέντρο. Ἐγὼ καὶ αὐτός. Πήγαινε καὶ ἔλα.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πότε βάζομε *τελεία*, *κόμμα*, *ἐρωτηματικό*, *θανμαστικό*, *παρένθεση*;— 2) Πότε βάζομε *διαλυτικά*;— 3) Πότε γίνεται *ἐκθλιψη*;— 4) Τί λέγεται *ἀπόστροφος*;— 5) Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά ἀπὸ φωνῆεν πῶς γίνεται κάποτε;

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΛΙΤΕΣ ΘΕΜΑ - ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Κλιτές καὶ ἀκλιτες λέξεις

Τὸ παιδί *τρέχει* ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Τὰ παιδιά *τρέχουν* ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Ἐσὺ *τρέχεις* ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ἐσεῖς *τρέχετε* ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

1. Πολλές λέξεις δὲν ἔχουν πάντα τὴν ἴδια μορφή, ἀλλὰ ἀλλάζουν στὸ τέλος τους, δηλαδή *κλίνονται*: τὸ παιδί, τοῦ παιδιοῦ, τὰ παιδιά, *τρέχω*, *τρέχεις*, *τρέχει*, *τρέχετε* κτλ. Αὐτὲς οἱ λέξεις λέγονται **κλιτές**.

2. Μερικές λέξεις όμως μένουν πάντα με την ίδια μορφή, δηλαδή δὲν κλίνονται : ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κτλ. Αὐτὲς λέγονται ἄκλιτες.

Θέμα καὶ κατάληξη

τρέχ - ω	ἡ ἐλπίδ - α	ὁ ἄνθρωπ - ος
τρέχ - εις	τῆς ἐλπίδ - ας	τοῦ ἀνθρώπ - ου
τρέχ - ει	τὴν ἐλπίδ - α	τὸν ἄνθρωπ - ο

Ὅπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, οἱ κλιτὲς λέξεις ἔχουν δύο κομμάτια : τὸ πρῶτο κομμάτι στὴν ἀρχή, ποὺ μένει πάντα τὸ ἴδιο καὶ τὸ δεύτερο κομμάτι πρὸς τὸ τέλος, ποὺ ἀλλάζει. Τὸ πρῶτο κομμάτι ποὺ δὲν ἀλλάζει, λέγεται **θέμα**. Τὸ δεύτερο κομμάτι ποὺ ἀλλάζει λέγεται **κατάληξη**.

Ἔτσι ἡ λέξη τρέχ - ω ἔχει θέμα τρεχ - καὶ κατάληξη - ω. Ἡ λέξη ἐλπίδ - α ἔχει θέμα ἐλπιδ - καὶ κατάληξη - α.

Χαρακτήρας

θέμα	Χαρακτήρας
γράφ - ω = γραφ -	φ
πίνακ - ας = πινακ -	κ
ἥρω - ας = ἥρω -	ω

Στὶς κλιτὲς λέξεις ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Ἔτσι ἡ λέξη γράφω, ἔχει θέμα γραφ - καὶ χαρακτήρα φ. Ἡ λέξη πίνακας ἔχει θέμα πινακ - καὶ χαρακτήρα κ. Καὶ ἡ λέξη ἥρωας ἔχει θέμα ἥρω - καὶ χαρακτήρα ω.

Χαρακτήρας μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δίψηφο φωνῆεν : παι-

δεύω (ἔχει θέμα παιδευ - καὶ χαρακτήρα ευ), ἀκούω (ἔχει θέμα ἀκου - καὶ χαρακτήρα ου).

ΑΣΚΗΣΗ 28.— Κάτω ἀπὸ τὶς κλιτὲς λέξεις βάλτε μιὰ γραμμούλα καὶ κάτω ἀπὸ τὶς ἄκλιτες βάλτε δύο γραμμούλες :

Χελώνα βρέθηκε σὲ ἀμάξι
καὶ ἔτσι τῆς ἦρθε νὰ φωνάξη :
Τί χάρη, ἀλήθεια, ποὺ τὴν ἔχω,
σὰν ἔλαφάκι τὴν ἄραξε.

ΑΣΚΗΣΗ 29.— Στὶς παρακάτω λέξεις νὰ βρῆς ποιὸ εἶναι τὸ θέμα, ποιά εἶναι ἡ κατάληξη καὶ ποιὸς εἶναι ὁ χαρακτήρας :

Πατρίδα, σταφίδα, ἔχω, παίζω, ὠραῖος, ἄνθρωπος, φεύγω, πλέκω, ἀκούω, παιδεύω, δροσιζώ, κρύβω, γράφω, κλαίω, πατέρας, φύλακας, φταίω, δρόμος, μαγεύω.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται κλιτὲς καὶ ποιὲς ἄκλιτες;— 2) Στὶς κλιτὲς λέξεις ποιοὸ μέρος λέγεται θέμα καὶ ποιοὸ λέγεται κατάληξη;— 3) Τί λέγεται χαρακτήρας;

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποιὲς λέξεις λέγονται οὐσιαστικά

Πρόσωπα	Ζῶα	Πράγμα- τα	Ἑνέρ- γεια	Κατά- σταση	Ἰδιότητα
ἄνθρωπος	σκύλος	φράχτης	πήδημα	λύπη	ἀνδρεία
γυναίκα	γάτα	θάλασσα	τρέξιμο	χαρὰ	κακία
παιδί	πρόβατο	τραπέζι	ὄργωμα	πείνα	καλοσύνη

Οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα, ἐνέργεια, κατάσταση ἢ ἰδιότητα λέγονται ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἀπλῶς οὐσιαστικά.

ΑΣΚΗΣΗ 30.— Γράψε χωριστά τὰ οὐσιαστικά πού φανερώνουν πρόσωπο ἢ ζῶο ἢ πράγμα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα: μητέρα, τραπέζι, ποταμός, λύκος, πατέρας, ποτήρι, Νίκος, γάτα, ἀνάχτορο, σύννεφο, ἀδερφός, μαθήτρια, ἀλεπού, σπίτι, μηλιά, ἀμπέλι, ἐλάφι.

Οὐσιαστικά κύρια καὶ κοινά

1. Κύρια οὐσιαστικά

Νίκος, Γιώργος, Μαρία
Βουκεφάλας, Κέρβερος
Πηνεῖος, Ὀλυμπος
Ἑλλάδα, Κέρκυρα

2. Κοινά οὐσιαστικά

ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί
ζῶο, ἄλογο, σκύλος, γάτα
ποταμός, λίμνη, βουνό, χώρα,
πόλη

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερώνουν ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο ζῶο ἢ πράγμα, λέγονται **κύρια οὐσιαστικά ὀνόματα** ἢ μόνο **κύρια ὀνόματα**.

Τὰ ἄλλα οὐσιαστικά λέγονται **κοινά**.

Ποιά εἶναι κύρια ὀνόματα

Τὰ κύρια ὀνόματα εἶναι:

1) *Νίκος, Γιώργος, Μαρία* κτλ. δηλαδή τὰ **βαφτιστικά**.

2) *Θεοδωρόπουλος, Πετρίδης, Κανάρης* κτλ. δηλ. τὰ **οἰκογενειακά**.

3) *Βουκεφάλας*, (πού ἦταν τὸ ἄλογο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου), *Πιστός* (πού εἶναι ὄνομα σκύλου) κτλ. δηλ. **ὀνόματα ὀρισμένων ζώων**.

4) *Ἑλλάδα, Ἀθήνα, Ὀλυμπος, Πηνεῖος, Σαρωνικός* κτλ. δηλ. τὰ **γεωγραφικά ὀνόματα** (πού ἔχουν οἱ χῶρες, οἱ πόλεις, τὰ βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ λίμνες, οἱ κόλποι καὶ ἄλλες τοποθεσίες).

5) *Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης* κτλ.— *Κυριακή, Λευ-*

τέρα, Τρίτη κτλ.— Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα κτλ.
δηλ. τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν
γιορτῶν.

“Ὅλα αὐτὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἔχουν κεφαλαῖο τὸ ἀρ-
χικὸ γράμμα.

Μὲ κεφαλαῖο γράφονται καὶ τὰ ὀνόματα Ἑλλήνας, Γάλλο-
λος, Ἀγγλος, Ἀθηναῖος, Κερκυραῖος κτλ., δηλαδή τὰ ὀνό-
ματα ποῦ φανερῶνουν τοὺς κατοίκους ἑνὸς τόπου (ἔθνικὰ).

ΑΣΚΗΣΗ 31.— Γράψε 15 κύρια ὀνόματα ἀπὸ διάφορα εἶδη.

ΑΣΚΗΣΗ 32.— Γράψε ἀπὸ 5 ὀνόματα κοινὰ (ὄχι κύρια) ποῦ
νὰ φανερῶνουν πρόσωπα, ζῶα καὶ πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 33.— Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία: βιβλίο, βοσκός, τετρά-
διο, ἀχλαδιά, ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί, πουλί, κυνηγός, κυνήγι
ναύτης, ψάλτης, Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, Αὐστραλία. (Νὰ βρῆς
τί εἶδους οὐσιαστικὸ εἶναι τὸ καθένα ἀπ’ αὐτά).

Οὐσιαστικὰ συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα

1. Συγκεκριμένα

στρατιώτης, μαθήτρια, παιδί,
πετεινός, ὄρνιθα, χελιδόνι,
λάκκος, πέτρα, λουλούδι

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανερώ-
νουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πρά-
γματα, ποῦμποροῦμε νὰ τὰ
καταλάβωμε μὲ τις αἰσθήσεις
μας (τὰ βλέπομε, τὰ ἀκοῦμε,
τὰ γεύομαστε, τὰ ἐγγίζομε,
τὰ ὀσφραϊνόμαστε).

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγον-
ται **συγκεκριμένα**.

2. Ἀφηρημένα

ἐργασία, δουλειά, ὄργανο,
γράψιμο, σκάψιμο, εὐγένεια,
ἐπιμέλεια, ἀμέλεια

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανε-
ρῶνουν μιὰ πράξη ἢ μιὰν ἰ-
διότητα. Αὐτὰμποροῦμε νὰ
τὰ καταλάβωμε μὲ τὸ νοῦ
μας.

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγον-
ται **ἀφηρημένα**.

ΑΣΚΗΣΗ 34.— Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ σου 5 συγκε-
κριμένα καὶ 5 ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς λέξεις λέγονται οὐσιαστικά;— 2) Ποιά λέγονται κύρια ὀνόματα καὶ ποιά λέγονται κοινά;— 3) Πόσων εἰδῶν κύρια ὀνόματα ἔχομε;— 4) Ποιά οὐσιαστικά λέγονται συγκεκριμένα καὶ ποιά λέγονται ἀφηρημένα;

ΓΕΝΗ, ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Τὰ τρία γένη

1. Ἄρσενικά	2. Θηλυκά	3. Οὐδέτερα
ὁ ἄνθρωπος	ἡ γυναίκα	τὸ βουνὸ
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τὸ λουλούδι
ὁ οὐρανὸς	ἡ θάλασσα	τὸ τετράδιον

1. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τῇ λεξούλᾳ ὁ εἶναι **ἄρσενικά**.

2. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τῇ λεξούλᾳ ἡ εἶναι **θηλυκά**.

3. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τῇ λεξούλᾳ τὸ εἶναι **οὐδέτερα**.

Λοιπὸν λέμε ὅτι τὰ οὐσιαστικά ἔχουν τρία **γένη**: **ἀρσενικό**, **θηλυκὸ** καὶ **οὐδέτερο**.

ΑΣΚΗΣΗ 35.— Γράψε σὲ τρεῖς στήλες χωριστὰ τὰ ἀρσενικά, τὰ θηλυκά καὶ τὰ οὐδέτερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικά καὶ βάλε μπροστὰ τὶς λεξοῦλες *ὁ*, *ἡ*, *τό*, ὅπως ταιριάζει στὸ καθένα :

σπίτι, δέντρο, στρατιώτης, Μαρία, φίλος, δασκάλα, ἀδερφή, μαθήτρια, ναύτης, βασίλισσα, πατέρας, σημαία, Παῦλος, δήμαρχος, ποταμὸς, ποτάμι, στρατός, μέτωπο, αὐτί, μύτη, κεφάλι, πόδι, ράχη, χέρι.

Οἱ δύο ἀριθμοὶ

1. Ἐνικός

ὁ ἄνθρωπος
ἡ γάτα
τὸ βουνό

2. Πληθυντικός

οἱ ἄνθρωποι
οἱ γάτες
τὰ βουνὰ

1. Ὄταν λέμε *ὁ ἄνθρωπος, ἡ γάτα, τὸ βουνό* μιλοῦμε γιὰ ἓνα ἄνθρωπο, γιὰ μιὰ γάτα, γιὰ ἓνα βουνό· δηλ. ἔχομε **ἐνικὸν ἀριθμό**.

2. Ὄταν λέμε *οἱ ἄνθρωποι, οἱ γάτες, τὰ βουνὰ* μιλοῦμε γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους, γιὰ πολλὲς γάτες, γιὰ πολλὰ βουνά· δηλαδή ἔχομε **πληθυντικὸ ἀριθμό**.

Ὡστε τὰ οὐσιαστικά ἔχουν **δύο ἀριθμούς**:

1) **ἐνικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἓνα πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα,

2) **πληθυντικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 36.— Γράψε σὲ δύο στήλες χωριστὰ τὰ οὐσιαστικά ποὺ εἶναι στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμό :

ὁ δρόμος, οἱ μαθήτριες, οἱ δρόμοι, τὸ μάρμαρο, ἡ νίκη, τὸ τραπέζι, ἡ κιμωλία, τὰ βιβλία, οἱ βελόνες, τὰ ρούχα, ὁ στρατηγός, οἱ ὑπουργοί, ἡ παραλία, τὰ πρόβατα, ὁ οὐρανός, οἱ δάσκαλοι, ὁ φαράς, τὸ σχολεῖο, οἱ ψωμάδες, ἡ χώρα, οἱ θυγατέρες, τὸ στήθος.

Οἱ πέντε πτώσεις

Ἐνικός

- 1) Ποιὸς ἔχει τὰ ψάρια; — *ὁ φαράς* (πτώση ὀνομαστική).
- 2) Ποιανοῦ εἶναι τὰ ψάρια; — *τοῦ φαρά* (πτώση γενική).
- 3) Ποιὸν φωνάζεις; — *τὸν φαρά* (πτώση αἰτιατική).
- 4) Πῶς τὸν φωνάζεις; — *ἔ, φαρά* (πτώση κλητική).

Πληθυντικός

- 1) Ποιοὶ ἔχουν τὰ ψάρια;— οἱ ψαράδες (πτῶση ὀνομαστική).
 - 2) Ποιῶν εἶναι τὰ ψάρια;— τῶν ψαράδων (πτῶση γενική).
 - 3) Ποιοὺς φωνάζομε;— τοὺς ψαράδες (πτῶση αἰτιατική).
 - 4) Πῶς τοὺς φωνάζομε;— ἔ, ψαράδες (πτῶση κλητική).
- Δηλαδή τὰ οὐσιαστικά σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχουν τέσσερις τύπους ποὺ λέγονται **πτῶσεις**.

Οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ εἶναι : 1) ὀνομαστική, 2) γενική, 3) αἰτιατική, καὶ 4) κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 37.— Στὶς παρακάτω φράσεις ποιά οὐσιαστικά εἶναι σὲ πτώση ὀνομαστική καὶ ποιά σὲ πτώση γενική;

Τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου. Ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ χαρὰ τοῦ πατέρα.

ΑΣΚΗΣΗ 38.— 1) Πῶς λέγεται αὐτὸς ποὺ πουλεῖ γάλα;— 2) Ἀκούω τὴ φωνή «γάλα, γάλα!». Ποιανοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ φωνή;— 3) Βλέπω αὐτὸν ποὺ πουλεῖ γάλα. Ποιὸν βλέπω;— 4) Ὅταν θέλω νὰ τὸν φωνάξω, πῶς λέω;

(Μὲ ποιά πτώση ἀπαντᾷς σὲ καθεμιά ἀπ' αὐτὲς τὶς 4 ἐρωτήσεις;)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ γένη τῶν οὐσιαστικῶν;— 2) Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοί;— 3) Πόσες καὶ ποιῆς εἶναι οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ;

ΤΑ ἈΡΘΡΑ — Ἡ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ἈΡΘΡΩΝ

Ποιῆς λέξεις λέγονται ἄρθρα

ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τὸ παιδί

Εἶδαμε ὅτι οἱ μικρὲς λέξεις ὁ, ἡ, τὸ πηγαίνουν μπροστὰ

ἀπό τὰ οὐσιαστικά καὶ δείχνουν τὸ γένος τους. Οἱ λεξοῦλες αὐτὲς λέγονται **ἄρθρα**.

Πῶς κλίνονται τὰ ἄρθρα

Ἑνικός ἀριθμὸς

		ἀρσενικό		θηλυκό		οὐδέτερο
Ὄνομ.	ὁ	ποταμὸς	ἡ	ἀχλαδιά	τὸ	βουνὸ
Γεν.	τοῦ	ποταμοῦ	τῆς	ἀχλαδιᾶς	τοῦ	βουνοῦ
Αἰτ.	τὸν	ποταμὸ	τὴν	ἀχλαδιά	τὸ	βουνὸ
Κλητ.		ποταμέ		ἀχλαδιά		βουνὸ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	ποταμοὶ	οἱ	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Γεν.	τῶν	ποταμῶν	τῶν	ἀχλαδιῶν	τῶν	βουνῶν
Αἰτ.	τούς	ποταμοὺς	τίς	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Κλητ.		ποταμοὶ		ἀχλαδιές		βουνά

Τί παρατηροῦμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων

Ἄν προσέξωμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων, παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς :

1) **Στὴν κλητική** λέμε : ποταμέ, ποταμοί, Γιῶργο, Νίκο. Τὸ ἄρθρο δὲν ἔχει κλητική.

2) **Στὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ** λέμε :

	ἀρσενικό		θηλυκό
	οἱ ποταμοί,		οἱ ἀχλαδιές
	οἱ πατέρες,		οἱ μητέρες

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο **οἱ** στὴν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τὸ ἀρσενικό καὶ γιὰ τὸ θηλυκό.

3) Στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ λέμε :

ἄρσενικό θηλυκό οὐδέτερο

τῶν ποταμῶν τῶν ἀχλαδιῶν τῶν βουνῶν
τῶν πατέρων τῶν μητέρων τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο τῶν στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ τρία γένη.

4) Στὴν γενική ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἄρθρα γράφονται ἔτσι :

τοῦ ποταμοῦ τῆς ἀχλαδιᾶς τῶν ποταμῶν
τοῦ πατέρα τῆς μητέρας, τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὰ ἄρθρα στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ παίρνουν περισπωμένη : τοῦ, τῆς, τῶν.

Τὸ τελικό ν στα ἄρθρα : τὸν καὶ τὴν

1. Κρατοῦν τὸ τελικό ν

τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα, τὸν Κώστα
τὴν Κυριακή, τὸν ποταμό, τὴν προκοπή,
τὸν ταμία, τὴν Τρίτη, τὸν ξένο,
τὴν ξενιτιά, τὸν ψαρά, τὴν ψαρόβαρκα,
τὸν μπακάλη, τὴν μπουκάλα,
τὸν Ντίνο, τὴν ντροπή,
τὸν γκρεμό, τὴν γκλίτσα,
τὴν τσάντα, τὸν τζιτζικα

2. Χάνουν τὸ τελικό ν

τὸ Βασίλη, τὴ βάρκα
τὸ Γιάννη, τὴ γραμμὴ
τὸ δρόμο, τὴ δροσιά

τὸ Ζαχαρία, τὴ ζέστη
τὸ θεό, τὴ θήκη
τὸ λάκκο, τὴ λίμνη κτλ.

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὰ ἄρθρα τὸν καὶ τὴν κρατοῦν στὸ τέλος τὸ ν, ὅταν ἀκολουθῆ φωνῆεν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ. Μπροστὰ ὁμως ἀπὸ τὰ ἄλλα σύμφωνα τὸ ν φεύγει.

ΑΣΚΗΣΗ 39.— Νὰ ξεχωρίσης τὰ ἄρθρα ποὺ ὑπάρχουν στὶς παρακάτω φράσεις καὶ νὰ βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση τοῦ καθενός :

Ὁ μαθητὴς διαβάζει τὴ γραμματικὴ. Ἄκούω τοὺς λόγους τοῦ δασκάλου. Σέβομαι τὸ δάσκαλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ τετράδιο τοῦ Νίκου. Οἱ δρόμοι τῶν πόλεων εἶναι μεγάλοι. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων πέφτουν τὸ φθινόπωρο.

Παράδειγμα

Ὁ ἄρθρο, γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, σὲ πτώση ὀνομαστική.

ΑΣΚΗΣΗ 40.— Βάλε τὸ κατάλληλο ἄρθρο μπροστὰ ἀπὸ τὰ οὐσιαστικὰ στὶς παρακάτω φράσεις :

Βλέπω — μαθητή. Βλέπω — ξένο. Ἦρθε ἀπὸ — ξενιτιά. Ἄκούω — ψάλτη. Ἄκούω — ψάλτες. Αὐτὸ εἶναι — βιβλίο — φίλου μου. Φωνάζω — Κώστα. Θὰ ἔρθω — Κυριακή. Ἀγαπῶ — πατέρα καὶ — μητέρα μου. Σέβομαι — δασκάλους μου. Ἄκούω — λόγους — δασκάλων μου. Ἄπ' — κόκκαλα βγαλμένη — Ἑλλήνων — ἱερά. Ὅταν λείπη — γάτα, χορεύουν — ποντίκια.

Ἄρθρα μὲ τὸ σ μπροστὰ τους

(Ἄρθρα σύνθετα)

στοῦ Νίκου τὸ σπῆτι
στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
στὸν ἄνθρωπο, στὸ φίλο μου
στὴν ἀγορά, στὴ μέση,
στὸ σχολεῖο

στοῦ Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη
ράχη
στοὺς φίλους μου
στὶς θάλασσες
στὰ βουνὰ

Ἡ λέξις σὲ μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἄρθρα ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ τὸ ἔνωματι μαζὶ τοὺς καὶ ἔτσι σχηματίζονται οἱ τύποι :

στοῦ, στής, στόν, στήν, στό
 στῶν, στούς, στίς, στά

Αὐτὰ λέγονται **σύνθετα ἄρθρα**.

ΑΣΚΗΣΗ 41.— Στις παρακάτω φράσεις νὰ ἀναγνωρίσῃς τὰ σύνθετα ἄρθρα (δηλαδὴ νὰ βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώσιν τοὺς) :

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
 περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
 μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
 καὶ στήν κόμη στεφάνι φορεῖ
 γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
 ποὺ εἶχαν μείνει στήν ἔρημη γῆ.

— Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα, ὅσο θέλεις βρόντα.

— Ὅσα ἔχει ἡ Μαριῶ στὸ νοῦ της, τὰ βλέπει στ' ὄνειρό της
 (= στὸ ὄνειρό της).

— Ἡ ἀλεπού στὸν ὕπνο της πετειναράκια βλέπει.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς λέξεις λέγονται *ἄρθρα*;— 2) Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι γιὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ;— 3) Στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι καὶ γιὰ τὰ τρία γένη;— 4) Στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ τί τόνον παίρνουν τὰ ἄρθρα;— 5) Τὰ ἄρθρα τὸν (στὸ ἀρσενικὸ) καὶ τὴν (στὸ θηλυκὸ) πότε κρατοῦν ἢ στὸ τέλος καὶ πότε τὸ χάνουν;— 6) Ποιὰ λέγονται *σύνθετα ἄρθρα*;

Ἡ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Κλίσις ἀρσενικῶν Κλίσις θηλυκῶν Κλίσις οὐδετέρων

ὁ ἄνθρωπ-ος	ἡ χαρ-ὰ	τὸ βουν-ὸ
τοῦ ἀνθρώπ-ου	τῆς χαρ-ᾶς	τοῦ βουν-οῦ
τὸν ἄνθρωπ-ο	τὴ χαρ-ὰ	τὸ βουν-ὸ
κτλ.	κτλ.	κτλ.

Ὅπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, τὰ οὐσιαστικά χωρίζονται σὲ ἄρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Τὰ ἄρσενικά κλίνονται μὲ δικό τους τρόπο. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ θηλυκὰ καὶ τὰ οὐδέτερα.

Ἴσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα

Ἴσοσύλλαβα

Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός	Πληθυντικός
ὁ στρατὸς	οἱ στρατοὶ	ὁ ψωμᾶς	οἱ ψωμάδες
ἡ θάλασσα	οἱ θάλασσες	ἡ ἄλεπου	οἱ ἄλεπουδες
τὸ πρόβατο	τὰ πρόβατα	τὸ κρέας	τὰ κρέατα

1) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *στρατὸς* ἔχει σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ δύο συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικὰ ποὺ ἔχουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἰσοσύλλαβα**.

2) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *ψωμᾶς* ἔχει πληθυντικὸ οἱ *ψωμάδες*: δηλαδή ἔχει στὸν πληθυντικὸ τρεῖς συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικὰ ποὺ δὲν ἔχουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἀνισοσύλλαβα**.

ΑΣΚΗΣΗ 42.— Νὰ ξεχωρίσης σὲ δυὸ στήλες τὰ ἰσοσύλλαβα καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα:

ὁ ναύτης, ὁ στρατιώτης, ὁ φούρναρης, ὁ ἀσβέστης, τὸ βιβλίον, ὁ στρατηγός, ἡ ζάχαρη, τὸ πρόσωπο, τὸ τέρας, ἡ κόρη, τὸ σίδηρο, τὸ βουνό, τὸ ὄνομα, ὁ παπούς, ὁ ψαράς, ὁ φύλακας, ἡ ἐλπίδα, ὁ καφές, ἡ ψυχὴ, τὸ χῶμα.

Ἐρωτήσεις

Ποιά ὀνόματα λέγονται *ἰσοσύλλαβα* καὶ ποιά *ἀνισοσύλλαβα*;

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1) Παίρνουν όξεία

ό ψωμάς,	τόν ψωμά,
ό τραγουδιστής,	τόν τραγουδιστή,
οί ούρανοί,	τούς ούρανούς
ή νοικοκυρά,	τή νοικοκυρά,
ή άλεπού,	τήν άλεπού,
ή Άργυρώ,	τήν Άργυρώ

Άπό τά παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ότι τά όνόματα, όταν τονίζωνται στή λήγουσα, παίρνουν όξεία στήν όνομαστική, αίτιατική.

2) Παίρνουν περισπωμένη

τοῦ ψωμά,	τοῦ γαλατᾶ
τοῦ τραγουδιστῆ,	τῶν τραγουδιστῶν
τοῦ ούρανοῦ,	τῶν ούρανῶν
τοῦ γιατροῦ,	τῶν γιατρῶν
τοῦ παιδιοῦ,	τῶν παιδιῶν
τοῦ βουνοῦ,	τῶν βουνῶν

Άπό τά παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ότι τά όνόματα, όταν τονίζωνται στή λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη στή γενική, ἄν ή λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

Περισπωμένη παίρνουν καί τά όνόματα : γῆ, φῶς, πᾶν, νοῦς, Ἄθηνᾶ, Ἰησοῦς, Ἑρμῆς.

Ἐπίσης περισπωμένη παίρνουν καί τά κύρια όνόματα πού τελειώνουν σέ -ας καί σέ -λής. Λουκάς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Σοφοκλῆς κτλ.

ἀρσενικά

ὁ χειμώνας	ὁ κλητήρας
τοῦ χειμῶνα	τοῦ κλητήρα
τὸ χειμῶνα	τὸν κλητήρα

θηλυκά

ἡ χώρα	ἡ γυναίκα	ἡ σημαία
τῆς χώρας	τῆς γυναίκας	τῆς σημαίας
τὴ χώρα	τὴ γυναίκα	τὴ σημαία

Δηλαδή : τὸ α στὴ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι *μακρόχρονο*.

3) Παίρνουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα

οὐδέτερα

τὸ χρῶμα	τὰ δῶρα	τὰ σχολεῖα
τὸ χρῆμα	τὰ μῆλα	τὰ στοιχεῖα

Δηλαδή : τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

4) Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

Οὐδέτερα : τὸ ποτήρι τὸ μαχαίρι τὸ λουλούδι
τὸ κλαδευτήρι τὸ καλοκαίρι τὸ παραμῦθι

Δηλαδή : τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι *μακρόχρονο*.

Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

διάκος	παπάδες	ψαράδες	λάθος	κινόνο
σκύλος	χωριάτες	ψωμάδες	σύκο	κλίμα

Δηλαδή : τὰ δίχρονα α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων εἶναι *βραχύχρονα*.

ΑΣΚΗΣΗ 43.— Βάλε τὸν τόνο καὶ τὸ πνεῦμα :

Οἱ εποχὲς τοῦ ἐτους εἶναι τεσσereis : ἡ ἀνοιξη, τὸ καλοκαίρι, τὸ φθινοπώρο καὶ ὁ χειμῶνας.— Τὴν ἀνοιξη ὅλη ἡ γῆ εἶναι ἀνθισμενῆ. Τότε εἶναι χάρα Θεοῦ. Γυρίζουν τὰ πουλιά κι ἀρχίζουν τὸ χτισίμο τῆς φώλιας τοῦς. Ἐπειτα τὸ καλοκαίρι ἐρχεται μὲ πλοῦσια δῶρα γιὰ τοῦς ἀνθρώπους. Ὀλῶν τῶν εἰδῶν τὰ σπῶρικά φτανουν στὴν ἀγορά. Τὸ σταφυλί, τὸ καρπούζι, τὸ πεπονὶ καὶ τὰ ἀλλὰ εἶναι ἀφθονὰ. Κατὰ τὸ φθινοπώρο ἀλλάζει ἡ μορφή τῆς γῆς. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων πεφτουν. Τὰ πουλιά φεύγουν, ἀφήνουν τὴ φύλια τοῦς καὶ πηγαίνουν σ' ἄλλη χώρα. Τέλος ἐρχεται ὁ χειμῶνας μὲ τὰ κρύα. Ὀλοὶ μαζεύονται στὸ τζακὶ κοντὰ στὴ φωτιά.

ΑΣΚΗΣΗ 44.— Βάλε τὸν κατάλληλο τόνο καὶ πνεῦμα :

Ἀγοράσα δυο κιλά πατάτες καὶ ἀρκετὰ συκα.— Οἱ γαλαταδὲς ξυπνοῦν ἐνωρὶς καὶ πουλοῦν γαλά.— Οἱ σκυλοὶ καὶ οἱ γατέες εἶναι ἐχθροὶ.— Ἡ πατριδὰ μᾶς ἐχει καλὸ κλίμα.— Οἱ μυγες εἶναι βλαβερὰ ἐντομα.— Ἡ Ἀργυροῦλα ἐσπασε ἐνα πιατό.— Ὁ κρινὸς εἶναι ὠραῖο λουλουδί.

Ἐρωτήσεις

1) Τὰ ὀνόματα ποῦ τονίζονται στὴ λήγουσα τί τόνο παίρνουν στὴν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική;— 2) Τί τόνο παίρνουν στὴ γενική, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη;— 3) Ποιὰ ὀνόματα παίρνουν περισπωμένη;— 4) Τὸ α στὴ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο ἢ βραχύχρονο;— 5) Τί εἶναι τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων;— 6) Τί εἶναι τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων;— 7) Τί εἶναι τὰ α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄρσενικὰ σὲ -ος

ὁ στρατὸς ὁ δρόμος ὁ ἔμπορος ὁ κῆπος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	στρατ-ὸς	ὁ	δρόμ-ος	ὁ	ἔμπορ-ος	ὁ	κῆπ-ος
Γεν.	τοῦ	στρατ-οῦ	τοῦ	δρόμ-ου	τοῦ	ἔμπόρ-ου	τοῦ	κῆπ-ου
Αἰτ.	τὸ	στρατ-ὸ	τὸ	δρόμ-ο	τὸν	ἔμπορ-ο	τὸν	κῆπ-ο
Κλητ.		στρατ-έ		δρόμ-ε		ἔμπορ-ε		κῆπ-ε

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	στρατ-οἶ	δρόμ-οι	ἔμπορ-οι	κῆπ-οι
Γεν.	τῶν	στρατ-ῶν	δρόμ-ων	ἐμπόρ-ων	κῆπ-ων
Αἰτ.	τούς	στρατ-οὺς	δρόμ-ους	ἐμπόρ-ους	κῆπ-ους
Κλητ.		στρατ-οἶ	δρόμ-οι	ἔμπορ-οι	κῆπ-οι

Ὅπως ὁ **στρατὸς** κλίνονται : ὁ ἀγρός, ἀδερφός, γεωργός, λαός, ναός, ποταμός, σανὸς καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὅπως ὁ **δρόμος** κλίνονται : ὁ θόλος, θρόνος, πύργος, στόλος, ταχυδρόμος καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ **ἔμπορος** κλίνονται : ὁ ἄγγελος, ἄνθρωπος, δήμαρχος, δάσκαλος, θόρυβος, κάτοικος, πλάτανος καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ **κῆπος** κλίνονται : ὁ τοῖχος, ὄμιος, οἶνος καὶ ἄλλα.

(Νὰ βρῆς κι ἐσύ μερικὰ οὐσιαστικὰ ἀρσενικὰ σὲ -ος πού νὰ τονίζωνται στὴ λήγουσα, στὴν παραλήγουσα, στὴν προπαραλήγουσα ἢ νὰ παίρνουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα).

Παρατηρήσεις στὴν κλίση τῶν ἀρσενικῶν σὲ -ος καὶ κανόνες τονισμοῦ

ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου

οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων, τοὺς ἐμπόρους

Στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ πολλές φορές κατεβαίνει ὁ τόνος ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα : ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἄγγελος — τοῦ ἀγγέλου, ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου κτλ.

Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴ γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ : οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων — τοὺς ἐμπόρους, οἱ ἄγγελοι — τῶν ἀγγέλων — τοὺς ἀγγέλους, οἱ ἄνθρωποι — τῶν ἀνθρώπων — τοὺς ἀνθρώπους κτλ.

Σε μερικά όμως ὀνόματα σύνθετα ὁ τόνος μένει παντοῦ στήν προπαραλήγουσα.

ὁ ἀντίλαλος — τοῦ ἀντίλαλου — τῶν ἀντίλαλων — τοὺς ἀντίλαλους
ὁ καλόγερος — τοῦ καλόγερου — τῶν καλόγερων — τοὺς καλόγερους
ὁ αὐλόγυρος — τοῦ αὐλόγουρου — τῶν αὐλόγουρων — τοὺς αὐλόγουρους
ὁ Ἀχλαδόκαμπος — τοῦ Ἀχλαδόκαμπου κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 45.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἀγρός, ὁ ποταμός.

ΑΣΚΗΣΗ 46.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ θρόνος, ὁ ταχυδρόμος.

ΑΣΚΗΣΗ 47.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ κῆπος, ὁ τοίχος, ὁ ὄμος.

᾽Οδηγία : Γιὰ νὰ κλίνης τὰ ὀνόματα αὐτὰ πρέπει νὰ θυμηθῆς τοὺς κανόνες :

1. «Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : τοῦ κήπου (μὲ ὀξεῖα).

2. «Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : ὁ κῆπος, οἱ κῆποι (μὲ περισπωμένη).

ΑΣΚΗΣΗ 48.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἄγγελος, ὁ κάτοικος.

᾽Οδηγία : Πρόσεξε νὰ κατεβάξης τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

2. Ἴσοσύλλαβα ἀρσενικά σὲ -ας καὶ -ης

ὁ πατέρας ὁ φύλακας ὁ νικητῆς ὁ ἐργάτης

᾽Ενικός ἀριθμὸς

᾽Όνομ.	ὁ πατέρ-ας	φύλακ-ας	νικητ-ῆς	ἐργάτ-ης
Γεν.	τοῦ πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ῆ	ἐργάτ-η
Αἰτ.	τὸν πατέρ-α	φύλακ-α	τὸν νικητ-ῆ	τὸν ἐργάτ-η
Κλητ.	πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ῆ	ἐργάτ-η

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Γεν.	τῶν	πατέρ-ων	φυλάκ-ων	νικητ-ῶν	ἐργατ-ῶν
Αἰτ.	τούς	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Κλητ.		πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες

Ὅπως ὁ πατέρας κλίνονται : ὁ ἀγώνας, ἀέρας, κανόνας, κλητήρας, λιμένας, στρατώνας, χειμώνας καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ φύλακας κλίνονται : ὁ ἄρχοντας, γείτονας, ἥρωας, κήρυκας, κόρακας, πίνακας, ρήτορας καὶ ἄλλα.

Ὅπως ὁ νικητῆς κλίνονται : ὁ ἀγοραστής, δανειστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, θερμαστής, μαθητής, πολεμιστής κ.ἄ.

Ὅπως ὁ ἐργάτης κλίνονται : ὁ ἀσβέστης, διαβάτης, διαβήτης, καθρέφτης, ναύτης, πολίτης, σύρτης, στρατιώτης.

ΑΣΚΗΣΗ 49.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ἀγώνας καὶ ὁ κλητήρας.

ΑΣΚΗΣΗ 50.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ἥρωας καὶ ὁ γείτονας.

ΑΣΚΗΣΗ 51.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ θερμαστής καὶ ὁ ἐθελοντής.

ΑΣΚΗΣΗ 52.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ ναύτης καὶ ὁ στρατιώτης.

Ἑρωτήσεις

- 1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀρσενικά σὲ -ος;— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ ἐνικοῦ τὰ ἀρσενικά ἰσοσύλλαβα σὲ -ας καὶ ποιῆς τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ης; Σὲ ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὅμοιες καταλήξεις;— 3) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ πληθυντικοῦ τὰ ἰσοσύλ-

λαβα σέ -ας και ποιές τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -ης; Σέ ποιές πτώσεις ἔχουν ὅμοιες καταλήξεις;

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ας και -ης

ὁ ψωμάς ὁ πεταλωτής ὁ νοικοκύρης

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	ψωμ-άς	πεταλωτ-ῆς	νοικοκύρ-ης
Γεν.	τοῦ	ψωμ-ᾶ	πεταλωτ-ῆ	νοικοκύρ-η
Αἰτ.	τόν	ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	τὸ νοικοκύρ-η
Κλητ.		ψωμ-ά	πεταλωτ-ή	νοικοκύρ-η

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Γεν.	τῶν	ψωμ-άδων	πεταλωτ-ῆδων	νοικοκύρ-ηδων
Αἰτ.	τούς	ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Κλητ.		ψωμ-άδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες

1. Ὅπως ὁ **ψωμάς** κλίνονται : ὁ ἀμαξάς, γαλατάς, γιουρτάς, παπάς, χαλβάς, ψαράς και ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα : *Θωμάς, Λουκάς, Βηλαράς, Παλαμάς* κτλ. πού παίρνουν περισπωμένη.

2. Ὅπως ὁ **πεταλωτής** κλίνονται : ὁ γανωματής, καφετζής, κουλουρτζής, μπαλωματής, παπουτσή και ἄλλα· ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα : *Ἐρμής, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς* κλπ. πού παίρνουν περισπωμένη.

3. Ὅπως ὁ **νοικοκύρης** κλίνονται : ὁ μανάβης, βαρκάρης, καμαριέρης, περιβολάρης, τιμονιέρης και ἄλλα.

2. Ἄνισοσύλλαβα σὲ -ες καὶ -ους

ὁ καφῆς

Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ὄνομ.	ὁ καφ-ῆς	οἱ	καφ-ῆδες
Γεν.	τοῦ καφ-ῆ	τῶν	καφ-ῆδων
Αἰτ.	τὸν καφ-ῆ	τούς	καφ-ῆδες
Κλητ.	καφ-ῆ		καφ-ῆδες

ὁ παππoύς

Ἐνικός ἀριθμὸς		Πληθυντικός ἀριθμὸς	
Ὄνομ.	ὁ παππ-οῦς	οἱ	παππ-οῦδες
Γεν.	τοῦ παππ-οῦ	τῶν	παππ-οῦδων
Αἰτ.	τὸν παππ-οῦ	τούς	παππ-οῦδες
Κλητ.	παππ-οῦ		παππ-οῦδες

Ὅπως ὁ παππoύς κλίνονται : ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ νοῦς, ποὺ ἔχουν μόνο ἐνικὸ ἀριθμὸ καὶ παίρνουν περισπωμένη σὲ ὅλες τὶς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 53.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *μενεξῆς* καὶ *φιδῆς*.

ΑΣΚΗΣΗ 54.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : Ἰησοῦς καὶ νοῦς (στὸν ἐνικόν).

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτῶση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ -ας (ὅπως ὁ *ψωμάς*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ -ης (ὅπως ὁ *πεταλωτής*);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτῶση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ -ῆς (ὅπως ὁ *καφῆς*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ -οῦς (ὅπως ὁ *παππoύς*);— 3) Ὅλα τὰ ἀνισοσύλλαβα σὲ ποιῆς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν ὁμοίως καταλήξεις καὶ σὲ ποιῆς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ;

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ης

ἐργάτης, διαβάτης, ναύτης — ἀγοραστής, μαθητής,
μανάβης, περιβολάρης

Τὸ -ης στὸ τέλος τῶν ἀρσενικῶν γράφεται μὲ **η**

2. Ἡ κατάληξη -ηδες

μανάβηδες, περιβολάρηδες, γανωματῆδες

Τὰ ἀρσενικά σὲ -ηδες γράφονται μὲ **η** στὴν παραλήγουσα καὶ **ε** στὴ λήγουσα.

3. Ἡ κατάληξη -ώτης

στρατιώτης, νησιώτης, πατριώτης, νησιώτης, ιδιώτης,
ταξιδιώτης — Σουλιώτης, Ρουμελιώτης, Ἡπειρώτης

Ὅσα ἀρσενικά τελειώνουν σὲ -ώτης γράφονται μὲ **ω** στὴν παραλήγουσα. Τὸ **ι** ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὸ -ώτης γράφεται μὲ **ι** (γιῶτα).

Πολὺ λίγα ἀρσενικά σὲ -ότης γράφονται μὲ **ο** : ἀγρότης, δημότης, τοξότης κτλ. Ἐπίσης τὸ ὄνομα δεσπότης, ποὺ ἔχει κλητικὴ δέσποτα.

ΑΣΚΗΣΗ 55.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι διαβάτες. Τώρα περνᾷ ἓνας στρατιώτης καὶ ἓνας ναύτης. Νὰ καὶ ἓνας μαθητής. Ἐπειτα βλέπω δύο μανάβηδες καὶ μερικοὺς γαλατάδες. Νὰ ἀκόμη καὶ ἓνας περαστικὸς ταξιδιώτης. Αὐτὸς θὰ εἶναι νησιώτης. Πλησιάζει καὶ ἓνας ἀγρότης. Αὐτὸς δὲν εἶναι δημότης δικὸς μας. Εἶναι ἀπὸ ἓνα δῆμο τῆς Ἡπείρου. Εἶναι Ἡπειρώτης.

Ἐρωτήσεις

1) Πῶς γράφεται τὸ -ης στὸ τέλος τῶν ἀρσενικῶν;— 2) Πῶς γράφεται τὸ -ηδες στὸν πληθυντικὸ τῶν ὀνομάτων;— 3) Πῶς γράφεται τὸ -ώτης στὸ τέλος

των ἀρσενικῶν; Τὸ *ι* ποῦ τυχαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὸ *-ότης* πῶς γράφεται;— 4) Ποιὰ ἀρσενικὰ γράφονται μὲ *-ότης* (δηλ. μὲ *δμικρον*);— 5) Τὸ ὄνομα *δεσπότης* ποιά κλητική ἔχει;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἴσοςύλλαβα θηλυκὰ σὲ **-α**

ἡ χαρὰ ἡ ὥρα ἡ θάλασσα ἡ ἐλπίδα

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἡ	χαρ-ὰ	ὥρ-α	θάλασσ-α	ἐλπίδ-α
Γεν.	τῆς	χαρ-ᾶς	ὥρ-ας	θάλασσ-ας	ἐλπίδ-ας
Αἰτ.	τῇ	χαρ-ὰ	τὴν ὥρ-α	τὴ θάλασσ-α	τὴν ἐλπίδ-α
Κλητ.		χαρ-ὰ	ὥρ-α	θάλασσ-α	ἐλπίδ-α

(Ἔχουν στὸν ἐνικὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική.

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Γεν.	τῶν	χαρ-ῶν	ὥρ-ῶν	θαλασσ-ῶν	ἐλπίδ-ων
Αἰτ.	τις	χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες
Κλητ.		χαρ-ές	ὥρ-ες	θάλασσ-ες	ἐλπίδ-ες

(Ἔχουν καὶ στὸν πληθυντικὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική).

1. Ὅπως **ἡ χαρὰ** κλίνονται : ἡ ἀχλαδιά, δροσιά, καρδιά, καρυδιά, φορὰ, φωλιὰ κτλ.— Αὐτὰ σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τονίζονται στὴ λήγουσα.

2. Ὅπως **ἡ ὥρα** κλίνονται : ἡ δίψα, δόξα, ρίζα, χώρα, ἐργασία, ὑγρασία, τραπεζαρία, παιδεία, φιλία κτλ.— Αὐτὰ

στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

3. Ὅπως ἡ **θάλασσα** κλίνονται : ἡ *αἶθουσα, μαγεύρισα, μέλισσα, ἄγκυρα, μαθήτρια* κτλ. Καὶ αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

4. Ὅπως ἡ **ἐλπίδα** κλίνονται : ἡ *Ἑλληνίδα, ἐφημερίδα, πατρίδα, λαμπάδα, πρασινάδα, θυγατέρα, μητέρα* κτλ. Αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κρατοῦν τὸν τόνο στήν παραλήγουσα, ὅπως σὲ ὅλες τὶς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 56.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἀχλαδιά* καὶ *καρδιά*.

ΑΣΚΗΣΗ 57.— Νὰ κλιθοῦν : *χώρα* καὶ *ἐργασία*.

ΑΣΚΗΣΗ 58.— Νὰ κλιθοῦν : *αἶθουσα* καὶ *μαθήτρια*.

ΑΣΚΗΣΗ 59.— Νὰ κλιθοῦν : *πατρίδα, μητέρα* καὶ *κοινότητα*.

2. Ἴσοσύλλαβα θηλυκὰ σὲ -η

ἡ ψυχὴ - ἡ νίκη

Ἑνικός		Πληθυντικός	
Ὄνομ. ἡ	ψυχ-ῆ	νίκ-η	οἱ ψυχ-ές νίκ-ες
Γεν. τῆς	ψυχ-ῆς	νίκ-ης	τῶν ψυχ-ῶν νικ-ῶν
Αἰτ. τὴν	ψυχ-ῆ	τὴ νίκ-η	τίς ψυχ-ές νίκ-ες
Κλητ. ψυχ-ῆ	νίκ-η		ψυχ-ές νίκ-ες

Ὅπως ἡ **ψυχὴ** κλίνονται :

ἡ *ἀρχή, βροντή, γραμμὴ, διακοπή, ζωὴ, κλωστή, πηγὴ, τιμὴ* κτλ.

Αὐτὰ κρατοῦν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τὸν τόνο στή λήγουσα.

Ὅπως ἡ **νίκη** κλίνονται :

ἡ *ἀγάπη, λύπη, ἀνάγκη, βλάβη, βρῦση, τόλμη, φήμη, τύχη*

Αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -οῦ

ἡ ἄ λ ε π ο ῦ

<i>Ἑνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ. ἡ	ἄλεπ-οῦ	οἱ ἄλεπ-οῦδες
Γεν.	τῆς ἄλεπ-οῦς	τῶν ἄλεπ-οῦδων
Αἰτ.	τὴν ἄλεπ-οῦ	τίς ἄλεπ-οῦδες
Κλητ.	ἄλεπ-οῦ	ἄλεπ-οῦδες

“Ὅπως ἡ **γιαγιά** κλίνονται : | “Ὅπως ἡ **ἄλεπού** κλίνονται :

μαμά, νταντά, κυρά κτλ. | *ἡ ἀγουλού, καπελού,*
μυλωνού, μαῖμουν κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 63.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἡ *κυρά* καὶ *μαῖμούν*.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τὰ θηλυκὰ ἰσοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *χαρά*) καὶ ποιὲς τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -η (ὅπως ἡ *ψυχή*);— 2) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ σέ -ω (ὅπως ἡ *Ἀργυρώ*);— 3) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *κυρά*) καὶ ποιὲς τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -οῦ (ὅπως ἡ *ἄλεπού*);

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΗΛΥΚΑ

1) Ὄνομαστική: ἡ μητέρα, ἡ ψυχή, ἡ Ἀργυρώ, ἡ γιαγιά, ἡ ἄλεπού.

Γενική: τῆς μητέρας, τῆς ψυχῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς γιαγιᾶς, τῆς ἄλεπούς.

Δηλαδή: ὅλα τὰ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν προστεθῇ ἓνα ς στὴν ὀνομαστική.

2)

Ένικός αριθμός

Όνομ.	ή μητέρα	ή ψυχή	ή γιαγιά
Αίτ.	τή μητέρα	τήν ψυχή	τή γιαγιά
Κλητ.	μητέρα	ψυχή	γιαγιά

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί μητέρες	οί ψυχές	οί γιαγιάδες
Αίτ.	τίς μητέρες	τίς ψυχές	τίς γιαγιάδες
Κλητ.	μητέρες	ψυχές	γιαγιάδες

Δηλαδή : όλα τὰ θηλυκά ἔχουν στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστικὴ, τὴν αἰτιατικὴ καὶ τὴν κλητικὴ.

ΑΣΚΗΣΗ 64.— Νὰ κλίνης μὲ κατάλληλες προτάσεις γιὰ κάθε πτῶση τὰ ὀνόματα : ἡ μητέρα, ἡ φωλιά καὶ ἡ πηγὴ.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -η

ἡ νίκη, ἡ μάχη, ἡ ἀρετή, ἡ τιμὴ

Τὸ -η στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν γράφεται μὲ η (ἦτα).

2. Ἡ κατάληξη -ισσα

ἡ μέλισσα ἡ γειτόνισσα ἡ μαγείρισσα
ἡ βασίλισσα ἡ γερόντισσα ἡ ἀρχόντισσα

Τὰ θηλυκά σὲ -ισσα γράφονται μὲ ι (γιῶτα) καὶ μὲ δύο σ.

3. Ἡ κατάληξη -ιά

ἀγκαλιά, βραδιά, ἀχλαδιά, καρδιά, συννεφιά

Τὰ θηλυκά σὲ -ιά γράφονται μὲ ι (γιῶτα).

Τὸ ὄνομα ὅμως ἡ δουλειὰ γράφεται μὲ ει.

Ἡ κατάληξη **-ία** καὶ **-εία**

ἐργασία, ὀνομασία, ὑγρασία, εὐκαιρία, σοφία,
φιλία, μανία, τυραννία, ἀηδία.

Πολλὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** γράφονται μὲ *ι* (γιῶτα).

Γράφονται ὁμως μὲ *ει* ὅσα γίνονται ἀπὸ ρήματα, πού
τελειώνουν σὲ **-εύω** :

(βασιλεύω) βασιλεία, (δουλεύω) δουλεία, (κολακεύω) κολακεία,
(μαγεύω) μαγεία, (παιδεύω) παιδεία, (προφητεύω) προφητεία.

ΑΣΚΗΣΗ 65.—Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἡ ἐργασία φέρνει τιμὴ καὶ εὐτυχία. Ἡ ὀκηρία καὶ ἡ ἀργία φέρνουν τὴ δυστυχία.—Ἡ ἀχλαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ μηλιά καὶ ἡ ἑλιά εἶναι δέντρα καρποφόρα.—Οἱ ἐργάτες πηγαίνουν κάθε μέρα στὴ δουλειά τους.—Ἡ γειτόνισσα εἶναι καλὴ μαγείρισσα.—Οἱ Ἕλληνες μισοῦν τὴ δουλειά καὶ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία.—Ἡ παιδεία μορφώνει τοὺς ἀνθρώπους.—Ἡ κολακεία ταπεινώνει.

Ἐρωτήσεις

1) Τὰ θηλυκὰ *νίκη, μάχη, ἀρετή, τιμὴ* κτλ. μὲ τί φωνὴν γράφονται στὸ τέλος;—2) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ισσα** πῶς γράφονται;—3) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ιά** πῶς γράφονται;—4) Πῶς γράφονται τὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** καὶ ποιά γράφονται μὲ **-εία**;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ **-ι** καὶ σὲ **-ο**

τὸ παιδί τὸ λουλούδι τὸ πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὸ παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο
Γεν.	τοῦ παιδ-ιοῦ	λουλουδ-ιοῦ	βουν-οῦ	πεύκ-ου
Αἰτ.	τὸ παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο
Κλητ.	παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὰ παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ὰ	πεῦκ-α
Γεν.	τῶν παιδ-ιῶν	λουλουδ-ιῶν	βουν-ῶν	πεύκ-ων
Αἰτ.	τὰ παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ὰ	πεῦκ-α
Κλητ.	παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ὰ	πεῦκ-α

Γενική παρατήρηση

Ὅλα τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική.

Ὅπως τὸ **παιδί** κλίνονται : τὸ ἀρνί, βιολί, κερὶ, κλειδί, τυρί, ψωμί κτλ.

Ὅπως τὸ **λουλούδι** κλίνονται : τὸ ἀλεύρι, γεφύρι, δόντι, παιγνίδι, ποτάμι, χέρι — δίχτυ, στάχυ (ποὺ γράφονται μὲ ν).

Ὅπως τὸ **βουνὸ** κλίνονται : τὸ αὐγὸ, λουτρό, νερό, παγωτό, φυτό κλπ.

Ὅπως τὸ **πεῦκο** κλίνονται : τὸ ζῶο, κέντρο, μῆλο, ξύλο, ροῦχο, σύκο, φύλλο, χόρτο — βιβλίο, θρανίο, πλοῖο, στοιχειῖο, σχολεῖο, ὑπουργεῖο, βιβλιοπωλεῖο, κρεοπωλεῖο κλπ.

τὸ πρόσωπο

	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τὸ πρόσωπ-ο	τὰ πρόσωπ-α
Γεν.	τοῦ προσώπ-ου	τῶν προσώπ-ων
Αἰτ.	τὸ πρόσωπ-ο	τὰ πρόσωπ-α
Κλητ.	πρόσωπ-ο	πρόσωπ-α

“Όπως τὸ πρόσωπο κλίνονται : τὸ ἄλογο, ἀτμόπλοιο, ἄτομο, ἔξοδο, ἐπιπλο, θέατρο, κύπελο, μέτωπο, ὄργανο κλπ. Αὐτὰ στὴ γενικὴ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 66.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἀρνὶ καὶ παιγνίδι.

ΑΣΚΗΣΗ 67.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : νερό, μῆλο καὶ ζῶο.

ΑΣΚΗΣΗ 68.— Νὰ κλιθοῦν μὲ κατάλληλες προτάσεις γιὰ κάθε πτώση τὰ ὀνόματα : νερό καὶ πλοῖο.

2. Οὐδέτερα σὲ -ος

τὸ δάσος

τὸ ἔδαφος

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ἐνικός

Πληθυντικός

Όνομ. τὸ δάσ-ος

τὰ δάσ-η

τὸ ἔδαφ-ος

τὰ ἔδαφ-η

Γεν. τοῦ δάσ-ους

τῶν δασ-ῶν

τοῦ ἔδαφ-ους

τῶν ἔδαφ-ῶν

Αἰτ. τὸ δάσ-ος

τὰ δάσ-η

τὸ ἔδαφ-ος

τὰ ἔδαφ-η

Κλητ. δάσ-ος

δάσ-η

ἔδαφ-ος

ἔδαφ-η

Γενικὴ παρατήρηση

Τὰ οὐδέτερα σὲ -ος στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένα) : τῶν δασῶν, τῶν ἔδαφῶν.

“Όπως τὸ δάσος κλίνονται : τὸ ἄλσος, βάθος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, ἔθνος, εἶδος, μέρος, ὕψος κλπ.

“Όπως τὸ ἔδαφος κλίνονται : τὸ μέγεθος, στέλεχος κλπ. Αὐτὰ στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὴν ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 69.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ οὐδέτερα σὲ -ι (ὅπως τὸ *παιδί*) καὶ τὰ οὐδέτερα σὲ -ο (ὅπως τὸ *βουνό*);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -ος (ὅπως τὸ *δάσος*);— 3) Ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὅμοιες τὰ οὐδέτερα στὸν ἐνικό καὶ στὸν πληθυντικό;

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ -μα καὶ σὲ -σιμο, -ξιμο, -ψιμο

τὸ δέμα

<i>Ἑνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ. τὸ δέμ-α		τὰ δέμ-ατα
Γεν. τοῦ δέμ-ατος		τῶν δεμ-άτων
Αἰτ. τὸ δέμ-α		τὰ δέμ-ατα
Κλητ. δέμ-α		δέμ-ατα

τὸ δέσιμο

<i>Ἑνικός</i>		<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ. τὸ δέ-σιμο		τὰ δε-σίματα
Γεν. τοῦ δε-σίματος		τῶν δε-σιμάτων
Αἰτ. τὸ δέ-σιμο		τὰ δε-σίματα
Κλητ. δέ-σιμο		δε-σίματα

1. Ὅπως τὸ **δέμα** κλίνονται : τὸ *αἷμα*, *βῆμα*, *γράμμα*, *δέσμα*, *νῆμα*, *στόμα*, *χοῖμα*, *χοῶμα* — *ἄγαλμα* (γενική : *ἀγάλματος*), *ἄθροισμα*, *διάλειμμα*, *ζήτημα*, *θέλημα*, *μάθημα*, *ὄνομα*, *πήδημα*, *ὑφασμα* κλπ.

2. Ὅπως τὸ δέσιμο κλίνονται : τὸ βράσιμο, κλείσιμο, πλύσιμο, βάψιμο, γράψιμο, πλέξιμο, τάξιμο κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 70.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : αἷμα, πῆδημα,, γράψιμο.

2. Οὐδέτερα σὲ -ας καὶ σὲ -ως

τὸ κρέας

τὸ φῶς

Ἐνικόσ

Πληθυντικός

Ἐνικόσ

Πληθυντικός

Ὄνομ. τὸ κρέ-ας

τὰ κρέ-ατα

τὸ φῶς

τὰ φῶτ-α

Γεν. τοῦ κρέ-ατος

τῶν κρε-άτων

τοῦ φωτ-ός

τῶν φῶτ-ων

Αἰτ. τὸ κρέ-ας

τὰ κρέ-ατα

τὸ φῶς

τὰ φῶτ-α

Κλητ. κρέ-ας

κρέ-ατα

φῶς

φῶτ-α

Ὅπως τὸ κρέας κλίνονται : τὸ τέρας καὶ τὸ πέρας
(= τὸ τέλος).

ΑΣΚΗΣΗ 71.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τέρας καὶ πέρας..

Ἑρωτήσεις

1) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -μα (ὅπως τὸ δέμα);— 2) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -σιμο (ὅπως τὸ δέσιμο);— 3) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -ας (ὅπως τὸ κρέας);— 4) Πῶς κλίνεται τὸ ὄνομα φῶς;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ι τοῦ ἐνικοῦ

τὸ ἀρνί, τὸ παιδί, τὸ λουλούδι, τὸ καλοκαίρι

Τὸ *ι* στὸ τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται με *ι* (γιῶτα) καὶ εἶναι μακρόχρονο.

Γράφονται ὁμως με *υ* τὰ ὀνόματα : βράδυ, δίχτυ, στάχυ.

2. Ἡ κατάληξη -η τοῦ πληθυντικοῦ

τὰ μέρη, τὰ δάση, τὰ στήθη, τὰ ἐδάφη

Τὸ η στο τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται μὲ η (ἦτα).

3. Ἡ κατάληξη -α τῶν οὐδετέρων

τὸ βῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ μῆλα, τὰ δῶρα

Νὰ μὴ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ α στο τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 72.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἔχω ἓνα ὠραῖο λουλούδι μὲ ἀπαλὸ χνούδι καὶ μὲ κόκκινο χρῶμα.— Τὰ ὀπωρικὰ εἶναι τὰ δῶρα, ποὺ προσφέρει τὸ καλοκαίρι στοὺς ἀνθρώπους,— Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.— Δὲ θέλει ρύζι μὲ νερό, θέλει νερὸ μὲ ρύζι.— Γιὰ νὰ μὴ φάη ὁ γάτος τὸ ψωμί, τρώει ὁ ποντικὸς τὰ ρούχα.— Ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς χώρας μας λευτερώθηκαν μὲ αἶμα.

Ἑρωτήσεις

1) Πῶς γράφεται τὸ ι στο τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 2) Πῶς γράφεται τὸ η στο τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 3) Ἡ κατάληξη -α στο τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονη ἢ μακρόχρονη;

ΕΠΙΘΕΤΑ — ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπίθετα

Ὁ καλὸς μαθητῆς, ὁ ὠραῖος κῆπος, ὁ βαθὺς ποταμὸς

Ἡ λέξη καλὸς δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ μαθητῆς.

Ἡ λέξη ὠραῖος δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος.

Ἡ λέξη *βαθὺς* δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ *παταμός*.

Οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων

Ἀρσενικά

Θηλυκά

Οὐδέτερα

ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος	ἡ φρόνιμη γυναίκα	τὸ φρόνιμο παιδί
ὁ γενναῖος στρατιώτης	ἡ γενναία χώρα	τὸ γενναῖο ἔθνος
ὁ πλατὺς δρόμος	ἡ πλατιά θύρα	τὸ πλατὺ πηγάδι

Ὅπως βλέπομε σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα κάθε ἐπίθετο ἔχει **τρία γένη**, ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο : ὁ *φρόνιμος*, ἡ *φρόνιμη*, τὸ *φρόνιμο* — ὁ *γενναῖος*, ἡ *γενναία*, τὸ *γενναῖο* — ὁ *πλατὺς*, ἡ *πλατιά*, τὸ *πλατὺ*.

Καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

Ἀρσενικό

Θηλυκὸ

Οὐδέτερο

1.	ὁ καλ-ὸς	ἡ καλ-ῆ	τὸ καλ-ὸ
2.	ὁ νέ-ος	ἡ νέ-α	τὸ νέ-ο
3.	ὁ γλυκ-ὸς	ἡ γλυκ-ιά	τὸ γλυκ-ὸ
4.	ὁ βαθ-ὺς	ἡ βαθ-ιά	τὸ βαθ-ὺ
5.	ὁ ζηλιάρ-ης	ἡ ζηλιάρ-α	τὸ ζηλιάρ-ικο

Ὅπως βλέπομε σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα ἔχουν στὰ τρία γένη τὶς ἀκόλουθες καταλήξεις :

Ἀρσενικό

Θηλυκὸ

Οὐδέτερο

1. <i>καλός</i> :	-ος	-η	-ο
2. <i>νέος</i> :	-ος	-α	-ο
3. <i>γλυκός</i> :	-ὸς	-ιά	-ὸ
4. <i>βαθὺς</i> :	-ὺς	-ιά	-ὺ
5. <i>ζηλιάρης</i> :	-ης	-α	-ικο

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Ἐπίθετα σέ -ος, -η, ο

δυνατός δυνατή δυνατό

Ἐνικός

Ὄνομ.	ὁ	δυνατός	ἡ	δυνατή	τὸ	δυνατό
Γεν.	τοῦ	δυνατοῦ	τῆς	δυνατῆς	τοῦ	δυνατοῦ
Αἰτιατ.	τὸ	δυνατό	τῆ	δυνατή	τὸ	δυνατό
Κλητ.		δυνατέ		δυνατή		δυνατέ

Πληθυντικός

Ὄνομ.	οἱ	δυνατοὶ	οἱ	δυνατές	τὰ	δυνατὰ
Γεν.	τῶν	δυνατῶν	τῶν	δυνατῶν	τῶν	δυνατῶν
Αἰτιατ.	τούς	δυνατούς	τις	δυνατές	τὰ	δυνατὰ
Κλητ.		δυνατοὶ		δυνατές		δυνατὰ

Κατὰ τὸ **δυνατός, δυνατή, δυνατό** κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα, *ἀκριβός, μικρός, λαμπρός, καθαρός.*

ΑΣΚΗΣΗ 73.— Σχημάτισε τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: *σωστός, βραδινός, χτεσινός, τυχερός, γεμάτος, χορτάτος, ξύλινος, μέταλλινος, πράσινος.*

ΑΣΚΗΣΗ 74.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καθαρὸς δρόμος, ἡ καθαρὴ πηγή, τὸ καθαρὸ νερό.

ΑΣΚΗΣΗ 75.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καλὸς μαθητής, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸ ὄνομα.

2. Ἐπίθετα σέ -ος, -α, -ο

ώραῖος, ώραία ώραῖο

Ἐνικός

Ὄνομ.	ὁ	ώραῖος	ἡ	ώραία	τὸ	ώραῖο
Γεν.	τοῦ	ώραίου	τῆς	ώραίας	τοῦ	ώραίου
Αἰτ.	τὸν	ώραῖο	τὴν	ώραία	τὸ	ώραῖο
Κλητ.		ώραῖε		ώραία		ώραῖο

Πληθυντικός

Όνομ.	οί	ώραίοι	οί	ώραῖες	τά	ώραῖα
Γεν.	τῶν	ωραίων	τῶν	ωραίων	τῶν	ωραίων
Αἰτ.	τούς	ωραίους	τις	ωραῖες	τά	ωραῖα
Κλητ.		ώραίοι		ωραῖες		ώραῖα

Κατὰ τὸ **ώραῖος, ώραῖα, ώραῖο** κλίνονται τὰ ἐπίθετα :
ἀθῶος, γενναῖος, κρύος.

Τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -α ἔχουν τὸ α μακρόχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 76.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ *ώραῖος κήπος, ἡ ὀραία χώρα, τὸ ώραῖο πεῦκο.*

3. Ἐπίθετα **-ός,- ἰά, -ό**

γλυκός γλυκιά γλυκό

Ἑνικός

Όνομ.	ὁ	γλυκός	ἡ	γλυκιά	τὸ	γλυκό
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιᾶς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τὸ	γλυκὸ	τῆ	γλυκιά	τὸ	γλυκὸ
Κλητ.		γλυκέ		γλυκιά		γλυκὸ

Πληθυντικός

Όνομ.	οἱ	γλυκοὶ	οἱ	γλυκές	τά	γλυκὰ
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τούς	γλυκοὺς	τις	γλυκές	τά	γλυκὰ
Κλητ.		γλυκοὶ		γλυκές		γλυκὰ

Κατὰ τὸ **γλυκός, γλυκιά, γλυκό** κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα *νηστικός, θηλυκός, φτωχός, ξανθός.*

ΑΣΚΗΣΗ 77.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ *γλυκός λόγος, ἡ γλυκιά ζωή, τὸ γλυκὸ μῆλο.*

4. Ἐπίθετα σὲ -ύς, -ιά, -ύ

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	βαθὺς	ἡ	βαθιά	τὸ	βαθὺ
Γεν.	τοῦ	βαθιοῦ	τῆς	βαθιάς	τοῦ	βαθιοῦ
Αἰτ.	τὸ	βαθὺ	τῆ	βαθιά	τὸ	βαθὺ
Κλητ.		βαθὺ		βαθιά		βαθὺ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	βαθιοὶ	οἱ	βαθιῆς	τὰ	βαθιά
Γεν.	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν
Αἰτ.	τούς	βαθιοὺς	τις	βαθιῆς	τὰ	βαθιά
Κλητ.		βαθιοὶ		βαθιῆς		βαθιά

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ βαρὺς - ἡ βαριά - τὸ βαρὺ, ὁ πλατὺς - ἡ πλατιά - τὸ πλατὺ, ὁ τραχὺς - ἡ τραχιά - τὸ τραχὺ, ὁ μακρὺς - ἡ μακριά - τὸ μακρὺ, ὁ παχὺς - ἡ παχιά - τὸ παχὺ κλπ.

Ὅμοια κλίνονται καὶ τὰ : ὁ σταχτήης - ιὰ - ί, ὁ τριανταφυλλῆς - ιὰ - ί.

ΑΣΚΗΣΗ 78.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ πλατὺς θόλος, ἡ πλατιά πύλη, τὸ πλατὺ ροῦχο.

5. Ἐπίθετα σὲ -ης, -α, -ικο

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ζηλιάρ-ης	ἡ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρ-η	τῆς	ζηλιάρ-ας	τοῦ	ζηλιάρ-ικου
Αἰτ.	τὸ	ζηλιάρ-η	τῆ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Κλητ.		ζηλιάρ-η		ζηλιάρ-α		ζηλιάρ-ικο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ζηλιάρ-ηδες	οἱ	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρ-ηδων	—	τῶν	ζηλιάρ-ικων	
Αἰτ.	τοὺς	ζηλιάρ-ηδες	τις	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Κλητ.	ζηλιάρ-ηδες		ζηλιάρ-ες		ζηλιάρ-ικα	

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα: ὁ *κιτρινώρης* - ἡ *κιτρινώρα* - τὸ *κιτρινώρικο*, ὁ *πεισματάρης* - ἡ *πεισματώρα* - τὸ *πεισματάρικο*, ὁ *τεμπέλης* - ἡ *τεμπέλα* - τὸ *τεμπέλικο*, ὁ *σγουρομάλλης* - ἡ *σγουρομάλλα* - τὸ *σγουρομάλλικο*, ὁ *ἀνοιχτομάτης* - ἡ *ἀνοιχτομάτα* - τὸ *ἀνοιχτομάτικο* κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 79.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *ἀνοιχτομάτης κωνηγός*, ἡ *ἀνοιχτομάτα κόρη*, τὸ *ἀνοιχτομάτικο πουλί*.

Τὸ ἐπίθετο: πολὺς

Τὸ ἐπίθετο πολὺς κλίνεται ἔτσι:

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	πολὺς	ἡ	πολλή	τὸ	πολὺ
Γεν.	(δὲν ἔχει)		τῆς	πολλῆς	(δὲν ἔχει)	
Αἰτ.	τὸν	πολὺ	τήν	πολλή	τὸ	πολὺ
Κλητ.	—	—	—	—	—	—

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλές	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τοὺς	πολλοὺς	τις	πολλές	τὰ	πολλά
Κλητ.		(πολλοὶ)		(πολλές)		(πολλά)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Τὸ *πολὺς* γράφεται μὲ ἓνα λ, ὅπου ἀκολουθεῖ ν.

ΑΣΚΗΣΗ 80.— **Φράσεις για ὀρθογραφία.** Ἔχω πολλά βιβλία.
— Στὴν ἀγορὰ εἶναι πολὺς κόσμος.— Πολλὰ παιδιὰ παίζουν στὴν
αὐλὴ τοῦ σχολείου.— Ἔχω πολλοὺς φίλους.— Διαβάζω τὸ μάθημα
πολλὲς φορές.— Γράφω χωρὶς πολλὴ δυσκολία καὶ χωρὶς πολὺ κόπο.
— Ἔχω σήμερα πολὺ μάθημα.— Ἐδῶ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπίθετα;— 2) Πόσα γένη ἔχουν τὰ ἐπίθετα;—
- 3) Πῶς σχηματίζονται τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: *καλός, νέος, γλυκός, βαθύς*
καὶ *ζηλιάρας*;— 4) Πῶς κλίνονται τὰ ἐπίθετα;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Κατάληξη -ιος

ἅγιος, ἄγριος, αἰώνιος, ἄξιος, ἀνάξιος, ἐνάντιος, κούφιος,
οὐράνιος, πλούσιος, σάπιος, τίμιος, τρύπιος.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα σὲ -ιος γράφονται μὲ **ι**.

Γράφονται ὅμως μὲ **ει** τὰ ἐπίθετα :

ἄδειος, πρόβειος, τέλειος, ἐπίγειος, ἰσόγειος, ὑπόγειος.

Γράφεται μὲ **οι** τὸ ἐπίθετο : *ὄμοιος.*

2. Κατάληξη -ικος

βασιλικός, βολικός, γνωστικός, ἠθικός, μαθητικός, μητρικός,
πατρικός - ἀθηναϊκός, ἑλληνικός, εὐρωπαϊκός - ἀνήθικος,
θεονήστικος, κλέφτικος, ψεύτικος - βλάχικος, ἀμερικάνικος.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ -ικος, γράφονται μὲ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *θηλυκός καὶ δανεικός.*

3. Κατάληξη -ιμος

ἄλκιμος, γνώριμος, νόστιμος, ὄψιμος, πρώιμος,
φρόνιμος, χρήσιμος, ὠφέλιμος.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -*μος*, γράφονται μέ **ι**.
Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *ἔτοιμος, πρόθυμος, εἴθυμος*.

4. Κατάληξη -*ινος*

*μάλλινος, μετάλλινος, ξύλινος, χάρτινος - κίτρινος, κόκκινος,
πράσινος - ἀληθινός, βοδινός, βραδινός, ἔσπερινός,
νυχτερινός, πασχαλινός.*

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -*ινος*, γρά-
φονται μέ **ι**.

Γράφονται ὁμως μέ **ει** τὰ ἐπίθετα : *ἐλεινός, ὄρεινός,
σκοτεινός, φωτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός.*

5. Κατάληξη σέ -*ίσιος*

*ἀρνίσιος, βοννίσιος, καμπίσιος, παιδιακίσιος,
παλλικαρίσιος, τουλουμίσιος.*

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -*ίσιος*
γράφονται μέ **ι**.

Γράφονται ὁμως μέ **η** στήν προπαραλήγουσα τὰ ἐπί-
θετα : *γνήσιος, ἐτήσιος, ἡμερήσιος.*

6. Κατάληξη -*ωπός* καί -*ωτός*

*κιτρινωπός, κοκκινωπός, χαρωπός,
θολωτός, καμαρωτός, μεταξωτός, φτερωτός, σηκωτός.*

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σέ -*ωπός* καί σέ -*ωτός*
γράφονται μέ **ω** στήν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 81.— Φράσεις γιά ὀρθογραφία : "Ὁμοιος τὸν ὅμοιον
ἀγαπᾷ.— Τὸ σάπιο μῆλο εἶναι τρύπιον.— Αὐτὸ τὸ γάλα εἶναι πρό-
βειον.— Ἐχῶ ἓνα κούφιο δόντι.— Αὐτὸ τὸ ὑπόγειον εἶναι ἄδειον.— Πολ-

λά δημοτικά τραγούδια είναι κλέφτικα.—'Ο φρόνιμος καὶ ἠθικός ἄνθρωπος εἶναι χρήσιμος στὴν πατρίδα του.— Οἱ ὄφιμοι καρποὶ εἶναι νόστιμοι.— Τὰ γένη εἶναι τρία: ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο.— "Οχι δανεικὰ καὶ ἀγύριστα.— Νὰ ἕνας χάρτινος ἀετὸς καὶ νὰ ἕνας ἀληθινός.— Τὸ ἀρνίσιο κρέας εἶναι ὑγιεινόν.— Εἶμαι ἕτοιμος.— Πάντα εἶσαι πρόθυμος.

Ἑρωτήσεις

1) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ *-ως*; Ποιὰ γράφονται μὲ *ει* καὶ ποιὰ μὲ *οι*;— 2) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ικος* καὶ ποιὰ ἐξαιροῦνται;— 3) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ιμος*;— 4) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ιος* καὶ ποιὰ ἀπ' αὐτὰ γράφονται μὲ *ει*;— 5) πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ωπός* καὶ *-ωτός*;— 6) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ίσιος* καὶ ποιὰ ἀπ' αὐτὰ γράφονται μὲ *η*;

ΤΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Θετικὸς βαθμὸς

Ἄσπρος μου εἶναι *ὠραῖος*.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραῖος* φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος μου, χωρὶς νὰ κάνω σύγκριση μὲ ἄλλον κῆπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, χωρὶς νὰ γίνεται καμιὰ σύγκριση μὲ ἄλλα, λέγονται *ἐπίθετα θετικοῦ βαθμοῦ*.

"Ἐτσι λέμε: ὁ δρόμος εἶναι *πλατύς*— ἡ Μαρία εἶναι *ἔξυπνη*— τὸ παιδί εἶναι *μικρὸ* κτλ.

2. Συγκριτικὸς βαθμὸς

Ἄσπρος σου εἶναι *ὠραιότερος* ἀπὸ τὸ δικό μου.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότερος* φανερώνει σύγκριση. Δείχνει δηλαδὴ ὅτι ὁ κῆπος σου εἶναι *ἀνώτερος* στὴν *ὠραιότητα* ἀπὸ τὸ δικό μου κῆπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν *σύγκριση* καὶ δεί-

χνουν, ὅτι ἓνα οὐσιαστικό ἔχει μίαν ποιότητα ἢ ιδιότητα σέ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο οὐσιαστικό, λέγονται **ἐπίθετα συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι *πλατύτερος* ἀπὸ τὸν ἄλλον — ἢ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότερη* ἀπὸ τὴν Ἑλένη — τὸ παιδί αὐτὸ εἶναι *μικρότερο* ἀπὸ ἐκεῖνο κτλ.

3. Ὑπερθετικὸς βαθμὸς

Ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας εἶναι *ὠραιότατος* (ἢ ὠραιότερος ἀπὸ ὅλους).

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότατος* δείχνει ὅτι ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴ στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σέ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους κήπους.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν ὅτι ἓνα οὐσιαστικό ἔχει μιὰ ποιότητα ἢ ιδιότητα στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σέ βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὅμοιά του, λέγονται **ἐπίθετα ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : Ὁ Σωκράτης εἶναι *σοφώτατος* — ἢ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότατη* — τὸ ἀεροπλάνο αὐτὸ εἶναι *ταχύτατο*.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραδείγματα βλέπομε, ὅτι τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς βαθμούς : *θετικό, συγκριτικό* καὶ *ὑπερθετικό*· λ.χ.

Θετικός : ὁ ὠραῖος, ἡ ὠραία, τὸ ὠραῖο.

Συγκριτικός : ὠραιό-τερος, ὠραιό-τερη, ὠραιό-τερο.

Ὑπερθετικός : ὠραιό-τατος, ὠραιό-τατη, ὠραιό-τατο.

Δηλαδή ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὴν

κατάληξη : -τερος, -τερη, -τερο και ὁ ὑπερθετικός μέ τήν
κατάληξη : -τατος, -τατη, -τατο.

Ἐο συγκριτικός και ὁ ὑπερθετικός μαζί λέγονται **παραθετικά τοῦ ἐπιθέτου**.

Ἐορθογραφία παραθετικῶν

1) Θετικός	Συγκριτικός	Ἐπερθετικός
ψηλός	ψηλότερος	ψηλότατος
φτωχός	φτωχότερος	φτωχότατος
ώραίος	ώραιότερος	ώραιότατος
θερμός	θερμότερος	θερμότατος
ἐνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
νέος	νεώτερος	νεότατος
σοφός	σοφότερος	σοφώτατος

Δηλαδή : οἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν -ότερος, -ότατος γράφονται μέ **ο**. Γράφονται ὁμως μέ **ω**, μόνον ὅταν ἡ προηγούμενη συλλαβή ἔχει βραχὺ φωνῆεν ε ἢ ο και δέν ἀκολουθοῦν δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ διπλὸ σύμφωνο (ξ, ψ).

2) βαθύς	βαθύτερος	βαθύτατος
πλατύς	πλατύτερος	πλατύτατος
μακρύς	μακρύτερος	μακρύτατος

Οἱ καταλήξεις τῶν παραθετικῶν -ύτερος, -ύτατος γράφονται μέ **υ** (ἔψιλον).

ΑΣΚΗΣΗ 82.—Γράψε τὸ συγκριτικό και τὸν ὑπερθετικό βαθμὸ τῶν ἐπιθέτων : ἀθῶος, ἀγνός, πυκνός, σύντομος, ὁμοιος, ἀνοστος, θολός, σεμνός, ἡρεμος, δίκαιος, ἡμερος, ἀστεῖος — βαρὺς, παχύς, δασύς, φαρδύς, τραχύς.

Μερικά ἀνώμαλα παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
γέρος	γεροντότερος	γεροντότατος
κακός	χειρότερος	χειρίστος
καλός	καλύτερος	ἄριστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
λίγος	λιγότερος	ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος	πάρα πολύς
ἀπλός	ἀπλούστερος	ἀπλούστατος

“Ὅπως βλέπομε σ’ αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολύς* καὶ *ἀπλός* σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δηλαδή ἔχουν **ἀνώμαλα παραθετικά**.

Περιφραστικά παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ώραῖος	πιὸ ὠραῖος	πολὺ ὠραῖος
πλατὺς	πιὸ πλατὺς	πολὺ πλατὺς
ζηλιάρης	πιὸ ζηλιάρης	πολὺ ζηλιάρης

Τὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους καὶ μὲ δύο λέξεις, δηλαδή **περιφραστικά**.

* Ἔτσι ὁ συγκριτικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πιὸ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ: *πιὸ ὠραῖος, πιὸ σοφός, πιὸ καλός*.

Ὁ ὑπερθετικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πολὺ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ: *πολὺ ὠραῖος, πολὺ σοφός, πολὺ καλός*.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔχουν ἀρσενικὸ σὲ *-ης* (*ζηλιάρης, τεμ-*

πέλης, κισρινιάρης κτλ.) σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά: *τεμπέλης - πιό τεμπέλης - πολύ τεμπέλης*.

ΑΣΚΗΣΗ 83.— Γράψε τὰ περιφραστικά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων :

ἄξιος, στεγνός, τίμιος, γενναῖος, πλατύς, κακός, βαθύς, ἀσπρομάλλης, πεισματάρης, ἀνοιχτομάτης, γνωστικός, ἄγριος, ξανθός.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις παίρνει ὁ συγκριτικός καὶ ποιές ὁ ὑπερθετικός;— 2) Πότε γράφομε *-ώτερος, -ώτατος* (μὲ *ω*);— 3) Πῶς σχηματίζουν τὸ συγκριτικό καὶ τὸν ὑπερθετικό βαθμὸ τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μέγας, λίγος, πολὺς, ἀπλός*;— 4) Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικός καὶ ὁ ὑπερθετικός βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων *περιφραστικά*;

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ποιές λέξεις λέγονται ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δύο χέρια. Κάθε χέρι ἔχει πέντε δάχτυλα. Καὶ τὰ δύο χέρια μαζί ἔχουν δέκα δάχτυλα. Οἱ *πρῶτοι* ἄνθρωποι ἦσαν ἄγριοι.

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ λέξεις *δύο, πέντε, δέκα* φανερώνουν ἀριθμούς. Τὸ *πρῶτοι* φανερώνει τὴ σειρά κλπ.

Οἱ λέξεις ποὺ φανερώνουν ἕναν ἀριθμὸ, τὴ σειρά κλπ. λέγονται **ἀριθμητικὰ ἐπίθετα**.

1. Ἀπόλυτα

Ὅταν μετροῦμε, λέμε: *ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε* κτλ. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ λέγονται **ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἐπίθετα** καὶ φανερώνουν ὀρισμένο πλῆθος ἀπὸ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

Τὸ ἀριθμητικὸ ἀπόλυτο ἕνας κλίνεται ἔτσι.

Ἐνικός ἀριθμός

	Ἄρσειν	Θηλυκῶ	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	ἕνας	μία (ἡ μιά)	ἕνα
Γεν.	ἑνός	μιάς	ἑνός
Αἰτ.	ἕνα(ν)	μία (ἡ μιά)	ἕνα

(Δέν ἔχει κλητική οὔτε πληθυντικό ἀριθμό).

Τὰ ἀπόλυτα *τρεις* καὶ *τέσσερις* κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό :

	Ἄρσειν καὶ θηλυκῶ		Οὐδέτερο	
Ὄνομ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων	τριῶν	τεσσάρων
Αἰτ.	τρεις	τέσσερις	τρία	τέσσερα

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά *δύο* καὶ ἀπὸ τὸ *πέντε* ἕως τὸ *ἑκατὸ* εἶναι ἄκλιτα : οἱ *δύο* ἄνθρωποι, οἱ *δύο* γυναῖκες, τὰ *δύο* παιδιά — τῶν *δύο* ἀνθρώπων, τῶν *δύο* γυναικῶν, τῶν *δύο* παιδιῶν κτλ.

διακόσιοι	διακόσιες	διακόσια
τριακόσιοι	τριακόσιες	τριακόσια
τετρακόσιοι	τετρακόσιες	τετρακόσια κτλ.

Τὰ ἀριθμητικά αὐτὰ κλίνονται μόνο στὸν πληθυντικό, ὅπως τὰ ἐπίθετα : οἱ *πλούσιοι*, οἱ *πλούσιες*, τὰ *πλούσια*.

2. Ταχτικά

Ὁ Γιώργος εἶναι *πρῶτος* στὴν τάξη.

Ὁ Νίκος εἶναι *δεύτερος*.

Ὁ Πέτρος ἔρχεται *τρίτος*.

Ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα *ἕνα*, *δύο*, *τρία* κτλ., γίνονται τὰ

ἀριθμητικά *πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδοος, ἕνατος, δέκατος* κτλ. Τὰ ἀριθμητικά αὐτὰ φανερώνουν τὴ σειρά καὶ λέγονται **ταχτικά**.

3. Ἀναλογικά

Ὁ ἀριθμὸς 10 εἶναι διπλάσιος ἀπὸ τὸν 5.

Ὁ 12 εἶναι τριπλάσιος ἀπὸ τὸν 4.

Τὰ ἐπίθετα *διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, ἑξαπλάσιος, ἑφταπλάσιος, ὀχταπλάσιος, ἐννιαπλάσιος, δεκαπλάσιος* κτλ. δείχνουν πόσες φορές ἕνα ποσὸν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ ἕνα ἄλλο. Αὐτὰ λέγονται **ἀναλογικά**.

Ὁρθογραφία ἀριθμητικῶν

1) Παίρνουν ψιλὴ
ὄχτῳ ἄνθρωποι
ἐννιά κιλά
εἴκοσι παιδιὰ

Παίρνουν δασεῖα
ἕνας ἄνθρωπος
ἕξι κιλά
ἑφτά παιδιὰ
ἕντεκα τετράδια
ἑκατὸ βιβλία

Τὰ ἀριθμητικά *ὄχτῳ, ἐννιά* καὶ *εἴκοσι* παίρνουν ψιλὴ (καὶ ὅσα γίνονται ἀπ' αὐτὰ : *ὄγδοος, ἐννιακόσια, εἰκοστός* κτλ.). Ὅλα τὰ ἄλλα παίρνουν δασεῖα.

2) Γράφονται μὲ **vv**
ἐννέα ἢ ἐννιά
ἐννιακόσια - ἐννιακοσιοστός
ἐννεαπλὸς - ἐννεαπλάσιος

Γράφονται μὲ ἕνα **v**
ἐνενήντα
ἕνατος
ἐνενηκοστός

Δηλαδή : ὁ ἀριθμὸς *ἐννέα ἢ ἐννιά* καὶ ὅσα γίνονται ἀπὸ

αὐτὸν γράφονται μὲ νν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνενήντα, τὸ ἕνατος καὶ ἐνενηκοστὸς ποὺ γράφονται μὲ ἕνα ν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα ἀριθμητικά	Ταχτικά ἀριθμητικά
1	ἕνας, μία (ἢ μιά), ἕνα	πρῶτος, πρώτη, πρῶτο
2	δύο (ἢ δυό)	δεύτερος, -η, -ο
3	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ο
4	τέσσερεις, τέσσερα	τέταρτος, -η, -ο
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ο
6	ἕξι	ἕκτος, -η, -ο
7	ἑπτὰ (ἢ ἑπτά)	ἕβδομος, -η, -ο
8	ὀχτώ (ἢ ὀκτώ)	ὀγδοος, -η, -ο
9	ἐννέα (ἢ ἐννια)	ἕνατος, -η, -ο
10	δέκα	δέκατος, -η, -ο
11	ἕντεκα	ἐνδέκατος, -η, -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ο
13	δεκατρεῖς, δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερεις, δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
20	εἴκοσι	εἰκοστός, -ή, -ὸ
21	εἴκοσι ἕνας, εἴκοσι μία, εἴκοσι ἕνα	εἰκοστός πρῶτος
22	εἴκοσι δύο	εἰκοστός δεύτερος
30	τριάντα	τριακοστός, -ή, -ὸ
40	σαράντα	τεσσαρακοστός, -ή, -ὸ
50	πενήντα	πεντηκοστός, -ή, -ὸ
60	ἑξήντα	ἑξηκοστός, -ή, -ὸ
70	ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός, -ή, -ὸ
80	ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός, -ή, -ὸ
90	ἐνενήντα	ἐνενηκοστός, -ή, -ὸ
100	ἑκατὸ	ἑκατοστός, -ή, -ὸ
200	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός, -ή, -ὸ
300	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός, -ή, -ὸ
900	ἐννιακόσιοι, -ες, -α	ἐννιακοσιοστός, -ή, -ὸ
1000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός, -ή, -ὸ

ΑΣΚΗΣΗ 84.— Γράψε τὰ ἀπόλυτα ταχτικά καὶ ἀναλογικά ἐπίθετα ἀπὸ τὸ 1-20.

ΑΣΚΗΣΗ 85.— Σὲ ποιὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀντιστοιχοῦν τὰ ἀναλογικά: ἑκατονταπλάσιος, χιλιαπλάσιος, ἑξηνταπλάσιος, διακοσιπλάσιος, ὄγδονταπλάσιος, δωδεκαπλάσιος, πενηνταπλάσιος.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀριθμητικά ἐπίθετα;— 2) Ποιὰ ἀριθμητικά λέγονται ἀπόλυτα, ταχτικά, ἀναλογικά;— 3) Ποιὰ ἀριθμητικά παίρνουν ψιλή;— 4) Ποιὰ ἀριθμητικά γίνονται ἀπὸ τὸ 9 καὶ πῶς γράφονται;

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀντωνυμίες

Ἐγὼ (ὁ Πέτρος) παίζω. Ἐσὺ (ὁ Νίκος) παίζεις.
Αὐτός (ὁ Κώστας) παίζει. Ἐκείνη (ἡ Μαρία) ἔρχεται.
Ἐσὺ ἔχεις τὸ βιβλίο σου καὶ ἐγὼ τὸ δικό μου.
Ὅποιος κάνει τὸ κακό, βλάφτει τὸν ἑαυτό του.

Πολλὲς φορές ἀντὶ νὰ ποῦμε ἓνα ὄνομα λέμε μιὰν ἄλλη λέξη στὴ θέση του: ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός, ἐκεῖνος, ὅποιος, ὁ δικός μου κτλ.

Οἱ λέξεις πού μεταχειριζόμαστε ἀντὶ γιὰ τὰ ὀνόματα, λέγονται ἀντωνυμίες.

1. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

Ἐγὼ μιῶ. Ἐσὺ ἀκοῦς. Αὐτὸς προσέχει.

Οἱ λέξεις ἐγὼ, ἐσύ, αὐτὸς εἶναι ἀντωνυμίες, πού φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου. Οἱ ἀντωνυμίες αὐτὲς λέγονται **προσωπικὲς**. Αὐτὲς εἶναι:

γιὰ τὸ πρῶτο πρόσωπο: ἐγὼ.

γιὰ τὸ δεύτερο πρόσωπο: ἐσύ.

γιὰ τὸ τρίτο πρόσωπο: αὐτός.

Οί προσωπικές άντωνυμίες κλίνονται ἔτσι :

	Α' πρόσωπο		Β' πρόσωπο	
	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ.	ἐγώ	ἐμεῖς	ἐσύ	ἐσεῖς
Γεν.	ἐμένα(μοῦ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σοῦ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Αἰτ.	ἐμένα(μὲ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σὲ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Κλητ.	—	—	ἐσύ	ἐσεῖς

Γ' πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

	Ἀρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	αὐτός (τος)	αὐτή (τη)	αὐτό (το)
Γεν.	αὐτοῦ (τουῦ)	αὐτῆς (τῆς)	αὐτοῦ (τουῦ)
Αἰτ.	αὐτόν (τόν)	αὐτήν (τήν)	αὐτό (τό)

Πληθυντικός ἀριθμός

	Ἀρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	αὐτοὶ (τοι)	αὐτές (τες)	αὐτά (τα)
Γεν.	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τους)
Αἰτ.	αὐτούς (τούς)	αὐτές(τίς ἢ τές)	αὐτά (τα)

Παρατηρήσεις

1) Οί προσωπικές άντωνυμίες ἔκτός ἀπό τούς ὀλόκληρους τύπους ἔχουν καί *μονοσύλλαβους*· λ.χ. ἀντί νά ποῦμε : *ἐμένα φωνάζουν*, λέμε : *μὲ φωνάζουν*· ἀντί : *ἐμᾶς ζητοῦν*, λέμε : *μᾶς ζητοῦν*. Καμιά φορά λέμε καί τόν ὀλόκληρο καί τὸ *μονοσύλλαβο* τύπο : *ἐμένα μὲ φωνάζουν*, *ἐμᾶς μᾶς ζητοῦν*.

2) Τὸ α' καί τὸ β' πρόσωπο δὲν ἔχει *μονοσύλλαβους*

τύπους στην ονομαστική. Τὸ γ' πρόσωπο ὁμως ἔχει καὶ στήν ονομαστική μονοσύλλαβους τύπους: *νά τος, νά τη, νά το.*

ΑΣΚΗΣΗ 86.— Γράψε σέ ποιὸ πρόσωπο, γένος, ἀριθμὸ καὶ πτώση εἶναι οἱ ἀντωνυμίες, πού βρίσκονται στίς παρακάτω φράσεις :

Χτὲς σοῦ ἔστειλα ἓνα δέμα. Σὲ παρακαλῶ νά μοῦ γράψης, ἂν τὸ ἔλαβες.— Νά τος ὁ Γιώργος μὲ τὸν ἀδερφό του. Δὲν τοὺς βλέπεις;— Νά τες οἱ ἀσκήσεις, πού ἔγραφα. Θέλεις νά τις δῆς καὶ σύ;

2. Κτητικὲς ἀντωνυμίες

Αὐτὸς ὁ βόλος εἶναι *δικός μου*. Αὐτὴ ἡ πένα εἶναι *δική μου*. Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι *δικό μου*.

Οἱ λέξεις *δικός μου, δική μου, δικό μου* εἶναι ἀντωνυμίες καὶ φανερῶνουν σὲ ποιὸν ἀνήκει κάτι.

Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερῶνουν σὲ ποιὸν ἀνήκει κάτι, λέγονται **κτητικὲς**.

Οἱ κτητικὲς ἀντωνυμίες σχηματίζονται μὲ τὸ ἐπίθετο *δικός, δική, δικό* καὶ μὲ τὶς μονοσύλλαβες γενικὲς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν: *μου, σου, του, της, μας, σας, τους*. Δηλαδή ἔχομε τὶς ἀκόλουθες κτητικὲς ἀντωνυμίες :

α' πρόσ. *δικός μου, δική μου, δικό μου* —
δικός μας, δική μας, δικό μας.

β' πρόσ. *δικός σου, δική σου, δικό σου* —
δικός σας, δική σας, δικό σας.

γ' πρόσ. *δικός του, δική του, δικό του* —
δικός τους, δική τους, δικό τους.

ΑΣΚΗΣΗ 87.— Γράψε 5 προτάσεις, πού νά ἔχουν κτητικὲς ἀντωνυμίες.

Παράδειγμα : Αὐτὸς ὁ κῆπος εἶναι *δικός μου*.— Δῶσε μου τὸ βιβλίον σου νά σοῦ δώσω τὸ *δικό μου*.

3. Δειχτικές ἀντωνυμίες

Αὐτός φώναξε. Ἐκεῖνος ἔφυγε. Τοῦτος ἦρθε.
Θέλω τόσο χαρτί.—Ἀγόρασα τέτοιο ὕφασμα.

Οἱ λέξεις: αὐτός, ἐκεῖνος, τοῦτος, τόσο, τέτοιο εἶναι ἀντωνυμίες, πού τις μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι.

Οἱ ἀντωνυμίες πού μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι, λέγονται **δειχτικές**.

Οἱ δειχτικές ἀντωνυμίες εἶναι :

1) αὐτός, αὐτή, αὐτό—2) ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο—
3) τοῦτος, τούτη τοῦτο—4) τόσο, τόσο, τόσο—5) τέ-
τοιος, τέτοια, τέτοιο.

ΑΣΚΗΣΗ 88.—Μέ καθεμιά ἀπό τίς πέντε δειχτικές ἀντωνυμίες νά σχηματίσης πρόταση :

Παράδειγμα : 1) Αὐτός μοῦ ἔδωσε τὸ μολύβι.—2) Ἐκεῖνο τὸ παιδί φωνάζει.—3) ... 4) ... 5) ...

4. Ἀναφορικές ἀντωνυμίες

Ἕνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν κόσμο.
Θὰ σοῦ δώσω βιβλία, ὅσα θέλεις.
Αὐτός εἶναι ὁ μαθητής, πὸν ἔλειπε.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα οἱ λέξεις ὁ ὁποῖος, ὅσα, πὸν εἶναι ἀντωνυμίες, πού ἀναφέρονται σὲ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη.

Ἔτσι ἡ ἀντωνυμία ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται στὴ λέξη ὁ Θεός· ἡ ἀντωνυμία ὅσα ἀναφέρεται στὴ λέξη βιβλία καὶ ἡ ἀντωνυμία πὸν ἀναφέρεται στὴ λέξη μαθητής.

Οἱ ἀντωνυμίες πού ἀναφέρονται σὲ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη λέγονται **ἀναφορικές**.

Οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες εἶναι :

1) ὁ ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο (μὲ ἄρθρο πάντοτε).

2) ὅποιος, ὅποια, ὅποιο (χωρὶς ἄρθρο): ὅποιος δὲ θέλει
νὰ ζυμώσῃ, δέκα μέρες κοσκινίζει.

3) ὅ,τι (ἄκλιτο): κάμε ὅ,τι θέλεις. Αὐτὴ γράφεται μὲ
κόμμα ὕστερα ἀπὸ τὸ ο·

4) ὅσος, ὅση, ὅσο: ὅσα ξέρεи ὁ νοικοκύρης, δὲν τὰ
ξέρεи ὁ κόσμος ὅλος.

5) ποὺ (ἄκλιτο): ὁ μαθητὴς ποὺ ἔφυγε, ἡ μαθήτρια
ποὺ ἔφυγε, τὸ παιδί ποὺ ἔφυγε, τὸ βιβλίο τοῦ παιδιοῦ ποὺ
ἔφυγε κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 89.— Νὰ κλίνῃς στὰ τρία γένη τὴν ἀντωνυμία: ὁ
ὁποῖος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖο (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

ΑΣΚΗΣΗ 90.— Νὰ κλίνῃς τὶς ἀντωνυμίες: ὅποιος, ὅποια, ὅποιος
— ὅσος, ὅση, ὅσο (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

5. Ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες

Πές μου ποιὸς εἶναι ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα
ἔχεις; Πόσα θέλεις; Τί γυρεύεις;

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ τὶς μεταχειριζόμαστε, ὅταν ρωτοῦ-
με λέγονται **ἐρωτηματικὲς**.

Οἱ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες εἶναι:

1) ποιός; ποιά; ποιό;

2) πόσος; πόση; πόσο;

3) τί; (ἄκλιτο).

ΑΣΚΗΣΗ 91.— Γράψε 5 προτάσεις μὲ ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίες.

Παράδειγμα: Ποιὸς εἶναι ὁ ἀδερφός σου; Πόσα γραμμάρια ἔχει
ἓνα κιλό;

6. Ἀόριστες ἀντωνυμίες

Τὸ κατσικάκι

Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι πού 'ναι μιὰ χαρὰ κι ὅταν βλέπη τὴ μαμά του παίζει τὴν οὐρά.	Ξέρω <i>κάποιο</i> κατσικάκι πού 'ναι τόσο δὰ καὶ στὸ πράσινο χορτάρι θέλει νὰ πηδᾷ.
--	---

Παροιμία : Καθένας με τὸν πήχη του μετράει τὸ πανί του.

Στὰ παραπάνω παραδείγματα, οἱ λέξεις *κάποιο*, *καθένας*, εἶναι ἀντωνυμίες καὶ φανερώνουν ἓνα οὐσιαστικὸ με ἀόριστο τρόπο.

Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερώνουν ἓνα οὐσιαστικὸ με ἀόριστο τρόπο λέγονται **ἀόριστες**.

Οἱ ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι :

ἓνας - *μιὰ* - *ἓνα*, πού κλίνεται ὅπως τὸ ἀριθμητικὸ (βλέπε στὴ σελίδα 71), *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα*, *κανένας* - *καμιὰ* - *κανένα*, *ἄλλος* - *ἄλλη* - *ἄλλο*, *κάποιος* - *κάποια* - *κάποιο*, *κάμποσος* - *κάμποση* - *κάμποσο*, *μερικοὶ* - *μερικὲς* - *μερικά* (πού κλίνεται μόνο στὸν πληθυντικὸ).

Ἀόριστες ἀντωνυμίες εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα : *τίποτε*, *καθετί*, *κάτι*, *κατιτί*· ὁ *δεῖνα* - ἡ *δεῖνα* - τὸ *δεῖνα*, ὁ *τάδε* - ἡ *τάδε* - τὸ *τάδε*.

ΑΣΚΗΣΗ 92.— 1) Νὰ βρῆς στὸ Ἀναγνωστικὸ σου 5 φράσεις, πού νὰ ἔχουν ἀόριστες ἀντωνυμίες. — 2) Νὰ κλίνης τὸ *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα* (ὅπως τὸ *ἓνας*, *μιὰ*, *ἓνα*).

ΑΣΚΗΣΗ 93.— Νὰ κλίνης τὶς ἀντωνυμίες : *μερικοὶ* - *μερικὲς* - *μερικά*.

ΡΗΜΑΤΑ

ΦΩΝΕΣ - ΑΡΙΘΜΟΙ - ΠΡΟΣΩΠΑ - ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Ποιές λέξεις λέγονται ρήματα

1) 'Ο μαθητής *γράφει*. 'Ο δάσκαλος *διδάσκει*. Τò παιδί *τρέχει*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *γράφει*, *διδάσκει*, *τρέχει* φανερώνουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια. Οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

2) Τò δέντρο *ξεριζώνεται* από τόν άνεμο. 'Η γή *θερμαίνεται* από τόν ήλιο. Τò παιδί *κοιμάται*.

Στις προτάσεις αυτές οί λέξεις *ξεριζώνεται*, *θερμαίνεται*, *κοιμάται* φανερώνουν ότι κάποιος κάτι παθαίνει από έναν άλλον ή βρίσκεται σέ μιá κατάσταση. Καί οί λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

Λοιπόν : **ρήματα** λέγονται οί λέξεις που φανερώνουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια ή κάτι παθαίνει από έναν άλλο ή βρίσκεται σέ μιá κατάσταση.

Καταλαβαίνομε εύκολα ότι μιá λέξη είναι ρήμα, όταν μπορούμε νά βάλωμε μπροστά της τις προσωπικές αντωνυμίες : *έγώ γράφω*, *έσú γράφεις*, *αυτός γράφει*, *έμεις γράφομε*, *έσεις γράφετε*, *αυτοί γράφουν*.

Φωνές

'Ενεργητική φωνή

Παθητική φωνή

βρέχω - ποτίζω

βρέχομαι - ποτίζομαι

άγαπῶ - χτυπῶ

άγαπιέμαι - χτυπιέμαι

(τελειώνουν σέ -ω)

(τελειώνουν σέ -μαι).

1. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-ω**, λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **ἐνεργητικῆς φωνῆς**.

2. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-μαι**, λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **παθητικῆς φωνῆς**.

Δηλαδή : τὰ ρήματα ἔχουν δύο **φωνές** : 1) τὴν **ἐνεργητικὴ φωνή** καὶ 2) τὴν **παθητικὴ φωνή**.

ΑΣΚΗΣΗ 94.— Νὰ γράψης σὲ δύο χωριστὲς στῆλες τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ τῆς παθητικῆς φωνῆς ἀπὸ τὰ παρακάτω: τρέχω, θυμοῦμαι, πηδῶ, παίζω, κρατιέμαι, δροσιζω, πλέκω, μαζεύομαι, σβήνω, φωτίζομαι, χτενίζω, κοιμοῦμαι, βουτῶ, κρύβω, δείχνω, χάνομαι, δένω, φαίνομαι, παιδεύομαι.

Ἄριθμοὶ τοῦ ρήματος

ὁ δάσκαλος διδάσκει — οἱ δάσκαλοι διδάσκουν

τὸ παιδὶ τρέχει — τὰ παιδιά τρέχουν

"Όπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν δύο ἀριθμούς : **ἐνικὸ** καὶ **πληθυντικὸ**.

Πρόσωπα τοῦ ρήματος

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

1^ο ἐγὼ παίζω

ἐμεῖς παίζομε

2^ο ἐσὺ παίζεις

ἐσεῖς παίζετε

3^ο αὐτὸς παίζει

αὐτοὶ παίζουν

Τὸ ρῆμα σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχει **τρία πρόσωπα**.

Τὸ **α'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐγὼ** :
ἐγὼ παίζω.

Τὸ **β'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐσύ** :
ἐσὺ παίζεις.

Τὸ **γ'** πρόσ. ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **αὐτός** :
αὐτὸς παίζει.

Τὸ α' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐμεῖς :
ἐμεῖς παίζομε.

Τὸ β' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐσεῖς :
ἐσεῖς παίζετε.

Τὸ γ' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία αὐ-
τοί : αὐτοὶ παίζουν.

ΑΣΚΗΣΗ 95.— Νὰ βρῆς σὲ ποιοῦ πρόσωπο καὶ σὲ ποιὸν ἀριθμὸ
εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα : τρέχω, γράφεις, δένομε, κρύβει, πλέ-
κετε, ἀνοίγουν - ἀρπάζεις, δείχνετε, κουρεύω, πᾶνει, σκύβουν, μαζεύετε.

ΑΣΚΗΣΗ 96.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν πλη-
θυντικό :

Τὸ παιδί τρέχει. Ἡ μητέρα ράβει. Ἐσὺ χορεύεις. Ἐγὼ δια-
βάζω. Αὐτὸς μαγειρεύει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ὁ ψαρὰς ψαρεύει.
Ἐκεῖνος καρφώνει. Ἡ μαθήτρια γράφει.

ΑΣΚΗΣΗ 97.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν ἐνικό :

Ἐμεῖς γράφομε. Ἐκεῖνες παίζουν. Τὰ παιδιά φωνάζουν. Ἐσεῖς
φεύγετε. Οἱ ἐργάτες δουλεύουν. Ἐμεῖς δίνομε. Ἐσεῖς παίρνετε. Οἱ
μαθήτριες διαβάζουν. Οἱ γεωργοὶ ὀργώνουν.

Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

1) Ἐγὼ γράφω. Ἐσὺ παίζεις. Αὐτὸς τρέχει.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα φανερώνουν κάτι ὀρι-
σμένο καὶ βέβαιο. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν ὀρι-
στικὴ ἐγκλίση.

2) Ἐγὼ θέλω νὰ γράφω. Ἄς παίξῃς, ὅσο θέλεις.

Ἄν παίξῃς φρόνιμα, δὲν κουράζεσαι.

Ὅταν τρέχῃς, ἰδρώνεις.

Στὶς φράσεις αὐτὲς τὰ ρήματα νὰ γράφω, ἄς παίξῃς,
ἂν παίξῃς, ὅταν τρέχῃς, ἔχουν μπροστά τους τὶς λέξεις

νά, ἄς, ἄν, ὅταν. Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τέτοιες λέξεις δὲ φανερώνουν κάτι βέβαιο, παρὰ κάτι πού θέλομε νὰ γίνη ἢ περιμένομε νὰ γίνη. Ἔτσι λ.χ. ὅταν λέμε ἄς παίξῃς, δείχνομε ὅτι θέλομε νὰ παίξῃς (δὲν εἶναι ὁμως βέβαιο ὅτι παίξεις).

Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τὶς λέξεις νά, ἄς, ἄν, ὅταν κτλ. λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν **ὑποταχτικὴ ἔγκλιση**.

3) *Γράφε* προσεχτικά. *Φέρε* τὸ βιβλίο. *Κλείσε* τὸ παράθυρο.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα *γράφε*, *φέρε*, *κλείσε* δείχνουν κάποια προσταγή.

Ἄν τὰ ρήματα φανερώνουν κάποια προσταγή, λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν **προσταχτικὴ ἔγκλιση**.

Λοιπὸν τὰ ρήματα ἔχουν **τρὶς ἔγκλίσεις**: 1) τὴν **ὀριστικὴ**, 2) τὴν **ὑποταχτικὴ** καὶ 3) τὴν **προσταχτικὴ**.

ΑΣΚΗΣΗ 98.— Νὰ βρῆς σὲ ποιά ἔγκλιση εἶναι κάθε ρῆμα στὶς παρακάτω φράσεις.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο.— *Γράφω* τὸ μάθημα.— Ὄταν *γράφω* τὸ μάθημα, δὲ *μιλῶ*.— Ἐσὺ *διαβάζεις*.— Ἄν *διαβάζῃς* προσεχτικά, *μαθαίνεις* εὐκολὰ τὸ μάθημα.— Ἐμεῖς *τρέχομε*.— *Κλείσε* τὸ βιβλίο καὶ *γράφε* τὴν ἀσκηση.

Μετοχή

Ἐνεργητικὴ φωνή

τρέχω - *τρέχοντας*
παίζω - *παίζοντας*
πηδῶ - *πηδώντας*

Παθητικὴ φωνή

δένομαι - *δεμένος*
λύνομαι - *λυμένος*
φορτώνομαι - *φορτωμένος*

Τὰ ρήματα ἔκτος ἀπὸ τὶς τρεῖς ἔγκλίσεις ἔχουν καὶ

έναν τύπο πού μοιάζει σάν ὄνομα : *τρέχοντας, παίζοντας, πηδώντας - δεμένος, λυμένος, φορτωμένος,*

Ἐὸς τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **μετοχή**.

Καί, ὅπως βλέπομε στὰ παραπάνω παραδείγματα, τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σὲ *-οντας* ἢ *-ώντας*, ἐνῶ τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σὲ *-μένος*.

Ἡ μετοχή τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς

*γράφω - γράφοντας, τρέχω - τρέχοντας
γελῶ - γελώντας, πηδῶ - πηδώντας*

Ἐὸσα ρήματα τονίζονται στὴν παραλήγουσα, ἔχουν ἐνεργητικὴ μετοχὴ πού τελειώνει σὲ *-οντας* (μὲ ὄμικρον).

Ἐὸσα ρήματα τονίζονται στὴ λήγουσα, ἔχουν ἐνεργητικὴ μετοχὴ σὲ *-ώντας* (μὲ ὦμέγα καὶ ὄξεϊα).

Οἱ μετοχὲς αὐτὲς πού τελειώνουν σὲ *-οντας* καὶ *-ώντας*, δηλαδή οἱ μετοχὲς τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, εἶναι **ἀκλιτες**.

Ἡ μετοχή τῆς παθητικῆς φωνῆς

*δένομαι - δεμένος λύνομαι - λυμένος
πλέκομαι - πλεγμένος φορτώνομαι - φορτωμένος*

Ἡ μετοχὴ τῆς παθητικῆς φωνῆς τελειώνει σὲ *-μένος* πού κλίνεται σάν ἐπίθετο : ὁ *δεμένος* - ἡ *δεμένη* - τὸ *δεμένο*, ὁ *λυμένος* - ἡ *λυμένη* - τὸ *λυμένο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 99.— Νὰ βρῆς στὶς παρακάτω φράσεις ποιὲς μετοχὲς εἶναι καὶ νὰ ξεχωρίσης τὶς ἐνεργητικὲς ἀπὸ τὶς παθητικὲς.

Τὸ παιδὶ ἔφυγε τρέχοντας.— Τὸ ἀμάξι εἶναι φορτωμένο.— Εἶσαι πολὺ γελασμένος.— Ρωτώντας πᾶς στὴν Πόλη.— Αὐτοὶ χορεύουν τραγουδώντας.— Προχωροῦμε βλέποντας καὶ κάνοντας.— Ν' ἀφήσης τὴν

πόρτα κλεισμένη και τὰ παράθυρα άνοιγμένα.— Τοῦ πικραμένου τὰ χεῖλη δὲ γελοῦν.— Ὁ πνιγμένος ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάνεται.

Ἑρωτήσεις

- 1) Ποιῆς λέξεις λέγονται *ρήματα*;— 2) Πόσες και ποιῆς *φωνές* ἔχουν τὰ ρήματα;— 3) Πόσους *ἀριθμούς* ἔχουν;— 4) Πόσα *πρόσωπα* ἔχει κάθε ἀριθμός;— 5) Πόσες και ποιῆς *ἐγκλίσεις* ἔχουν τὰ ρήματα;— 6) Τί σημασία ἔχει ἡ κάθε ἐγκλίση; 7) Τί λέγεται *μετοχή*;— 8) Πῶς τελειώνει ἡ ἐνεργητική και πῶς ἡ παθητική μετοχή;— 9) Ποιά ρήματα ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σὲ *-οντας* (μὲ ὀ μικρον) και ποιά σὲ *-όντας* (μὲ ὠ μέγα);— 10) Πῶς κλίνεται ἡ παθητική μετοχή σὲ *-μένος*;

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Τί φανερώνουν οἱ χρόνοι

<i>Τώρα</i> (τὸ παρὸν)	<i>Πρὶν</i> (τὸ παρελθόν)	<i>Ἐπειτα</i> (τὸ μέλλον)
δένω	ἔδενα, ἔδεσα ἔχω δέσει, εἶχα δέσει	θὰ δένω, θὰ δέσω θὰ ἔχω δέσει

1) Ἐγὼ δένω. Ἐδῶ τὸ ρῆμα φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται *τώρα*, δηλαδή στὸ **παρὸν**.

2) Ἐγὼ ἔδενα, ἔδεσα, ἔχω δέσει, εἶχα δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι ἔγινε *πρὶν*, δηλαδή στὸ **παρελθόν**.

3) Ἐγὼ θὰ δένω, θὰ δέσω, θὰ ἔχω δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι θὰ γίνῃ *ἔπειτα*, δηλαδή στὸ **μέλλον**.

Λοιπὸν κάθε ρῆμα ἔχει ξεχωριστοὺς τύπους, πού δείχνουν *πότε* γίνεται μιὰ ἐνέργεια, δηλαδή ἂν γίνεται στὸ παρὸν (τώρα) ἢ ἂν ἔγινε στὸ παρελθόν (πρὶν) ἢ ἂν θὰ γίνῃ στὸ μέλλον (ἔπειτα).

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν *πότε* γίνεται μιὰ ἐνέργεια, λέγονται **χρόνοι**.

α) Ὁ χρόνος γιὰ τὸ παρὸν

(Ἐνεστώτας)

Ἔγὼ δένω. Ἔγὼ γράφω. Ἔγὼ λύνω τὸ πρόβλημα.

Ὁ χρόνος αὐτὸς ποὺ φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται τώρα, λέγεται **ἐνεστώτας**.

β) Οἱ χρόνοι γιὰ τὸ παρελθὸν

(παρατατικός, ἀόριστος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος)

1) Ἔγὼ ἔδενα. Ἔγὼ ἔγραφα. Ἔγὼ ἔλυνα τὸ πρόβλημα.

Ἐδῶ τὰ ρήματα σημαίνουν ὅτι κάτι γινόταν στὰ περασμένα (στὸ παρελθὸν) διαρκῶς.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερώνει ὅτι κάτι γινόταν στὸ παρελθὸν διαρκῶς, λέγεται **παρατατικός**.

2) Ἔγὼ ἔδεσα. Ἔγὼ ἔγραψα. Ἔγὼ ἔλυσα τὸ πρόβλημα.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔγινε στὸ παρελθὸν ὄχι διαρκῶς, παρὰ σὲ μιὰ στιγμή.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερώνει ὅτι κάτι ἔγινε στὸ παρελθὸν ὄχι διαρκῶς, λέγεται **ἀόριστος**.

3) Ἔγὼ ἔχω δέσει. Ἔχω γράψει. Ἔχω λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα ἔχω δέσει, ἔχω γράψει, ἔχω λύσει δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔχει γίνει στὸ παρελθὸν καὶ τώρα εἶναι πιά τελειωμένη.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερώνει ὅτι κάτι ἔχει γίνει στὸ παρελθὸν καὶ βρίσκεται τώρα τελειωμένο λέγεται **παρακείμενος**.

4) Ἔγὼ τότε εἶχα δέσει. Εἶχα γράψει. Εἶχα λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶχε γίνει καὶ εἶχε τελειώσει στὸ παρελθὸν (τότε).

Ο χρόνος που φανερώνει ότι κάτι είχε γίνει και ήταν τελειωμένο στο παρελθόν λέγεται **υπερσυντέλικος**.

γ) Οί χρόνοι για τὸ μέλλον

(Μέλλοντας ἐξακολουθητικός, στιγμιαίος, συντελεσμένος)

1) Ἐγὼ θὰ δένω. Ἐγὼ θὰ γράφω. Ἐγὼ θὰ λύνω.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνεται στο μέλλον διαρκῶς.

Ο χρόνος που φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνεται στο μέλλον διαρκῶς (ἐξακολουθητικά) λέγεται **μέλλοντας ἐξακολουθητικός**.

2) Ἐγὼ θὰ δέσω, θὰ γράψω, θὰ λύσω.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνη στο μέλλον ὄχι διαρκῶς, παρὰ σὲ μιὰ στιγμή.

Ο χρόνος που φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνη στο μέλλον ὄχι διαρκῶς (παρὰ στιγμιαῖα), λέγεται **μέλλοντας στιγμιαίος**.

3) Ἐγὼ θὰ ἔχω δέσει, θὰ ἔχω γράψει, θὰ ἔχω λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ ἔχη γίνει καὶ θὰ ἔχη τελειώσει στο μέλλον.

Ο χρόνος που φανερώνει ὅτι κάτι θὰ ἔχη γίνει καὶ θὰ εἶναι τελειωμένο (συντελεσμένο) στο μέλλον λέγεται **μέλλοντας συντελεσμένος**.

Οἱ ὀχτώ χρόνοι

Ἀπὸ τὰ παραπάνω βλέπομε ὅτι ὅλοι οἱ χρόνοι εἶναι **ὀχτώ**. Ἡ συνηθισμένη σειρά τους στὴν κλίση τῶν ρημάτων εἶναι :

- 1) **ένεστώτας** : ἐγὼ δένω.
- 2) **παρατατικός** : ἐγὼ ἔδενα,
- 3) **μέλλοντας ἑξακολουθητικός** : ἐγὼ θὰ δένω,
- 4) **μέλλοντας στιγμαῖος** : ἐγὼ θὰ δέσω,
- 5) **ἀόριστος** : ἐγὼ ἔδεσα,
- 6) **παρακείμενος** : ἐγὼ ἔχω δέσει,
- 7) **ὑπερσυντέλικος** : ἐγὼ εἶχα δέσει,
- 8) **μέλλοντας συντελεσμένος** : ἐγὼ θὰ ἔχω δέσει.

Χρόνοι μονολεχτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ

Μονολεχτικοὶ	Περιφραστικοὶ
Ἐνεστώτας : δένω	Ἐξακολουθ. μέλλοντας : θὰ δένω
Παρατατικός : ἔδενα	Στιγμαῖος μέλλοντας : θὰ δέσω
Ἀόριστος : ἔδεσα	Παρακείμενος : ἔχω δέσει
	Ἵπερσυντέλικος : εἶχα δέσει
	Συντελεσμένος μέλλ. : θὰ ἔχω δέσει

1) Ὁ ἐνεστώτας, ὁ παρατατικός καὶ ὁ ἀόριστος στὴν ὀριστικὴ σχηματίζονται μὲ μιὰ λέξη. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **μονολεχτικοί**.

2) Οἱ ἄλλοι χρόνοι, δηλαδή ὁ ἑξακολουθητικός μέλλοντας, ὁ στιγμαῖος μέλλοντας, ὁ παρακείμενος, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **περιφραστικοί**.

ΑΣΚΗΣΗ 100.— Νὰ ξεχωρίσης τοὺς μονολεχτικούς καὶ τοὺς περιφραστικούς χρόνους τῶν ρημάτων στὶς παρακάτω φράσεις :

Ὁ μαθητὴς ἔγραψε τὸ μάθημα.— Αὐριο θὰ γράψω ἕνα γράμμα στὸ φίλο μου.— Χτὲς ἀγόρασα δύο βιβλία.— Προχτὲς εἶχα ἀγοράσει ἄλλα τρία βιβλία.— Τὸ ἀπόγευμα θὰ ἔρθῃ ὁ Νίκος.— Ὡς τότε θὰ ἔχω διαβάσει ὄλα τὰ μαθήματα.— Ἐγὼ ἔγραφα καὶ σὺ ἔπαιζες.— Ἐχω λύσει τὰ προβλήματα.

Ἑρωτήσεις

- 1) Τί λέγονται *χρόνοι* τοῦ ρήματος;— 2) Ποιὸς χρόνος φανερώνει τὸ *παρόν*;— 3) Ποιοὶ χρόνοι φανερώνουν τὸ *παρελθόν* καὶ ποιοὶ φανερώνουν τὸ *μέλλον*;— 4) Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι ὅλοι οἱ χρόνοι καὶ ποιά σημασία ἔχει ὁ καθένας;— 5) Ποιοὶ χρόνοι λέγονται *μονολεχτικοὶ* καὶ ποιοὶ λέγονται *περιφραστικοὶ*;

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Θέμα, κατάληξη καὶ χαρακτήρας

δέν-ω, ἰδρύν-εις, παιδεύ-ει, ἀκού-τε

Ὅπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν **θέμα** καὶ **κατάληξη**.

Θέμα εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι στὴν ἀρχὴ τοῦ τύπου καὶ μένει πάντα τὸ ἴδιο: *δεν-, ἰδρυν-, παιδευ-, ἀκουν-*.

Κατάληξη εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι πρὸς τὸ τέλος καὶ ἀλλάζει μορφή: *-ω, -εις, -ει* κτλ.

Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρας*.

Στὸ ρῆμα *δέν-ω*, θέμα εἶναι τὸ *δεν-*, χαρακτήρας εἶναι τὸ *ν*. Στὸ ρῆμα *ἰδρύν-ω* θέμα εἶναι τὸ *ἰδρυν-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ν*. Στὸ ρῆμα *παιδεύ-ω* θέμα εἶναι τὸ *παιδευ-* καὶ χαρακτήρας τὸ *εν* καὶ στὸ *ἀκού-ω* θέμα εἶναι τὸ *ἀκουν-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ου*.

ΑΣΚΗΣΗ 101.— Νὰ βρῆς τὸ θέμα, τὴν κατάληξη καὶ τὸ χαρακτήρα στὰ παρακάτω ρήματα: *μαγεύω, πλέκω, κερδίζω, λείπω, χάνω, ἀπλώνω, ἀρχίζω, τρέχω, λύνω, ράβω, ἀνοίγω, κλαίω, δανείζω, κουρεύω, ἀλέθω*.

Συλλαβικὴ αὔξηση

Ἑνεστώτας

Παρατατικός

Ἀόριστος

1)

δένω

ἔ-δενα

ἔ-δεσα

γράφω

ἔ-γραφα

ἔ-γραψα

“Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο, παίρνουν στον παρατατικό και στον άοριστο τής όριστικής πριν από το θέμα τους ένα ε : δένω, έ-δενα, έ-δενσα. Το ε αυτό λέγεται **συλλαβική αύξηση**.

- 2) έδενα - έδενες - έδενε - (έ)δέναμε - (έ)δένατε - έδεναν
έδενσα - έδενσες - έδενσε - (έ)δέσαμε - (έ)δέσατε - έ-
δενσαν — (έ)φόρτωνα - (έ)φόρτωσα κτλ.

‘Η συλλαβική αύξηση ε δέν μπορεί να λείψει, όταν τονίζεται : έδενα, έγραφα (δέν μπορούμε να πούμε : δένα, γράφα).

“Όταν όμως το ε αυτό δέν τονίζεται, πολλές φορές παραλείπεται : έδέναμε και δέναμε, έδένατε και δένατε, έφόρ-
τωνα και φόρτωνα κτλ.

- 3) θέλω - ήθελα ξέρω - ήξερα

Τά ρήματα θέλω και ξέρω παίρνουν στον παρατατικό συλλαβική αύξηση η αντί ε.

- 4) αγοράζω, αγοράζα, αγοράσα - αγοράζομαι, αγοραζόμουν,
αγοράστηκα, αγορασμένος·

έτοιμάζω, έτοιμάζα, έτοιμάσα - έτοιμάζομαι, έτοιμα-
ζόμουν, έτοιμάστηκα, έτοιμασμένος·

ιδρύω, ίδρυα, ίδρυσα - ιδρύομαι, ιδρύομουν, ιδρύθηκα,
ιδρυμένος·

αιχμαλωτίζω, αιχμαλώτιζα, αιχμαλώτισα - αιχμαλωτί-
ζομαι, αιχμαλωτιζόμουν, αιχμαλωτίστηκα, αιχμαλωτισμέ-
νος κτλ.

ορίζω, ορίζα, ορίσα — ορίζομαι, ορίζομουν, ορίστηκα,
ορισμένος.

όπλιζω, όπλιζα, όπλισα - όπλιζομαι, όπλιζόμουν, όπλι-
στηκα, όπλισμένος.

Όσα ρήματα άρχίζουν άπό φωνήεν κρατούν τó ίδιο
άρχικό φωνήεν σ' όλους τούς χρόνους.

Μόνο : τó ρήμα έχω στόν παρατατικό γίνεται είχα.
Τó ρήμα είμαι στόν παρατατικό γίνεται ήμουν και τó ρήμα
έρχομαι έχει άόριστο ήρθα.

Βοηθητικά ρήματα - Άπαρέμφατα

Ένεργητική φωνή

Παρακείμενος : έχω δέσει
Ύπερσυντέλικος : είχα δέσει
Συντελ. μέλλοντ. : θά έχω δέσει

Παθητική φωνή

έχω δεθῆ ἢ είμαι δεμένος
είχα δεθῆ ἢ ήμουν δεμένος
θά έχω δεθῆ ἢ θά είμαι δεμένος

Όπως βλέπουμε, ó παρακείμενος, ó ύπερσυντέλικος και
ó συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται μέ τή βοήθεια
τών ρημάτων έχω και είμαι. Τά δύο αυτά ρήματα, πού
βοηθοῦν στήν κλίση τών ρημάτων λέγονται **βοηθητικά**.

Μαζί μέ τó ρήμα έχω στούς χρόνους αυτούς πηγαί-
νει ó άκλιτος τύπος δέσει γιά τήν ένεργητική φωνή και
δεθῆ γιά τήν παθητική. Οί τύποι αυτοί πού συνοδεύουν
τó έχω είvai άκλιτοι και λέγονται **άπαρέμφατα**.

Τó ένεργητικό άπαρέμφατο : έχω δέσει, γράψει, πλέ-
ξει κτλ. γράφεται μέ *ει* στό τέλος.

Τó παθητικό άπαρέμφατο : έχω δεθῆ, γραφτῆ, πλεχτῆ
κτλ. γράφεται μέ *η* στό τέλος και μέ περισπωμένη.

Οί δύο συζυγίες τῶν ρημάτων

Πρώτη συζυγία

Ἐνεργ. φωνή : δένω, παιδεύω

Παθητ. φωνή : δένομαι, παιδεύομαι

Δεύτερη συζυγία

ἀγαπῶ, ἀργῶ

ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι

Οἱ κλίσεις τῶν ρημάτων λέγονται **συζυγίες**. Τὰ ρήματα ξεχωρίζονται σέ **δύο συζυγίες**.

1) Ἡ **πρώτη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα πού τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ω ἄτονο καί στήν παθητική φωνή σέ -ομαι : δένω - δένομαι, παιδεύω - παιδεύομαι.

2) Ἡ **δεύτερη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα πού τελειώνουν στήν ἐνεργητική φωνή σέ -ῶ μέ περισπωμένη : ἀγαπῶ, ἀργῶ καί στήν παθητική σέ -ιέμαι ἢ -οῦμαι : ἀγαπιέμαι - θυμοῦμαι.

ΑΣΚΗΣΗ 102.— Νά ξεχωρίσης σέ δύο στήλες τὰ ρήματα τῆς πρώτης καί τῆς δεύτερης συζυγίας : παίζω, κλαίω, ἐργάζομαι, πετῶ, τρυπῶ, ἔρχομαι, λυποῦμαι, κρατιέμαι, νικῶ, δροσίζω, γυρεύω, μάχομαι, τιμῶ, χάνω, τρυπιέμαι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιό μέρος τοῦ ρήματος λέγεται *θέμα* καί ποιό *κατάληξη*;— 2) Τί λέγεται *χαρακτήρας*;— 3) Τί λέγεται *συλλαβική αἴτηση*;— 4) Ποιά εἶναι τὰ *βοηθητικά ρήματα* καί γιατί λέγονται ἔτσι;— 5) Ποιά λέγονται *ἀπαρέμματα*;— 6) Πῶς γράφεται στό τέλος τὸ ἐνεργητικό ἀπαρέμματο καί πῶς τὸ παθητικό;— 7) Πόσες εἶναι οἱ *συζυγίες* τῶν ρημάτων καί ποιὰ ρήματα ἔχει ἡ κάθε συζυγία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Τὸ ρῆμα ἔχω

Μονολεχτικοὶ χρόνοι				
Ἔνεστώτας				Παρατατικός
ἽΟριστική	ἽΥποταχτική (νά, ὄταν, γιά νά)	Προστα- χτική	Μετοχή	
ἔχω	ἔχω	ἔχε		εἶχα
ἔχεις	ἔχεις			εἶχες
ἔχει	ἔχει			εἶχε
ἔχομε (ἔχομε)	ἔχομε (ἔχομε)		ἔχοντας	εἶχαμε
ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε		εἶχατε
ἔχουν	ἔχουν			εἶχαν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά ἔχω

2. Τὸ ρῆμα εἶμαι

Μονολεχτικοὶ χρόνοι		
Ἔνεστώτας		Παρατατικός
ἽΟριστική καί ἽΥποταχτική	Μετοχή	
εἶμαι		ἦμουν
εἶσαι		ἦσουν
εἶναι		ἦταν
εἶμαστε	ὄντας	ἦμαστέ
εἶστε		ἦσαστέ
εἶναι		ἦταν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά εἶμαι

Τὰ ρήματα ἔχω καί εἶμαι δέν ἔχουν ἄλλους χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 103.— Γράψε πέντε προτάσεις μέ τὸ ρῆμα ἔχω σέ διαφόρους χρόνους. (Παράδειγμα: ἔχω ἕνα δέμα μέ βιβλία. Ὁ Πέτρος εἶχε μεγάλη δύναμη κτλ.)

ΑΣΚΗΣΗ 104. Γράψε 5 προτάσεις μέ τὸ ρῆμα εἶμαι σέ διαφόρους χρόνους.

Οἱ δύο συζυγίες τῶν ρημάτων

Πρώτη συζυγία

Ἐνεργ. φωνή : δένω, παιδεύω
Παθητ. φωνή : δένομαι, παιδεύομαι

Δεύτερη συζυγία

ἀγαπῶ, ἀργῶ
ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι

Οἱ κλίσεις τῶν ρημάτων λέγονται **συζυγίες**. Τὰ ρήματα ξεχωρίζονται σὲ **δύο συζυγίες**.

1) Ἡ **πρώτη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελιώνουν στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ σὲ -ω ἄτονο καὶ στὴν παθητικὴ φωνὴ σὲ -ομαι : δένω - δένομαι, παιδεύω - παιδεύομαι.

2) Ἡ **δεύτερη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελιώνουν στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ σὲ -ῶ μὲ περισπωμένη : ἀγαπῶ, ἀργῶ καὶ στὴν παθητικὴ σὲ -ιέμαι ἢ -οῦμαι : ἀγαπιέμαι - θυμοῦμαι.

ΑΣΚΗΣΗ 102.— Νὰ ξεχωρίσης σὲ δύο στῆλες τὰ ρήματα τῆς πρώτης καὶ τῆς δεύτερης συζυγίας : παίζω, κλαίω, ἐργάζομαι, πετῶ, τρυπῶ, ἔρχομαι, λυποῦμαι, κρατιέμαι, νικῶ, δροσιζω, γυρεύω, μάχομαι, τιμῶ, χάνω, τρυπιέμαι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὸ μέρος τοῦ ρήματος λέγεται *θέμα* καὶ ποιὸ *κατάληξη*;— 2) Τί λέγεται *χαρακτήρας*;— 3) Τί λέγεται *συλλαβικὴ αὔξηση*;— 4) Ποιὰ εἶναι τὰ *βοηθητικὰ ρήματα* καὶ γιατί λέγονται ἔτσι;— 5) Ποιὰ λέγονται *ἀπαρέμφατα*;— 6) Πῶς γράφεται στὸ τέλος τὸ ἐνεργητικὸ ἀπαρέμφατο καὶ πῶς τὸ παθητικὸ;— 7) Πόσες εἶναι οἱ *συζυγίες* τῶν ρημάτων καὶ ποιὰ ρήματα ἔχει ἡ κάθε συζυγία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Τὸ ρῆμα ἔχω

Μονολεχτικοὶ χρόνοι				
Ἔνεστώτας				Παρατατικός
Ὁριστική	Ἑποταχτική (νά, ὄταν, γὰρ νά)	Προστα- χτική	Μετοχή	
ἔχω	ἔχω	ἔχε		εἶχα
ἔχεις	ἔχεις			εἶχες
ἔχει	ἔχει			εἶχε
ἔχομε (ἔχομε)	ἔχομε (ἔχομε)		ἔχοντας	εἶχαμε
ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε		εἶχατε
ἔχουν	ἔχουν			εἶχαν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά ἔχω

2. Τὸ ρῆμα εἶμαι

Μονολεχτικοὶ χρόνοι		
Ἔνεστώτας		Παρατατικός
Ὁριστική καὶ Ἑποταχτική	Μετοχή	
εἶμαι		ἦμουν
εἶσαι		ἦσουν
εἶναι		ἦταν
εἶμαστε	ὄντας	ἦμαστε
εἴστε		ἦσαστε
εἶναι		ἦταν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά εἶμαι

Τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι δὲν ἔχουν ἄλλους χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 103.— Γράψε πέντε προτάσεις με τὸ ρῆμα ἔχω σὲ διαφόρους χρόνους. (Παράδειγμα: ἔχω ἓνα δέμα με βιβλία. Ὁ Πέτρος εἶχε μεγάλη δύναμη κτλ.)

ΑΣΚΗΣΗ 104. Γράψε 5 προτάσεις με τὸ ρῆμα εἶμαι σὲ διαφόρους χρόνους.

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ένεργητική φωνή

δένω

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική	Υποταχτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προστα- χτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική
Ένεστώτας	δένω	δένω	δένε		δένοντας	Παράτατος	δένω
	δένεις	δένης					δένες
Ένεστώτας	δένει	δένη					δένε
	δένουμε, δένουμε	δένουμε	δένετε				δέναμε
	δένετε	δένετε					δένατε
Αόριστος	δένουν	δένουν					δέναν
	έδεσα	δέσω	δέσε				έδεναν
	έδεσες	δέσης					
	έδεσε	δέση	δέσει				
	δέσαμε	δέσωμε, δέσουμε	δέστε				
	δέσατε	δέστε					
	έδεσαν	δέσουν					
Πεδιφρακτικοί χρόνοι	<p>Έξακολοθητικός μέλλοντας: θα δένω, θα δένης, θα δένη κτλ. Στιγμαίος μέλλοντας: θα δέσω, θα δέσης, θα δέση κτλ. Παρακείμενος: έχω δέσει, έχεις δέσει (ή έχω δεμένο κτλ.). Υπερσυντέλικος: είχα δέσει, είχες δέσει (ή είχα δεμένο κτλ.). Συντελεσμένος μέλλ.: θα έχω δέσει (ή θα έχω δεμένο κτλ.).</p>			<p>Υποταχτική Παρακείμενος να έχω δέσει, να έχης δέσει, να έχη δέσει, να έχωμε δέσει κτλ. (ή να έχω δεμένο, να έχης δεμένο κτλ.).</p>			

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

Ὅπως βλέπομε στὸν πίνακα, ποῦ ἔχει τὴν κλίση τοῦ ρήματος *δένω*, ἡ ὀριστική ἔχει ὅλους τοὺς χρόνους.

1) Στὸν *ἐνεστώτα* ἡ ὀριστική ἔχει καταλήξεις :

-ω, -εις, -ει, -ομε, -ετε, -ουν.

2) Στὸν *ἐξακολουθητικό μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι :
θά... -ω, **-ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.**

Δηλαδή στὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

3) Στὸν *στιγμιαῖο μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι οἱ ἴδιες μὲ τοῦ ἐξακολουθητικοῦ μέλλοντα, μὲ τὴ διαφορά ὅτι παίρνουν ἓνα *σ* :

θά... -σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν.

Δηλαδή καὶ ἐδῶ τὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

4) Ὁ *παρατατικός* ἔχει καταλήξεις :

-α, -ες, -ε, -αμε, -ατε, -αν.

5) Ὁ *ἀόριστος* ἔχει καταλήξεις ὅμοιες μὲ τοῦ παρατατικοῦ, μὲ τὴ διαφορά ὅτι παίρνουν μπροστὰ ἓνα *σ* :

• -σα, -σες, -σε, -σαμε, -σατε, -σαν.

6) Ὁ *παρακείμενος* σχηματίζεται μὲ τὸ *ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *ἔχω δέσει, ἔχεις δέσει* κτλ.

7) Ὁ *ὑπερσυντέλικος* σχηματίζεται μὲ τὸ *εἶχα* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *εἶχα δέσει, εἶχες δέσει* κτλ.

8) Ὁ *συντελεσμένος μέλλοντας* σχηματίζεται μὲ τὸ *θά ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *θά ἔχω δέσει, θὰ ἔχης δέσει* κτλ.

2. Ἡ ὑποταχτική

Ἡ ὑποταχτική ἔχει μόνο τρεῖς χρόνους: *ἐνεστώτα*, *ἀόριστο* καὶ *παρακείμενο*. Πρὶν ἀπὸ τὸ ρῆμα στὴν ὑποταχτική βάζομε τὶς λέξεις: *νά*, *γιὰ νά*, *ἄν*, *ἄς*, *ὅταν* κτλ.

1) Ὁ *ἐνεστώτας* στὴν ὑποταχτική ἔχει καταλήξεις:

-ω, -ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.

Δηλαδή εἶναι οἱ ἴδιες μὲ τὶς καταλήξεις ποὺ ἔχει ὁ *ἐνεστώτας* στὴν ὀριστική, ἀλλὰ στὸ β' καὶ γ' ἐνικό ἔχουν *η* ἀντὶ *ει* καὶ στὸ ἀ' πληθυντικό ἔχουν *ω* ἀντὶ *ο*.

Αὐτὲς τὶς καταλήξεις τῆς ὑποταχτικῆς παίρνουν, ὅπως εἶδαμε, καὶ οἱ μέλλοντες τῆς ὀριστικῆς ποὺ ἔχουν μπροστὰ τοὺς πάντα τὸ *θά*.

2) Ὁ *ἀόριστος* στὴν ὑποταχτική ἔχει καταλήξεις:

-σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν

Δηλαδή εἶναι οἱ ἴδιες μὲ τὶς καταλήξεις τῆς ὑποταχτικῆς τοῦ *ἐνεστώτα*, μόνο ποὺ παίρνουν μπροστὰ ἓνα *σ*.

3) Ὁ *παρακείμενος* στὴν ὑποταχτική σχηματίζεται μὲ τὸ *νά ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει*: *νά ἔχω δέσει*, *νά ἔχης δέσει* κτλ.

3. Ἡ προσταχτική

Ἡ προσταχτική ἔχει μόνο δύο χρόνους: *ἐνεστώτα* καὶ *ἀόριστο*. Κάθε χρόνος ἀπ' αὐτοὺς ἔχει μόνο ἓνα πρόσωπο: *δεύτερο* ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ.

Δηλαδή ἡ προσταχτική δὲν ἔχει πρῶτο πρόσωπο, οὔτε *τρίτο*.

1) Στὸν *ἐνεστώτα* ἡ προσταχτική ἔχει τὸ β' ἐνικό καὶ τὸ β' πληθυντικό μὲ μιὰ λέξη, δηλαδή μονολεχτικά: *δέν-ε*, *δέν-ετε*.

Καταλήξεις : -ε, -ετε.

Στὸν ἀόριστο ἢ προσταχτική ἔχει τὶς ἴδιες καταλήξεις, ὅπως στὸν ἐνεστώτα, μόνο πού παίρνουν μπροστά τὸ σ : δέ-σε, δέσετε.

Τὸ β' πληθυντικό δέσετε λέγεται καὶ δέστε.

4. Ἡ μετοχή

δέν-οντας. Ἡ μετοχή ἔχει μόνο ἐνεστώτα καὶ εἶναι ἀκλιτη.

Ἡ κατάληξή της εἶναι -οντας (μὲ ὄμικρον).

Οἱ καταλήξεις πού ἔχουν σ

(σ)	θὰ δέσω	- ἔδεσα	- νὰ δέσω	- ἔχω δέσει	- δέσε
(ψ)	{ θὰ γράψω	- ἔγραφα	- νὰ γράψω	- ἔχω γράψει	- γράψε
	{ θὰ κρύψω	- ἔκρυπα	- νὰ κρύψω	- ἔχω κρύψει	- κρύψε
(ξ)	{ θὰ πλέξω	- ἔπλεξα	- νὰ πλέξω	- ἔχω πλέξει	- πλέξε
	{ θὰ τρέξω	- ἔτρεξα	- νὰ τρέξω	- ἔχω τρέξει	- τρέξε

Τὸ σ στὴν ἀρχή τῶν καταλήξεων γίνεται σὲ μερικά ρήματα ψ καὶ σὲ ἄλλα ξ.

ΑΣΚΗΣΗ 105.— Νὰ βρῆς σὲ ποιὸ πρόσωπο, ἀριθμό, ἔγκλιση καὶ χρόνο εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα :

ἔλυσα, ἔχω γράψει, εἶχες χάσει, θὰ ἔχετε κρύψει, ἔπαυες, θὰ ψήσης, γράφε, ἄς διορθώση, πληρώνουν, νὰ διπλώσω, νὰ ἔχη φορτώσει, κλείδωσε, ὅταν ζυμώσης, ἂν λύση, διάβαζε.

Παράδειγμα : ἔλυσα = ἀ' ἐνικό ὀριστικῆς ἀόριστου τοῦ ρήματος *λύω*.

ΑΣΚΗΣΗ 106.— Γράψε 5 προτάσεις :— 1) μὲ τὸ ρῆμα *διαβάζω* στὴν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα,— 2) μὲ τὸ ρῆμα *κλείνω* στὴν προσταχτική τοῦ ἀόριστου,— 3) μὲ τὸ ρῆμα *χάνω* στὸν παρατατικό,— 4) μὲ τὸ ρῆμα *διορθώνω* στὴν ὀριστική τοῦ ἀόριστου καὶ 5) μὲ τὸ ρῆμα *ράβω* στὴν ὀριστική τοῦ ἐνεστώτα.

Παράδειγμα : ὁ Πέτρος *διαβάζει* τὸ μάθημά του.

ΑΣΚΗΣΗ 107.— Γράψε τὴν ὀριστική τοῦ ρήματος *κρύβω* σ' ὅλους τοὺς χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 108.— Γράψε τὴν προσταχτική καὶ τὴ μετοχή τοῦ ρήματος *πλέκω*.

2. Παθητική φωνή δένομαι

ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική	'Υποταχτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προστα- χτική	'Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένου) (δένεστε)			Παράτακτικός	δένωμουν δενόσουν δενόταν δενόμαστε δενόσατε δένονταν
'Αόριστος	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δεθήκαμε δεθήκατε δέθηκαν	δεθῶ δεθής δεθῆ δεθοῦμε δεθήτε δεθοῦν	δέσου δεθήτε	δεθῆ			
Παρακείμενος							
'Οριστική							
Περίφραστικοί χρόνοι	<p>'Εξακολοθητικός μέλλοντας: θά δένωμαι, θά δένεσαι κτλ. Στιγμιαίος μέλλοντας: θά δεθῶ, θά δεθῆς, θά δεθῆ κτλ. Παρακείμενος: ἔχω δεθῆ, ἔχεις δεθῆ (ἦ εἶμαι δεμένος κτλ.). 'Υπερσυντέλικος: εἶχα δεθῆ, εἶχες δεθῆ (ἦ ἦμουν δεμένος κτλ.). Συντελεσμένος μέλλοντας: θά ἔχω δεθῆ (ἦ θά εἶμαι δεμένος κτλ.).</p>						
'Υποταχτική							
					δεμένος	Παρακείμενος νά ἔχω δεθῆ, νά ἔχης δεθῆ, νά ἔχη δεθῆ (ἦ νά εἶμαι δε- μένος, νά εἶσαι δεμένος κτλ.).	

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. 'Η όριστική

1) 'Ο *ένεστώτας* στην όριστική τής παθητικής φωνής έχει τις καταλήξεις :

-ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

"Όλα τὰ πρόσωπα γράφονται με *αι* στο τέλος, εκτός από τὸ *α'* καὶ *β'* πληθυντικό: *δενόμαστε - δένεστε*, πού έχουν *ἔψιλον*.

2) 'Ο *έξακολουθητικός μέλλοντας* τής παθητικής φωνής έχει τις καταλήξεις :

θά... -ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται

Δηλαδή έχει τις ίδιες καταλήξεις με τὸν *ένεστώτα*, μόνο πού τὸ *α'* *ένικό* καὶ τὸ *γ'* πληθυντικό γράφονται με *ω*, γιατί έχουν τὸ *θά* μπροστά.

3) 'Ο *παρατατικός* τής παθητικής φωνής έχει τις καταλήξεις :

-όμουν, -όσουν, -όταν, -όμαστε, -όσαστε, -όνταν.

"Όλες οἱ καταλήξεις αρχίζουν από *ῥμικρον*. Καὶ ἐδῶ τὸ *α'* καὶ τὸ *β'* πληθυντικό έχουν *ἔψιλον* στο τέλος.

Τὸ *γ'* *ένικό* τονίζεται στην παραλήγουσα: *δενόταν*, ἐνῶ τὸ *γ'* πληθυντικό τονίζεται στην προπαραλήγουσα: *δένονταν*.

4) 'Ο *στιγμαῖος μέλλοντας* τής παθητικής φωνής έχει τις καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, θῆτε, -θοῦν.

Δηλαδή έχει τις ίδιες καταλήξεις με τὸν *άόριστο* τής *υποταχτικής*, ἀλλὰ με τὸ *θά* μπροστά από τὸ *ρῆμα*: *θά δεθῶ, θά δεθῆς* κτλ.

5) 'Ο άόριστος στην όριστική τής παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς καταλήξεις :

-θηκα, -θηκες, -θηκε, -θήκαμε, -θήκατε, -θηκαν.

"Όλα τὰ πρόσωπα αρχίζουν με τή συλλαβή *θη* (με *ἦτα*).

6) 'Ο παρακείμενος στην όριστική τής παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται με τὸ ἔχω καί με τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* (με *ἦτα* στο τέλος) : ἔχω *δεθῆ*, ἔχεις *δεθῆ* κτλ.

'Ο παρακείμενος αὐτὸς μπορεῖ νὰ σχηματιστῆ καί με τὸ βοηθητικὸ ρῆμα *εἶμαι* μαζί με τήν παθητικὴ μετοχὴ *δεμένος* :

*εἶμαι δεμένος, εἶσαι δεμένος, εἶναι δεμένος,
εἵμαστε δεμένοι, εἴστε δεμένοι, εἶναι δεμένοι.*

7) 'Ο ὑπερσυντέλικος τής παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται με τὸ *εἶχα* καί με τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *εἶχα δεθῆ, εἶχες δεθῆ* κτλ.

'Ο ὑπερσυντέλικος μπορεῖ νὰ σχηματιστῆ καί με τὸ βοηθητικὸ *ἦμουν* μαζί με τήν παθητικὴ μετοχὴ :

*ἦμουν δεμένος, ἦσονν δεμένος, ἦταν δεμένος,
ἦμαστε δεμένοι, ἦσαστε δεμένοι, ἦταν δεμένοι.*

8) 'Ο συντελεσμένος μέλλοντας τής παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται με τὸ *θα ἔχω* καί με τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *θα ἔχω δεθῆ, θα ἔχης δεθῆ* κτλ.

Μπορεῖ ὅμως νὰ σχηματιστῆ καί με τὸ βοηθητικὸ *θα εἶμαι* μαζί με τήν παθητικὴ μετοχὴ :

*θα εἶμαι δεμένος, θα εἶσαι δεμένος, θα εἶναι δεμένος,
θα εἵμαστε δεμένοι, θα εἴστε δεμένοι, θα εἶναι δεμένοι.*

2. 'Η ὑποταχτική

Καί στην παθητικὴ φωνὴ ἡ ὑποταχτικὴ ἔχει μόνο *ἐνεστώτα, άόριστο καί παρακείμενο*.

1) 'Ο *ἐνεστώτας* στήν ὑποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει καταλήξεις :

-ωμαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

Δηλαδή ἔχει τῖς ἴδιες καταλήξεις μέ τόν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, μόνο πού τὸ α' ἐνικό καί τὸ γ' πληθυντικό γράφονται μέ *ω* :

νὰ δένωμαι, νὰ δένονται.

2) 'Ο *ἀόριστος* στήν ὑποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τῖς καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν.

Ὅπως εἶδαμε, τῖς ἴδιες καταλήξεις ἔχει καί ὁ *στιγμαῖος μέλλοντας* τῆς ὀριστικῆς, ἀλλά μέ τὸ θὰ μπροστά ἀπό τὸ ρῆμα.

3) 'Ο *παρακείμενος* στήν ὑποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *νὰ ἔχω* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *νὰ ἔχω δεθῆ, νὰ ἔχης δεθῆ* κτλ. Μπορεῖ ὅμως νὰ σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό ρῆμα *νὰ εἶμαι* καί μέ τὴν παθητικὴ μετοχὴ *δεμένος*

- *νὰ εἶμαι δεμένος, νὰ εἶσαι δεμένος, νὰ εἶναι δεμένος,
νὰ εἶμαστε δεμένοι, νὰ εἴστε δεμένοι, νὰ εἶναι δεμένοι.*

3. Ἡ προσταχτική

Καί στήν παθητικὴ φωνὴ ἡ προσταχτικὴ ἔχει μόνο *ἐνεστώτα* καί *ἀόριστο* καί μόνο β' πρόσωπο ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ.

Ὁ ἀόριστος στήν προσταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει ἐπίσης τὸ β' ἐνικὸ καὶ τὸ β' πληθυντικὸ μονολεχτικά : *δέσου, δεθῆτε*. Καταλήξεις: *-σου, -θῆτε*.

4. Ἡ μετοχή

Ἡ μετοχή στήν παθητική φωνή ἔχει μόνο παρακείμενο μὲ κατάληξη *-μένος, -μένη, -μένο* :

δεμένος, δεμένη, δεμένο.

Αὐτὴ κλίνεται ὡς ἐπίθετο.

Οἱ καταλήξεις ποὺ ἔχουν θ

(θ) θά δεθῶ - δέθηκα - νὰ δεθῶ - ἔχω δεθῆ - δεθῆτε

(τ) θά κρυφτῶ - κρύφτηκα - νὰ κρυφτῶ - ἔχω κρυφτῆ - κρυφτῆτε
θά πλεχτῶ - πλέχτηκα - νὰ πλεχτῶ - ἔχω πλεχτῆ - πλεχτῆτε

Τὸ θ στήν ἀρχὴ τῶν καταλήξεων σὲ πολλὰ ῥήματα γίνεται τ (φτ, χτ, στ) :

(φτ) θά τριφτῶ, τρίφτηκα, νὰ τριφτῶ, ἔχω τριφτῆ - τριφτῆτε,
θά κουρευτῶ, κουρεύτηκα, νὰ κουρευτῶ, ἔχω κουρευτῆ - κουρευτῆτε,

(χτ) θά δειχτῶ, δείχτηκα, νὰ δειχτῶ, ἔχω δειχτῆ - δειχτῆτε,
θά ἀνοιχτῶ, ἀνοιχτηκα, νὰ ἀνοιχτῶ, ἔχω ἀνοιχτῆ - ἀνοιχτῆτε,

(στ) θά πειστῶ, πείστηκα, νὰ πειστῶ, ἔχω πειστῆ, πειστῆτε,
θά δροσιστῶ, δροσίστηκα, νὰ δροσιστῶ, ἔχω δροσιστῆ, δροσιστῆτε.

ΑΣΚΗΣΗ 109.— Νὰ βρῆς σὲ ποιοὺ πρόσωπο, ἀριθμὸ, ἔγκλιση καὶ χρόνον εἶναι τὰ καρακάτω ῥήματα :

στολιστήκα, ἔχω στολιστῆ, χάσου, νὰ χαθῶ, φορτωνόμενον, εἶχε φορτωθῆ, θά δεχτῆτε, μεταχειρισμένος, κλειδωμένος, εἶχατε ζημιωθῆ, νὰ ψηθῆ, θά ἔχη ψηθῆ, νὰ ἔχετε πληρωθῆ.

Γενικοί ὀρθογραφικοὶ κανόνες

1) Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἐμεῖς πλένομε τὰ χέρια μας
Ἐμεῖς χτενίζομε τὰ μαλλιά μας

Παθητικὴ φωνή

Ἐγὼ πλένομαι στὴ βρῦση
Ἐγὼ χτενίζομαι κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐμεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-με*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἐμεῖς πλένομε, ἐμεῖς χτενίζομε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐγὼ* καὶ τελειώνουν σὲ *-μαι*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *ἐγὼ πλένομαι, ἐγὼ χτενίζομαι.*

2) Ἐνεργητικὴ φωνή

Ἐσεῖς πλένετε τὰ χέρια σας
Ἐσεῖς χτενίζετε τὰ μαλλιά σας

Παθητικὴ φωνή

Αὐτὸς πλένεται στὴ βρῦση
Αὐτὸς χτενίζεται κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐσεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-τε*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἐσεῖς πλένετε, ἐσεῖς χτενίζετε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *αὐτὸς* καὶ τελειώνουν σὲ *-ται*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *αὐτὸς πλένεται, αὐτὸς χτενίζεται.*

ΑΣΚΗΣΗ 110.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία.** Βλέπετε αὐτὸ τὸ σπίτι ποὺ χτίζεται ἀπέναντι; Βλέπομε ἕναν ἐργάτη ποὺ ἐργάζεται ἐπάνω καὶ πολλοὺς ἄλλους στὸ κάτω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Φαντάζομαι ὅτι θέλετε νὰ μάθετε τί γίνεται ἐκεῖ. Ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μαζί σας καὶ πηγαίνομε νὰ κοιτάξωμε. Ὅλοι οἱ ἐργάτες ἐργάζονται καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ σπίτι ὅλο καὶ σηκώνεται ψηλά. Ἔρχεται στιγμή ποὺ τὸ σπίτι γίνεται τέλειο. Χαίρεται κανεὶς νὰ τὸ βλέπη.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ρήματα σὲ **-εύω**

λιγαστεύω, μαγεύω, παιδεύω, ταξιδεύω, φυτεύω, ψαρεύω,
κουρεύω, περισσεύω, χαϊδεύω, όνειρεύομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-εύω** καὶ **-εύομαι** γράφονται μὲ **ευ**.

Μόνο τὰ ρήματα κλέβω καὶ σέβομαι γράφονται μὲ **β**.

2. Ρήματα σὲ **-αίνω**

ἀνασταίνω, ἀνεβαίνω, διαβαίνω, ζεσταίνω, παρασταίνω,
κονταίνω, κοντσαίνω, σιχαίνομαι, φαίνομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-αίνω** καὶ **-αίνομαι** γράφονται μὲ **αι**.

Μόνο τὰ ρήματα: δένω, μένω, πλένω, ψένω, γράφονται μὲ **ε**.

3. Ρήματα σὲ **-ίζω**

ἀνθίζω, ἀντικρίζω, δροσίζω, νομιζω, ποτιζω, στολιζω,
ἀλατίζω, ἀχνίζω, ἐλπίζω, κερδίζω, μεταχειρίζομαι,
φτερνίζομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-ίζω** καὶ **-ίζομαι** γράφονται μὲ **ι** (γιῶτα).

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα: δανείζω (μὲ **ει**), ἀθροίζω (μὲ **οι**), πῆζω καὶ πρήζω (μὲ **η**) καὶ μερικὰ ποὺ γράφονται μὲ **υ**: ἀναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω (κατακλυσμός).

4. Ρήματα σὲ -ιάζω

ἀγκαλιάζω, βραδιάζω, λογαριάζω, μονδιάζω, πλαγιάζω,
βελονιάζω, θυσιάζω, κοπιάζω, ματιάζω, πλησιάζω,
βιάζομαι.

Ἔντα ρήματα τελειώνουν σὲ -ιάζω καὶ -ιάζομαι γρά-
φονται μὲ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα : ἀδειάζω, χρειάζομαι (μὲ **ει**)
καὶ μοιάζω, μονοιάζω, νοιάζομαι (μὲ **οι**).

5. Ρήματα σὲ -ώνω

ἀπλώνω, βεβαιώνω, διορθώνω, διπλώνω, κρονώνω, παγώνω,
ἐλευθερώνω, ἐνώνω, ζυμώνω, θαμπώνω, καρφώνω,
κλειδώνω, κλειδώνομαι.

Ἔντα ρήματα τελειώνουν σὲ -ώνω καὶ -ώνομαι γρά-
φονται μὲ **ω**.

Αὐτὰ τὰ ρήματα κρατοῦν τὸ **ω** σ' ὄλους τοὺς χρό-
νους : διπλώνω, δίπλωνα, δίπλωσα, θὰ διπλώσω, ἔχω δι-
πλώσει - διπλόνομαι, διπλώθηκα, ἔχω διπλωθῆ, διπλωμένος.

ΑΣΚΗΣΗ 111.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ὅποιος δὲ θέλει νὰ
ζυμώση, πέντε μέρες κοσκινίζει.— Κλειδώνω, μανταλώνω κι ὁ κλέ-
φτης εἶναι μέσα.— Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτίζεται κι ἡ γλάστρα.—
Γυρεύω μὲ τὸ βελόνι ν' ἀνοίξω πηγάδι.— Τῶν φρονίμων τὰ παιδιά
πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν.— Ὁ καλὸς караβοκύρης στὴ φουρτού-
νᾶ φαίνεται.— Ἡ ἀρρώστια μὲ τὸ σακὶ μπαίνει, μὲ τὸ βελόνι βγαίνει.
— Ὅπως στρώσης, θὰ πλαγιάσης.

Ἐρωτήσεις

1) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -είω; Ποιὰ γράφονται μὲ
β;— 2) Πῶς γράφονται ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -αίνω; Ποιὰ γράφονται μὲ
ε;— 3) Πῶς γράφονται ἔδσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ίζω; Ποιὰ γράφονται ἄλ-
λιῶς;— 4) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ιάζω; Ποιὰ γράφον-
ται ἄλλιῶς;— 5) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ώνω;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Το ρήμα άγαπῶ (-ās, ā)

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική	και	Υποταχτική	Προστα- χτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική
'Ενεστώτας	άγαπῶ άγαπᾷς άγαπᾷ άγαπούμε άγαπᾶτε άγαποῦν			άγάπα		άγαπώντας	Παράτατικός	άγαπούσα άγαπούσες άγαπούσε άγαπούσαμε άγαπούσατε άγαπούσαν
	άγάπησα άγάπησες άγάπησε άγαπήσαμε άγαπήσατε άγάπησαν			άγαπήσω άγαπήσῃς άγαπήσῃ άγαπήσωμε - ουμε άγαπήσατε άγαπήσουν				άγαπήσει άγαπήσετε
'Αόριστος								
Πεδιφαστικοί χρόνοι	'Οριστική			'Υποταχτική			'Υποταχτική	
	<p>'Εξακολουθ. μέλλοντας: θα άγαπῶ, θα άγαπᾷς κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ' άγαπήσω, θ' άγαπήσῃς κτλ. Παρακείμενος: έχω άγαπήσει (ή είχα άγαπημένο κτλ.). 'Υπερσυντέλικος: είχα άγαπήσει (ή είχα άγαπημένο κτλ.). Συντελ. μέλλ.: θα έχω άγαπήσει (ή θα έχω άγαπημένο κτλ.).</p>			<p>Παρακείμενος να έχω άγαπήσει, να έχῃς άγα- πήσει, να έχῃ άγαπήσει (ή να έχω άγαπημένο κτλ.).</p>				

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὰ ρήματα τῆς δεύτερης συζυγίας διαφέρουν ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας μόνο στὸν ἐνεστώτα, παρατατικὸ καὶ ἐξακολουθητικὸ μέλλοντα: ἀγαπῶ, ἀγαποῦσα, θ' ἀγαπῶ.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται ὅπως καὶ στὴν πρώτη συζυγία: θ' ἀγαπήσω, ἀγάπησα, ἔχω ἀγαπήσει κτλ.

Ὅπως τὸ ἀγαπῶ κλίνονται τὰ ρήματα: γλεντῶ, κεντῶ, κολλῶ, κυβερνῶ, μελετῶ, νικῶ, ρωτῶ, τιμῶ, χαιρετῶ, χτυπῶ κτλ. Ἐπίσης τὰ ρήματα: γελῶ, διψῶ, κρεμῶ, ξεχνῶ, πεινῶ, περνῶ, χαλῶ, ποὺ ἔχουν ἀόριστο σὲ -ασα: γέλασα, δίψασα, κρέμασα κτλ.

β) Τὸ ρῆμα λαλῶ

Ἐνεστώτας			
Ὅριστική	Ἑποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
λαλῶ	λαλῶ		λαλώντας
λαλεῖς	λαλής	λάλει	
λαλεῖ	λαλή		
λαλοῦμε	λαλοῦμε	λαλεῖτε	
λαλεῖτε	λαλήτε		
λαλοῦν	λαλοῦν		

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα.

Ὅπως τὸ λαλῶ κλίνονται τὰ ρήματα: ἀδικῶ, ἀργῶ, ἐνεργῶ, ἐπιθυμῶ, θρηνῶ, καλλιερῶ, κατοικῶ, ποθῶ, προχωρῶ, προσπαθῶ, φιλῶ, ὠφελῶ κτλ.

Ἐπίσης τὰ ρήματα: ἀφαιρῶ, διαιρῶ, καλῶ, μπορῶ, συναιρῶ κτλ. ποὺ ἔχουν ἀόριστο σὲ -εσα: ἀφαίρεσα, διαίρεσα, κάλεσα κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 112.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα *πηδῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 113.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα *προχωρῶ*.

2. ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Τò ρήμα: **άγαπιέμαι**

ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική και	'Υποταχτική	Προσταχτική	'Απαρέμ- φρατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	άγαπιέμαι άγαπιέσαι άγαπιέται άγαπιόμαστε άγαπιέστε άγαπιούνται					Παθητικός	άγαπιόμουν άγαπιόσουν άγαπιόταν άγαπιόμαστε άγαπιόσατε άγαπιόνταν
'Αόριστος	άγαπήθηκα άγαπήθηκες άγαπήθηκε άγαπήθηκαμε άγαπήθήκατε άγαπήθηκαν	άγαπήθῶ άγαπήθῃς άγαπήθῃ άγαπήθουμε άγαπήθῃτε άγαπήθουν	άγαπήσου άγαπήθῃτε	άγαπηθῆ άγαπηθῆτε			
Παρακείμενος							
'Οριστική							
'Υποταχτική							
Περίφραστικοί Χρόνοι	<p>'Εξακολ. μέλλοντας: θ' άγαπιέμαι, θ' άγαπιέσαι, θ' άγαπιέται κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ' άγαπηθῶ, θ' άγαπηθῃς, θ' άγαπηθῃ κτλ. Παρακείμενος: έχω άγαπηθῆ (ἤ εἶμαι άγαπημένος κτλ.). 'Υπερσυντέλικος: είχα άγαπηθῆ (ἤ ἤμουν άγαπημένος κτλ.). Συντελ. μέλλ.: θά έχω άγαπηθῆ (ἤ θά εἶμαι άγαπημένος κτλ.).</p>						
Παρακείμενος							
'Υποταχτική							
Παρακείμενος							
νά έχω άγαπηθῆ, νά έχης άγαπηθῆ (ἤ νά εἶμαι άγαπημένος κτλ.).							

“Ὅπως τὸ ἀγαπιέμαι κλίνονται τὰ ρήματα : ἀναρωτιέμαι, ζητιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, τρυπιέμαι, χτυπιέμαι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 114.— Κλίνε σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα : χτυπιέμαι.

β) Τὸ ρῆμα : λυποῦμαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Παρατατικός</i>	<i>Μέλλοντας ἔξακολ.</i>
λυποῦμαι	λυπόμουν	θὰ λυποῦμαι
λυπᾶσαι	λυπόσουν	θὰ λυπᾶσαι
λυπᾶται	λυπόταν	θὰ λυπᾶται
λυπούμαστε	λυπόμαστε	θὰ λυπούμαστε
λυπάστε	λυπόσαστε	θὰ λυπάστε
λυποῦνται	λυπόνταν	θὰ λυποῦνται

Μέλλοντας στιγμιαίος : θὰ λυπηθῶ, (-θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν).

Ἀόριστος : λυπήθηκα, λυπήθηκες, λυπήθηκε κτλ.

Παρακείμενος : ἔχω λυπηθῆ, ἔχεις λυπηθῆ κτλ.

Υπερσυντέλικος : εἶχα λυπηθῆ, εἶχες λυπηθῆ κτλ.

Μέλλοντας συντελεσμ. : θὰ ἔχω λυπηθῆ, θὰ ἔχης λυπηθῆ κτλ.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

<i>Ἐνεστώτας</i>	<i>Ἀόριστος</i>	<i>Ἐνεστώτας</i>
νὰ λυποῦμαι	νὰ λυπηθῶ	(δὲν ἔχει)
νὰ λυπᾶσαι	νὰ λυπηθῆς	
νὰ λυπᾶται	νὰ λυπηθῆ κτλ.	<i>Ἀόριστος</i>
νὰ λυπούμαστε	<i>Παρακείμενος</i>	λυπήσου
νὰ λυπάστε	νὰ ἔχω λυπηθῆ	λυπηθῆτε
νὰ λυποῦνται	νὰ ἔχης λυπηθῆ κτλ.	

ΜΕΤΟΧΗ. Παρακείμενος: λυπημένος, λυπημένη, λυπημένο.
ΑΠΑΡ. Ἄοριστου: λυπηθῆ.

Ὅπως τὸ *λυποῦμαι* κλίνονται τὰ ρήματα: *θυμοῦμαι*,
κοιμοῦμαι, *φοβοῦμαι*.

ΑΣΚΗΣΗ 115.— Νὰ κλίνης σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα: *κοιμοῦμαι* (μετοχή: *κοιμισμένος*).

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

- 1) ἀγαπῶ ἀργεῖς νὰ δεθῶ νὰ δεθῆ
τιμῶ ἀργεῖ νὰ δεθῆς νὰ δεθοῦν

Σὲ ὅλα τὰ ρήματα (α' καὶ β' συζυγίας) ἡ μακρόχρονη λήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 2) ἀγαπᾶς, μελετᾶς, ἀγαπᾷ, μελετᾷ

Τὸ *a* στὴ λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 3) ἀγαποῦσα, μελετοῦσα, ἦρθα ἦρθαν

Τὸ *a* στὴ λήγουσα τῆς ὀριστικῆς, ἅμα δὲν τονίζεται, εἶναι *βραχύχρονο*.

- 4) πήδα, ρώτα, κοίτα

Τὸ *a* στὴ λήγουσα τῆς προστακτικῆς εἶναι *μακρόχρονο*.

- 5) Μὲ δξεία

βάλε, πάρε, κρίνε
δίνε, λύνε, λύσε, λύστε
γελάστε, θυμάστε

Μὲ *περισπωμένη*

θυμοῦμαι (καὶ θυμᾶμαι), θυμᾶσαι,
θυμᾶται, πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε
- ἐλάτε, πηδάτε.

Τὸ *a*, *i*, *υ* στὴν παραλήγουσα τῶν ρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

Οἱ καταλήξεις ὅμως *-ᾶμαι*, *-ᾶσαι*, *-ᾶται*, τοῦ ἐνικοῦ

καὶ *-āμε, -āτε, -āνε* τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν τὸ *α μακροχρονο* καὶ παίρνουν *περισπωμένην*.

ΑΣΚΗΣΗ 116.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία**: "Ὅποιος τολμᾷ, νικᾷ.—'Ὁ τζιτζικας ζητεῖ βοήθεια ἀπὸ τὸ μυρμήγκι καὶ λέει: «'Ὅλο τὸ καλοκαίρι τραγουδοῦσα. Τώρα πεινῶ». Καὶ τὸ μυρμήγκι ἀπαντᾷ: «Τραγουδοῦσες; Χοροπήδα λοιπὸν τώρα».—'Ἦρθα νὰ δροσιστῶ στὴν παραλία.—Κι ἐσὺ ἦρθες νὰ δροσιστῆς.—'Αν προτιμᾶτε, περάστε ἀπ' ἐδῶ.

ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Ἐπιρρήματα

- 1) *Ποῦ* εἶσαι;—*Εἶμαι ἐδῶ* (φανερώνεται ὁ τόπος).
- 2) *Πότε* ἦρθες;—'Ἦρθα *σήμερα* (φανερώνεται ὁ χρόνος).
- 3) *Πῶς* πέρασες;—*Πέρασα εὐχάριστα* (φανερώνεται ὁ τρόπος).
- 4) *Πόσο* ἄργησες;—'Ἀργησα *πολὺ* (φανερώνεται τὸ ποσό).
- 5) Θέλεις νὰ γράψης;—*Ναί, βέβαια*.—'Ὁχι (φανερώνεται *βεβαίωση ἢ ἄρνηση*).

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε, ὅτι οἱ **ἄκλιτες λέξεις** *ἐδῶ, σήμερα, εὐχάριστα, πολὺ, ναί, βέβαια, ὄχι* φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση ἢ ἄρνηση. Τέτοιες ἄκλιτες λέξεις συνοδεύουν κυρίως τὰ ρήματα καὶ γι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τὰ ἐπιρρήματα κατὰ τὴ σημασίᾳ ποὺ ἔχουν, εἶναι πέντε εἰδῶν :

- 1) **Τοπικά**: *ποῦ; ἐδῶ, ἐκεῖ, ἐπάνω, κάτω, ἀριστερά, δεξιά, ψηλά, χαμηλά, μακριά, κοντά, ἀπέναντι, ἐμπρός, πίσω, μέσα, ἔξω κτλ.*

2) **Χρονικά** : πότε; τώρα, πρίν, ἔπειτα, χτές, προχτές, σήμερα, αὔριο, μεθαύριο, πέρσι, ἐφέτος, πρῶτα, ὕστερα, ἀμέσως, πάλι κτλ.

3) **Τροπικά** : πῶς; ἔτσι, ἀλλιῶς, ὅπως, καθώς, καλά, ἄσχημα, κακά, εὐχάριστα, ὠραία, περίφημα, φρόνιμα, ἤσυχια κτλ.

4) **Ποσοτικά** : πόσο; τόσο, κάμποσο, ἄρκετά, πολύ, λίγο, λιγάκι, καθόλου, διόλου, ὀλωσδιόλου, ὀλότελα, περίπου, σχεδόν κτλ.

5) **Βεβαιωτικά** : ναί, βέβαια (καί : βεβαίως), βεβαιότατα, μάλιστα, σωστά, ἀλήθεια κτλ.

6) **Ἀρνητικά** : ὄχι, δέν, μὴ (καί : μήν).

Ὁρθογραφία τῶν ἐπιρρημάτων

1) ποῦ; πῶς; παντοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλιῶς, εὐτυχῶς.

Ἡ μακρόχρονη λήγουσα στα ἐπιρρήματα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

2) μίλησες ὠραία, ἔγραψε σπουδαία, πρῶτα ν' ἀκοῦς.

Τὸ *α* στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

3) πῶς; ἀμέσως, ἀλλιῶς, βεβαίως, εὐτυχῶς.

Τὸ *-ως* στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ *ω*.

ΑΣΚΗΣΗ 117.— Νὰ βρῆς ποιά ἐπιρρήματα εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις καὶ νὰ ἀναγνωρίσης τὸ εἶδος τους.

Ὁ Θεὸς εἶναι παντοῦ.— Χτές ἦρθε ὁ ἀδερφός μου, ποὺ ἔλειπε σχεδόν τρία χρόνια.— Ὁ πατέρας εἶναι ἐπάνω.— Σήμερα πάλι θὰ διαβάσωμε πολύ.— Δὲ γράφεις ἄσχημα.— Πρόσεχε καὶ θὰ μπορέσης νὰ γράφης περίφημα.— Μέσα εἶναι ζέστη.— Πέρσι τὸ χειμῶνα χιονίσε ἄρκετά.— Ναί, τὸ θυμοῦμαι.— Ἐφέτος θὰ χιονίση;— Ὁχι, γιατί εἶναι βροχερὸς καιρὸς.

Προθέσεις

Γράφω *μέ* τὸ μολύβι.— Φεύγω *ἀπὸ* τὸ σχολεῖο καὶ πηγαίνω *πρὸς* τὸ σπίτι.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα ἔχομε τὶς ἄκλιτες λέξεις : *μέ*, *ἀπὸ*, *πρὸς*, πού συνοδεύουν ὀνόματα. Οἱ ἄκλιτες λέξεις, πού μπαίνουν κυρίως ἔμπρὸς ἀπὸ ὀνόματα λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αἰτία κτλ.

Οἱ προθέσεις εἶναι :

μέ, *σέ*, *γιά*, *ὡς*, *πρὸς* (μονοσύλλαβες),
κατά, *μετά*, *παρά*, *ἀντί*, *ἀπὸ*, *χωρίς*, *δίχως* (δισύλλαβες),
ἴσαμε (τρισύλλαβη).

Παρατηρήσεις

1) Ἡ πρόθεση *σέ* ἐνώνεται μαζί με τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ *τ* : *στοῦ*, *στῆς*, *τὸν* κτλ. (ὅπως εἶδαμε στὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ ἄρθρα).

2) Οἱ προθέσεις *μέ*, *σέ*, *γιά*, *κατά*, *ἀπὸ* μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν χάνουν τὸ τελικό τους φωνῆεν, δηλαδή παθαίνουν ἔκθλιψη : *μ' αὐτό*, *σ' ἐκεῖνο*, *γι' αὐτό*, *κατ' αὐτοῦ*, *ἀπ' ἐδῶ*.

3) Ἡ πρόθεση *ἀπὸ* χάνει τὸ τελικό *ο* ἔμπρὸς καὶ ἀπὸ τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ *τ* : *ἀπ' τὸ σπίτι*.

ΑΣΚΗΣΗ 118.— Νὰ βρῆς ποιῆς προθέσεις εἶναι στίς παρακάτω φράσεις : Σὲ λίγο θὰ φτάσωμε.— Μ' αὐτὸ τὸ μολύβι γράφω καλά.— Πήγαινε πρὸς τὸ δρόμο.— Ἀγόρασα ἓνα βιβλίο γιὰ τὸν ἀδερφό μου.— Θὰ ἔρθω ὡς τὸ σχολεῖο.— Κατὰ τὸ Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλια του.— Ἐφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι, χωρίς νὰ μιλήσῃ.— Κατὰ τίς πέντε παρὰ τέταρτο μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ ἔρθω.— Θὰ γράψω ἴσαμ' ἐδῶ.

Σύνδεσμοι

1) Ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει (δηλαδή ἐνώνει) δύο λέξεις.

2) Ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ καὶ περιμένω τὸν ἀδερφό μου.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει δύο προτάσεις.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις πού συνδέουν λέξεις μὲ λέξεις ἢ προτάσεις μὲ προτάσεις λέγονται **σύνδεσμοι**.

Οἱ πιὸ συχνοὶ σύνδεσμοι εἶναι :

καί, οὔτε, μήτε, ἢ, εἴτε, μά, ἀλλά, ἐνῶ, λοιπόν, ὥστε, ἐπειδή, γιατί, ὅταν, ἀφοῦ, ἅμα, πρὶν, ὅποτε, ἄν, νά, γιὰ νά κτλ.

Παρατήρηση

Ὁ σύνδεσμος καὶ ἔμπρὸς ἀπὸ φωνήεντα γίνεται *κι* καὶ γράφεται χωρὶς ἀπόστροφο : *κι ἄλλος, κι ὅμως, κι αὐτός, κι ἐγώ*.

ΑΣΚΗΣΗ 119. — Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 10 παραδείγματα, ὅπου νὰ ὑπάρχουν σύνδεσμοι.

ΑΣΚΗΣΗ 120. — Νὰ βρῆς ποιοὶ σύνδεσμοι εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις : Ἄν θέλῃς, ἔλα κι ἐσύ.— Βιάζομαι, γιατί ἄργησα.— Ἐλα, ὅποτε θέλεις, γιὰ νὰ διαβάσωμε μαζί.— Ὅταν ἔφυγες, ἦρθε ὁ ἀδερφός μου.— Θὰ γράψω, πρὶν νυχτώση.— Θὰ ἔρθω, εἴτε θέλεις εἴτε δὲ θέλεις.— Ἄς ἔρθῃ αὐτός κι ἐκεῖνος.— Ἄς ἔρθῃ αὐτός ἢ ἐκεῖνος.— Θέλω, μὰ δὲν μπορῶ.— Δὲ θέλω οὔτε μπορῶ.

Ἐπιφωνήματα

Μπράβο, παιδί μου! Εἶγε!

Ἄ, τί κακὸ εἶναι αὐτό! Ἄχ, πῶς πονῶ!

Οἱ ἄκλιτες λέξεις *μπράβο!* *εὖγε!* *ζήτω!* *ἄ!* *ἄχ!* *ὦ,* *ἔ,* *ἀλίμονο,* *ποπό,* *ἄλτ!* φανερώνουν χαρά, λύπη, πόνο κτλ.
Τέτοιες λέξεις λέγονται ἐπιφωνήματα.

ΑΣΚΗΣΗ 121.— Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 5 παραδείγματα, ὅπου νὰ ὑπάρχουν ἐπιφωνήματα.

Ἑρωτήσεις

1) Τί λέγονται *ἐπιρρήματα*; Πόσων εἰδῶν ἐπιρρήματα ἔχομε;— 2) Τί λέγονται *προθέσεις*;— 3) Τί λέγονται *σύνδεσμοι*;— 4) Τί λέγονται *ἐπιφωνήματα*:

ΤΑ ΔΕΚΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

- 1) ὁ, ἡ, τὸ (*ἄρθρα*),
- 2) ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί (*οὐσιαστικά*),
- 3) καλός, κακός, βαθύς, πλατύς (*ἐπίθετα*),
- 4) ἐγώ, ἐσύ, αὐτός (*ἀντωνυμίες*),
- 5) δίνω, γράφω, ἀγαπῶ (*ρῆματα*),
- 6) δένοντας, πηδώντας, δεμένος (*μετοχές*),
- 7) ἐδῶ, ἐκεῖ, αὔριο (*ἐπιρρήματα*),
- 8) πρὸς, ἀπὸ, μετὰ (*προθέσεις*),
- 9) καί, ἀλλά, ἐπειδή, ἄν (*σύνδεσμοι*),
- 10) εὖγε! ἀλίμονο! (*ἐπιφωνήματα*).

Ἔστω οἱ λέξεις ξεχωρίζονται σὲ δέκα εἶδη, ποὺ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**: 1) ἄρθρο, 2) οὐσιαστικό, 3) ἐπίθετο, 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπίρρημα, 8) πρόθεσις, 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

Ἐκ τῶν 10 αὐτῶν μερῶν τοῦ λόγου τὰ ἕξι πρῶτα εἶναι **κλιτὰ** (τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχή). Τὰ τέσσερα τελευταῖα εἶναι **ἄκλιτα** (τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα).

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παράγωγες λέξεις

μικρός - μικρούλης		γιαούρτι - γιαουρτάς
δύναμη - δυναμώνω		χτές - χτεσινός

“Όπως βλέπομε σ’ αυτά τὰ παραδείγματα, ἡ λέξη *μικρούλης* γίνεται ἀπὸ τὴ λέξη *μικρός*. Ἔτσι καὶ οἱ λέξεις *δυναμώνω*, *γιαουρτάς*, *χτεσινός* γίνονται ἀπὸ τὶς λέξεις *δύναμη*, *γιαούρτι*, *χτές*. Δηλαδή βλέπομε ὅτι πολλές λέξεις γίνονται (*παράγονται*) ἀπὸ ἄλλες.

Οἱ λέξεις πού παράγονται ἀπὸ ἄλλες λέγονται **παράγωγες**.

Ὑποκοριστικά

-άκι		-ίτσα		-άκος καὶ -άκης
δέντρο - δεντράκι		βελόνα - βελονίτσα		μαθητής - μαθητάκος
ἄρνι - ἀρνάκι		μητέρα - μητερίτσα		δρόμος - δρομάκος
παιδί - παιδάκι		Ἑλένη - Ἑλενίτσα		Γιάννης - Γιαννάκης
-ούλης		-ούλα		-ούλι καὶ -ούλικο
μικρός - μικρούλης		ἀδερφή - ἀδερφούλα		δέντρο - δεντρούλι
ἀδερφός - ἀδερφούλης		βούση - βουσούλα		μικρὸ - μικρούλικο

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε, ὅτι ἀπὸ τὴ λέξη *δέντρο* γίνεται ἡ λέξη *δεντράκι*, πού σημαίνει μικρὸ *δέντρο*. Ἐπίσης ἀπὸ τὴ λέξη *Ἑλένη* γίνεται ἡ λέξη *Ἑλενίτσα*, πού τὴ λέμε χαϊδευτικά.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις πού φανερώνουν κάτι μικρὸ ἢ πού τὶς λέμε χαϊδευτικά, λέγονται **ὑποκοριστικά**.

“Όπως βλέπομε, τὰ ὑποκοριστικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις: *-άκι*, *-ίτσα*, *-άκος*, *-άκης*, *-ούλης*, *-ούλα*, *-ούλι*, *-ούλικο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 122.—Νά βρῆς ποιά ὑποκοριστικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σκύλος, γάτα, ἄνθρωπος, νησί, ποτάμι, τραπέζι, καρέκλα, σπίτι, παππούς, πατέρας, παρθένο, πέννα, μάνα, σακὶ - Γιωῆρος, Μιχάλης, Παῦλος, Μαργώ, Ἄννα.*

ΑΣΚΗΣΗ 123.—Σχημάτισε 10 ὑποκοριστικά μὲ διάφορες καταλήξεις.

Μεγεθυντικά

-α	-αρος	-άρα
<i>βαρέλι - βαρέλα</i>	<i>μύτη - μύταρος</i>	<i>τρόμος - τρομάρα</i>
<i>κεφάλι - κεγάλα</i>	<i>παιδί - παίδαρος</i>	<i>φωνή - φωνάρα</i>
<i>κοντάλι - κοντάλα</i>	<i>σκύλος - σκύλαρος</i>	<i>πόδι - ποδάρα</i>

Ἐκ τῆς λέξης *βαρέλι* γίνεται ἡ λέξη *βαρέλα*, πού φανερώνει κάτι μεγάλο. Ἐτσι ἀπὸ τὴν λέξη *μύτη* γίνεται *μύταρος* καὶ ἀπὸ τὴν λέξη *τρόμος* γίνεται *τρομάρα* κτλ.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις, πού φανερώνουν κάτι μεγάλο, λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τὰ μεγαθυντικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις *-α, -αρος, -άρα* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 124.—Νά βρῆς ποιά μεγαθυντικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σπίτι, στόμα, κορίτσι, μολύβι, γάτος, ἀγορδα, μάτι, δόντι.*

Σύνθετες λέξεις

<i>ἀγὸ + λεμόνι</i>	=	<i>ἀγολέμονο</i>
<i>ἄλατι + πιπέρι</i>	=	<i>ἄλατοπίπερο</i>
<i>ξινὸς + γλυκὸς</i>	=	<i>ξινόγλυκος</i>
<i>σιγὰ + τραγουδῶ</i>	=	<i>σιγοτραγουδῶ</i>

Ἡ λέξη *ἀγολέμονο* γίνεται ἀπὸ δύο λέξεις μαζί, ἀπὸ τὶς λέξεις *ἀγὸ* καὶ *λεμόνι*. Ἐτσι καὶ ἡ λέξη *ἄλατοπίπερο* γίνεται ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν λέξεων *ἄλατι* καὶ *πιπέρι*. Ἡ

λέξη *ξινόγλυκος* γίνεται από την ένωση τῶν λέξεων *ξινός* καὶ *γλυκός*. Καὶ ἡ λέξη *σιγοτραγουδῶ* γίνεται ἀπὸ τὴν ένωση τῶν λέξεων *σιγὰ* καὶ *τραγουδῶ*.

Τέτοιες λέξεις, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν ένωση δύο λέξεων, λέγονται **σύνθετες**.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει πολλές σύνθετες λέξεις· λ.χ. *λυκόσκυλο*, *μηλοροδάκινο*, *πρασινοκίτρινος*, *γιδοπρόβατα*, *γυναικόπαιδα*, *ἀνεβοκατεβαίνω*, *ἀνοιγοκλείνω*, *βορειοανατολικὰ* - *ἡλιοβασίλεμα*, *καραβοκύρης*, *κλειδαρότρυπα*, *ἀετοφωλιά*, *μανροπίνακας*, *φτωχόπαιδο*, *σιγοπερπατῶ*, *συχρορωτῶ*, *ἀντίλαλος* — *καλόκαρδος*, *γαλανομάτης*, *μεγαλοδύναμος*, *καλότυχος* — *καντηλανάφτης*, *ζαχαροπλάστης*, *χορτοφάγος* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 125.— Νὰ βρῆς ἀπὸ ποιὲς λέξεις γίνονται οἱ παραπάνω σύνθετες.

ΑΣΚΗΣΗ 126.— Νὰ σχηματίσης σύνθετες λέξεις μὲ τὶς ἀκόλουθες: *ἄκρη* + *πόλη*, *τρέμω* + *σβήνω*, *ἀργὰ* + *διαβαίνω*, *ψάρια* + *βάρακα*, *κατὰ* + *καθαρός*, *ἄσπρος* + *γαλανός*, *μαῦρος* + *πίνακας*, *σπίτι* + *νοικοκυρά*, *κόκκινο* + *χῶμα*, *καλὸ* + *παιδί*, *ἄνεμος* + *σκάλα*, *βόρειος* + *δυτικός*.

Λέξεις συγγενικῆς — Οἰκογένειες λέξεων

Ἀπὸ τὴ λέξη *θάλασσα* γίνονται πολλές *παράγωγες* καὶ πολλές *σύνθετες* λέξεις· λ.χ.

α) **παράγωγες**: *θαλασσινός*, *θαλάσσωμα*, *θαλασσώνω*, *θαλασσῆς* κτλ.

β) **σύνθετες**: *θαλασσόβραχος*, *θαλασσόνερο*, *θαλασσόλυκος*, *θαλασσοπνίγομαι*, *θαλασσοπούλι*, *θαλασσοπόρος*, *θαλασσοταραχὴ* — *ἀκροθαλασσιὰ*, *λιμνοθάλασσα*, *φουσκοθαλασσιὰ* κτλ.

Ὅλες οἱ παράγωγες καὶ οἱ σύνθετες λέξεις ποὺ γίνονται ἀπὸ μιὰ λέξη λέγονται λέξεις **συγγενικῆς**.

Οἱ συγγενικὲς λέξεις σχηματίζουν ὅλες μαζί μιὰν **οἰκογένεια λέξεων**.

Ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴ λέξη *ψηλός* σχηματίζεται ἡ οἰκογένεια τῶν λέξεων : **ψηλός**, *ψηλά*, *ψηλούτσικος*, *ψηλώνω*, *πήλωμα* — *ψηλόκορμος*, *ψηλόλιγνος*, *ψηλορείτης*, *λιγνόψηλος*, *χοιτρόψηλος* κτλ.

Ἀπὸ τὴ λέξη **δέντρο** : *δεντράκι*, *δεντρούλι*, *δέντραρος*, *δεντροί*, *δεντρώνης* - *δεντροκόμος*, *δεντροκομία*, *δεντροκήπος* - *ἀγριόδεντρο*, *ἡμερόδεντρο*, *παλιόδεντρο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 127.— Σχημάτισε οἰκογένειες λέξεων ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες : *ἄλογο*, *τραπέζι*, *στρατός*, *σκάλα*, *γλυκός*, *κίτρινος*, *σπίτι*, *νερό*.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται *παράγωγες*;— 2) Ποιὲς λέγονται *ὑποκοριστικά*; Ποιὲς καταλήξεις παίρνουν τὰ ὑποκοριστικά;— 3) Ποιὲς λέξεις λέγονται *μεγεθυντικά*; Ποιὲς καταλήξεις παίρνουν τὰ μεγεθυντικά;— 4) Ποιὲς λέξεις λέγονται *σύνθετες*; 5) Ποιὲς λέξεις λέγονται *συγγενικὲς* καὶ τί λέγεται *οἰκογένεια λέξεων*;

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Λέξεις συνώνυμες

δρόμος, *λεωφόρος*, *στενό*, *μονοπάτι*.

Οἱ λέξεις αὐτὲς εἶναι διαφορετικὲς ἀναμεταξύ τους, ἔχουν ὅμως περίπου τὴν ἴδια σημασία. Τέτοιες λέξεις λέγονται **συνώνυμες**.

Ὅπως βλέπομε, οἱ συνώνυμες λέξεις δὲν ἔχουν ἀκριβῶς τὴν ἴδια σημασία, ἀλλὰ μόνο περίπου. Δηλαδή ἔχουν κάποια μικρὴ διαφορὰ ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἔτσι λ.χ. ἡ λέξη *δρόμος* λέγεται γενικὰ γιὰ κάθε εἶδους δρόμο.— *Λεωφόρος* εἶναι δρόμος πλατύς.— *Στενό* εἶναι ὁ στενὸς δρόμος

τοῦ χωριοῦ.— *Μονοπάτι* εἶναι πολὺ στενὸς δρόμος προπάντων στὸ βουνό.

Ἔτσι ἐπίσης συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *ραβδί, ματσούκα, βέργα, βίτσα, μπαστούνι, μαγκούρα, γκλίτσα*. Κι αὐτὲς εἶναι λέξεις διαφορετικὲς μὲ τὴν ἴδια περίπου σημασία.

Συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *μασῶ, καταπίνω, ροκανίζω, τρώγω, χάφτω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 128.— Νὰ βρῆς τὶς συνώνυμες λέξεις ποὺ ἔχει ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες: *παράξενος, λάμπω, χαραμάδα, μιλοῦ*.

ΑΣΚΗΣΗ 129.— Νὰ σχηματίσης μικρὲς φράσεις, ὅπου νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀκόλουθες συνώνυμες λέξεις: *παλάτι, μέγαρο, σπίτι, καλύβα*. (Στὴν κάθε φράση νὰ ταιριάξῃ μιὰ συνώνυμη λέξη ἀπ' αὐτὲς).

2. Λέξεις ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες

Ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι ψηλός, λέγεται *κοντός* (ἐπίθετο).

Ἄλλὰ καὶ ἓνα μακρὺ ξύλο, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν στὴ γυμναστικὴ λέγεται *κοντός* (οὐσιαστικό).

Ἔτσι ἔχομε δύο λέξεις μὲ τὴν ἴδια προφορά: *κοντός* ἢ μία — *κοντός* ἢ ἄλλη. Ἄλλὰ οἱ δύο αὐτὲς λέξεις ἔχουν διαφορετικὴ σημασία. Τέτοιες λέξεις ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς προφορά, ἀλλὰ διαφορετικὴ σημασία, λέγονται **ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες**.

Ἐπίσης ἡ λέξη *κόρη* σημαίνει τὴ θυγατέρα, τὸ κορίτσι. Ἄλλὰ καὶ ἡ χάντρα τοῦ ματιοῦ λέγεται *κόρη*. Εἶναι καὶ αὐτὲς λέξεις *ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες*.

Πολλὲς φορές οἱ *ὁμώνυμες* λέξεις γράφονται μὲ διαφορετικὴ ὀρθογραφία (ἔχουν ὅμως πάντοτε τὴν ἴδια προφορά):

κλείνω τὴν πόρτα — *κλίνω* ἓνα ὄνομα.

ψηλὸ βουνό — *ψιλὸ ὕφασμα*.

δανεικά χρήματα — δανικό τυρί (ἀπό τὴ Δανία).
τὸ κλίμα ἑνὸς τόπου—τὸ κλῆμα ποῦ κάνει τὰ σταφύλια.
ὁ τόνος τῶν λέξεων — ὁ τόνος (τὸ βάρος).
ἡ λίρα (τὸ νόμισμα) — ἡ λύρα (τὸ μουσικὸ ὄργανο) κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 130.— Σχημάτισε φράσεις μὲ τις παρακάτω ὁμόηχες λέξεις: τὸ σκοινὶ — ἡ σκηνή, ὁ τοίχος (τοῦ σπιτιοῦ) — τὸ τεῖχος (τῆς πόλης), ἡ πάλη (τὸ ἀγώνισμα) — πάλι (= ξανά), αὐτὴ (ἀντωνυμία) — τὸ αὐτί· τὰ ρόδα — ἡ ρόδα.

3. Λέξεις ἀντίθετες

μέρα - νύχτα, καλὸς - κακός, ἄσπρος - μαῦρος, ἀργὰ - γρήγορα
μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω.

Ἡ λέξη *μέρα* ἔχει σημασία ἀντίθετη ἀπὸ τὴ λέξη *νύχτα*.

Καὶ ἡ λέξη *καλὸς* ἔχει ἀντίθετη σημασία ἀπὸ τὴ λέξη *κακός*. Τέτοιες λέξεις ποῦ ἔχουν ἀναμεταξύ τους ἀντίθετη σημασία, λέγονται **ἀντίθετες**.

Ἐπίσης ἀντίθετες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: ἄσπρος - μαῦρος, ἀργὰ - γρήγορα, μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω, ψηλὸς - χαμηλός, ἐπάνω - κάτω, μέσα - ἔξω, ἔρχομαι - φεύγω, ναι - ὄχι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 131.— Νὰ βρῆς τις ἀντίθετες ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις: καθαρὸς, πολὺ, ἀληθινός, ἀνήφορος, ἀνάβω, βρίσκω, ἄδειος, πλούσιος, εἰρήνη, ἐμπρός, φτηνά, κρυφά, ἀρχή, φῶς.

ΑΣΚΗΣΗ 132.— Νὰ συμπληρώσης τις ἀκόλουθες παροιμίες βάζοντας στὴ θέση τῆς παύλας μιὰ λέξη ἀντίθετη ἀπὸ κάποια προηγούμενη: "Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ, χάνει καὶ τὰ —." Ἦρθαν τ' ἄγρια νὰ διώξουν τὰ —. Τὰ σάπια λεμόνια σαπίζουν καὶ τὰ —. Τὸ στραβὸ ξύλο δὲ γίνεται —. Δούλευε στὰ νιάτα σου, γιὰ νὰ 'χης στὰ —.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιὲς λέξεις λέγονται *συνώνυμες*;— 2) Ποιὲς λέγονται *ὁμόηχες* ἢ *ὁμόηχες*;
- 3) Ποιὲς λέξεις λέγονται *ἀντίθετες*;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΦΩΝΗΤΙΚΟ

Σελ.

Προτάσεις, λέξεις, φθόγγοι, γράμματα.....	5
Διαίρεση τῶν γραμμάτων.....	8
Δίψηφα φωνήεντα, δίφθογοι, δίψηφα σύμφωνα.....	11
Συλλαβές, συλλαβισμός.....	15
Τόνοι καὶ πνεύματα.....	19
Ὄρθογραφικά σημάδια (σημεῖα τῆς στίξης).....	24
Λέξεις κλιτές καὶ ἀκλιτές. Θέμα, κατάληξη, χαρακτήρας.....	26

ΜΕΡΟΣ Β'

ΤΥΠΙΚΟ

Οὐσιαστικά. Εἶδη οὐσιαστικῶν.....	28
Γένη, ἀριθμοὶ καὶ πτώσεις οὐσιαστικῶν.....	31
Τὰ ἄρθρα. Ἡ κλίση τῶν ἄρθρων.....	33
Ἡ κλίση τῶν οὐσιαστικῶν.....	37
Κανόνες τονισμοῦ τῶν οὐσιαστικῶν.....	39
Κλίση τῶν ἀρσενικῶν.....	41
Α. Ἴσοσύλλαβα.....	41
Β. Ἀνισοσύλλαβα.....	45
Ἡ ὀρθογραφία τῶν ἀρσενικῶν.....	47
Κλίση τῶν θηλυκῶν.....	48
Α. Ἴσοσύλλαβα.....	48
Β. Ἀνισοσύλλαβα.....	50
Γενικὲς παρατηρήσεις στὰ θηλυκὰ.....	51
Ἡ ὀρθογραφία τῶν θηλυκῶν.....	52
Κλίση τῶν οὐδετέρων.....	53

A. Ίσοσύλλαβα.....	53
B. Άνισοσύλλαβα.....	56
Όρθογραφία τών ουδέτερών.....	57
Έπιθέτα. Γένη τών Έπιθέτων.....	58
Ή κλίση τών έπιθέτων.....	60
Όρθογραφία τών έπιθέτων.....	64
Τά παραθετικά τών έπιθέτων.....	66
Άριθμητικά έπιθέτα.....	70
Άντωνυμίες.....	74
Ρήματα. Φωνές, άριθμοί, πρόσωπα, έγκλίσεις.....	80
Οί χρόνοι του ρήματος.....	85
Σχηματισμός τών χρόνων του ρήματος.....	89
Κλίση τών βοηθητικών ρημάτων.....	93
Ρήματα τής πρώτης συζυγίας.....	94
1. Ένεργητική φωνή.....	94
Παρατηρήσεις στην ένεργητική φωνή.....	95
2. Παθητική φωνή.....	98
Παρατηρήσεις στην παθητική φωνή.....	99
Όρθογραφία τών ρημάτων.....	104
Δεύτερη συζυγία. 1. Ένεργητική φωνή α) τὸ ρῆμα: ἀγαπῶ.....	106
β) Τὸ ρῆμα: λαλῶ.....	107
2. Παθητική φωνή: α) τὸ ρῆμα: ἀγαπιέμαι.....	108
β) Τὸ ρῆμα: λυπούμαι.....	109
Κανόνες τονισμού τών ρημάτων.....	110
Άκλιτες λέξεις.....	111
Τά δέκα μέρη του λόγου.....	115

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

Παραγωγή και σύνθεση τών λέξεων.....	116
Ή σημασία τών λέξεων.....	119

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΔΙΟΡΘΩΤΗΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΒΑΖΑΚΑΣ (ύπ' αριθ. 3889/23-5-75 άπ. Δ.Σ. ΟΕΔΒ)

Α. Γενικά	87
Β. Αποστολές	92
Οδηγίες για τη σύνταξη	92
Μόρφη Πρωτ. των Υποθέσεων	93
Μόρφη των Εγγείων	95
Οδηγίες για τη σύνταξη	95
Τα παραρτήματα των εγγείων	96
Αριθμός Πρωτ. και Εγγείων	97
Ανωμαλίες	97
Ρύθμιση Φωτ. Αριθμ. πρωτ. και Εγγείων	98
Οι χρόνοι των ρυθμίσεων	98
Συμπεριφορά υπαλλήλων των ρυθμίσεων	99
Κατανομή αρμοδιοτήτων ρυθμίσεων	99
Ρύθμιση της πρώτης κατάστασης	99
Γ. Πρωτόκολλο	100
Προσχηματισμός στην υπογραφή	100
Σ. Πρωτόκολλο	100
Βασικά στοιχεία στην υπογραφή	100
Οδηγίες για τη σύνταξη	100
Διαφορές μεταξύ Πρωτ. και Εγγείων	100
Ε1 Το πρωτ. λαμβάνει	100
Ε2 Πρωτόκολλο εγγείων α) το πρωτ. δύναται	100
Ε3 Το πρωτ. δύναται	100
Κατανομή αρμοδιοτήτων στην υπογραφή	100
Ανομοιότητες	101
Π. Πρωτ. και Εγγείων	101

ΜΕΡΟΣ Γ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παραρτήματα των εγγείων	102
Τα παραρτήματα των εγγείων	102

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1975 (VI) — ΑΝΤΙΤ. 180.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ: 2571/24-4-75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

0020555768

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

